

§. I.

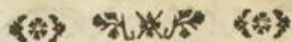
Armenii circa annum Christi Dionysianum primum defecerant ab imperio Romano a Parthis adiuti. Augustus propter senectutis incommoda ipsemet bellum gerere non poterat. Tiberius adhuc absens; Caius vero & Lucius iuvenes ac rerum imperiti erant. Necessitate tamen urgente, cum alium e potentioribus mittere non auderet, Caium delegit tunc Consulem potestate Proconsulari & vxore ei data Liuilla, Druso & Antonia minore genita, Germanici sorore (a). GELLIVS fragmentum Epistolae ab Augusto hoc anno ad Caium scriptae nobis conseruauit, tenerrimi affectus in illum plenae, qua nuntiat, se κλιμακτῆρα tertium & sexagesimum euasisse & quartum & sexagesimum natalem suum celebrasse (b). Moderatorem Caio Augustus adiunxerat M. Lollium (c) Legionum Rhenanarum in Germania Inferiore ante hac Praefectum. Ad commentanda ve-

Caii & Lucii
Caesarum
obitus, & il-
lius in Ori-
ente gesta.

(a) VELLEIVS l. 2.

(b) GELL. lib. XV. c. 7.

(c) VELLEIVS l. c.

ro omnia, in orientem praemiserat Dionysium Geographum (d). Caius in itinere Legiones, quae ad Istrum castra habebant, pacis more obiens, spectauit, ut principatus artibus se instrueret, non ut belli discrimina experiretur (e). VELLEIVS itineris Caii comes fuit, atque ex iis, quae narrat, coniecimus, Caesarem secundo Istro in Pontum delatum, eiusdem & Helleponti ac maris Aegaei litora ac insulas praecipuas visitasse. Cum in Chio insula (Samum hic nominat SVETONIVS) Caius hibernaret, Tiberius eius visendi gratia Rhodo traiecit, ubi licet non Caio tantum, sed & comitibus ipsius se humiliter submitteret, eum alieniorem sibi sensit, excriminationibus M. Lollii (f). VELLEIVS, ubi contrarium profert, adulatorie scribere videtur. In huius vero anni expeditione Caium res Arabicas composuisse PLINIUS indicat (g). Syriam quoque & Aegyptum ordinasse OROSIVS tradit (h). Quod Iudaeam praeteruehens apud Hierosolymam non supplicasset, Augustus collaudauit (i). Dum vero anno sequenti, post N. C. secundo,

(d) PLINIUS lib. VI. c. 27.

(e) VELLEIVS DIONIS, *Ecclogae Peirescianae*.

(f) DIO SVETON. *Tiber. cap. 12.*

(g) lib. VI. c. 27. & lib. II. c. 67.

(h) OROS. lib. VII. c. 3.

(i) SVETON. in *Augusto cap. 93.*

do, Caius in Parthos moueret, & frater Caii Lucius Caesar Hispanias peteret, Tiberius, permittente Caio, reuocatus est, ea tamen sub conditione, ne quam partem curamue reipublicae attingeret (k). Egregius simulandi artifex morem gessit mandato, & post reditum data virili toga filio Druso e Pompeii domo in Maecenatis hortos transmigravit, negotiorumque publicorum contemptum praeferebat, totum se ad quietem contulisse visus est (l). Breui tamen post Lucium Caesarem in itinere die XIX Septembris Massiliae decessisse nunciatum (m). Caius interea ad Euphratem processerat, & cum Partho conuenerat, ut Armeniam missam faceret. Armenios igitur, cum exercitu aggressus, rem omnem prospere gessisset, nisi in obsidione Artagerae urbis a praefecto per insidias vulneratus fuisset. Hoc enim ex vulnere in ipso versus Italiam reditu in Lycia mortuus est (n). Obitus dies 9. Kal. Martii in Cenotaphio Pisano annotatus est, cum eo anno Sex. Aelius Catus & C. Sentius Saturninus

li 3

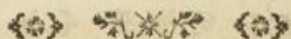
ninus

(k) SVETON. *Tiber.* c. 13. VELLEIVS c. 103.

(l) SVETON. *Tib.* c. 15. TACITVS *lib. VI. in fine.*

(m) VELLEIVS *lib. II. c. 102. Cenotaphium Pisianum a NORISIO illustratum.*

(n) VELLEIVS *lib. II. c. 103. XIPHILINVS, STRABO, FLORVS lib. IV. c. ult. SEXTVS RVEVS in Breuiar. IORNANDES, ZONARAS.*

ninus Consules essent, quod annum Christi quartum indicat:

§. II.

Tiberii post
reditum ex
Rhodo ex-
peditio in
Germaniam.

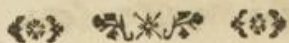
Mascula prole carebat Augustus, vnde de subsidiis dominationis sollicitus, Tiberium, qui vnicus e priuignis supererat, inuitus quamuis, solenniter tamen, V. Kal. Iulias adoptauit, cum prius illum fratris sui filium Germanicum similiter adoptare coëgisset (o). Ita is, cui modo fortuna subduxerat spem magni nominis, subito Augusti filius, mox collega Imperii & consors Tribunitiae potestatis assumtus, omnesque perexercitus ostentatus est. Nec diu Tiberium in vrbe retinuit Augustus, sed protinus in Germaniam misit; vbi ante triennium sub M. Vinicio immensum exarserat bellum (p). Drusi mors & Tiberii discessus animos addiderant populis iugo Romano infuetis. Auaritia Praefectorum, exactiones immodicae, translatio tot popularium in Galliam, & castella ad Fleuum, Lupiam, Amasum atque Visurgim, quibus pristina eorum libertas coërcebatur, ipsis intolerabilia videbantur. Vnde ad rebellionem ventum, quam Vinicius pro viribus quidem cohibuit, extinguere tamen plane non potuit. Tiberius igitur aduersus eos

impe-

(o) SVETON. *August. c. 65. Tiber. c. 15. Caligula cap. 4. DIO lib. LV.*

(p) VELLEIVS *lib. II. c. 104.*

imperium exercitus suscepit. **MEDIOBARBVS** num-
 mum aureum refert, hoc anno percusum, in quo
TI. CAESAR AVGVSTI. F. COS. II. TR. P. VI.
 & in postica. **AVGVR. PONT. IMP. III.** Antea e-
 nim per annos quinque eandem Tribunitiam potesta-
 tem gesserat & *Imperator iterum* vocatus fuerat, vt
 Numismata euincunt. **VELLEIVS** in hac expeditio-
 ne iterum comes & adiutor Tiberii, de ea haec scri-
 bit: Intrata protinus Germania, subacti *Caninefates*,
Attuari, *Brueteri*, receptae *Cherufcae* gentes, & amnis,
 mox nostra clade nobilis, transitus *Visurgis*: penetrata
 vltiora. Addit **VELLEIVS**: periculossimi belli
 partem Caesarem vindicasse, in iis, quae minoris
 discriminis erant, Sentium Saturninum Legatum tum
 patris in Germania praefecisse: anni eius aestiua vs-
 que in mensem Decembrem perducta immanis emolu-
 mentum victoriae fecisse: & hibernis ad caput Iuliae
 fluminis (Lupiae legendum est, vbi nempe castellum
 Alifonis erat) locatis Caesarem pietatem suam obstru-
 ctis pene hyeme alpibus, in urbem traxisse. *Caninefates*
 sub ostio Mosae fluminis, vbi nunc Haga Comitum &
 Lugdunum est, litus maris occupabant, *Attuarii*, hic
 apud **VELLEIVM** nominati, inter Isalam & Vectam a-
 mnes coluisse videntur, post quos *Brueteri* fuerunt.
Cheruscorum situs notus est. *Visurgim* ad Mundam
 Tibe-

Tiberium transiisse puto. DIO enim annum hunc hoc loco *Erygrum* vocat, quod ad *Werrae* nomen Virgii ad Mundam proprium accedit. Brevis interim temporis intercapedo gloriose & fortiter gesta in hac expeditione vix admittit. Videntur Germani, aduentantibus Romanis, more suo, in sylvas se recepisse; Cherusci vero, longius a limite Romano remoti, amicitiam simulasse; vnde *recepti* dicuntur. Tiberius ipse, se nouies in Germania plus consilio, quam armis peregrisse, testatur. Interim Arminius, postea Cheruscorum Dux & victor Romanorum, vna cum fratre Flauio hoc tempore in Romana castra transiisse dici potest. VELLEIVS enim eum assiduum militiae suae prioris comitem vocat, & ciuitatis Romanae ius, equestremque gradum consecutum dicit. Iuuenis enim tunc erat Arminius, genere nobilis, manu fortis, sensu celer, & ultra barbarum promptus ingenio, Sigimeri, Principis gentis eius, filius, ardorem animi vultu oculisque praeferens, quae VELLEII sunt verba. TACITVS eundem Romanis in castris ductorem popularium meruisse & Latine sciuisse adiungit. Flauium insignem fide in Romanos laudat. Ambo iuuenes] erant vigesimum aetatis annum non multum supergressi. Inguiomerus Arminii patruus, Segestes item cum fratre Sigimero domi remanentes, ciuitate Romana eodem tempore donati, Segimundo denique ab ipso

Se-

Segeſte patre, ad aram Vbiorum Auguſti adhuc viui Sacerdote conſecrato.

§. III.

Sub initium veris anni a C. N. quinti Tiberius in Germaniam reuerſus eſt. Perluſtrata, inquit VELLEIVS, armis tota Germania eſt. Victae gentes paene nominibus incognitae: receptae Cauchorum nationes. Tranſito itaque Amiſio per Cauchos Romanorum amicos ad Viſurgim & inde ad Albim Tiberium perueniſſe exiſtimo, dum claffis a Germanico Oceano, quod etiam ſub Druſo, & deinde a Domitio Ahenobarbo praeflitum erat, flumine Albi ſubuehertur. Militiam terreſtrem & naualem in regione Langobardorum ſe coniunxiſſe inde concludo, quod VELLEIVS tradat, fractos tunc Langobardos, gentem etiam Germana feritate ferociorem. Albim deinde adſcendit, eouſque, vbi fluius hic Semnonum Hermundurorumque fines praeterfluit (g), atque ita ad fines Imperii Marcomannorum peruenit. VELLEIVS magnifice admodum hac de expeditione loquitur; ſed neque velitationum, neque belli cum hoſte geſti meminit. Amicum ergo Germanorum Tiberium ſe ſimulaſſe credas, non hoſtem, atque inde, quo vellet, ire potuiſſe per Germaniam pacatam. Ad hunc an-

Kk num

Altera in Germaniam expeditio, qua ad Albim peruentum.

(g) VELLEIVS lib. II. c. 106.

num pertinet, quod DIO habet, Tiberium ad Albim
 progressum, nihil tamen magnopere memorandum
 actum esse; quanquam de Germanis Imperatoris nomen
 non Augustus modo, sed Tiberius etiam, inuenerit, ho-
 noresque triumphales C. Sentius Germaniae Praefectus,
 quod horum metu bis Germani pacem accepissent. Le-
 gionibus vero in hiberna reductis, Tiberius eadem,
 qua priori anno, festinatione Urbem repetiit, vbi
 anno sequenti, a C. N. sexto, vt Dio prodit, Impe-
 rator quartum dictus est. **MEDIOBARBUS** in num-
 mo legit: **TI. CAESAR AVGVSTI F. IMPERA-
 TOR III. PONTIFEX. TRIBVNICIA. POTE-
 STATE VIII. S. C.**

§. IV.

Expedi-
 tio in
 Marobodu-
 um frustra
 suscepta.

Vnius Marobodui potentiam Tiberius ferre non
 poterat. Habebat ille imperium optima disciplina
 septum, & Italiam incrementi sui securam esse non
 patiebatur. Metus eo maior ab eo erat, quod a sum-
 mis Alpium Noricarum iugis, quae Italiam termi-
 nant, initium eius finium haut multo plus ducentis
 millibus passuum abesset (r). Tiberius in Senatu magni-
 tudinem viri, violentiam subiectarum ei gentium &
 quam propinquus Italiae hostis esset, exposuit; nec
 Philippum Atheniensibus, nec Pyrrhum aut Antio-
 chum populo Romano perinde metuendos fuisse osten-
 dit

(r) **VELLERVS** lib. 11. cap. 109.

dit (s). Bellum itaque aduersus illum decretum, & incincti Hercyniae syluae campi diuersis e partibus exercitu petiti. Sentio Saturnino mandatum, vt per Catos, excisis continentibus Hercyniae syluis, Legiones Romanas & Rhenanas Boiohaemo admoueret. Tiberius Roma egressus a Carnunto (quod situm fuisse eo loco, vbi nunc vrbs & arx *Haynburg*, pagus Germano-Altenburgicus & vicus S. Petronellae iacent, LAMBECIUS (t) affirmat) alium exercitum ex Illyrico in Marcomannos ducere orsus est. Atque intra paucos dies vtriusque agminis copiae ad Danubium conuenissent, vbi Tiberius hiberna praeparauerat, nisi nuntiatum fuisset, Pannoniam & Dalmatiam, milite inde Romano abstracto, sibi omnibus tractus illius gentibus in societatem adductis, arma corripuisse aduersus Romanos. Necessaria tum gloriosis praeposita, & pax, vt potuit, aequis conditionibus cum Maroboduus pacta. Maroboduus hinc apud suos non immerito gloriatus est, se duodecim legionibus petitem, Duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam seruauisse (u).

Kk 2

§. V.

(s) TACITVS *Annal. lib. 11.*

(t) *Biblioth. Caesar. lib. 11. c. 9.*

(u) TACITVS *Annal. 11.*

§. V.

Pannonicum
& Dalmati-
cum bellum
a Tiberio &
Germanico
confectum.
Gemma huc
spectans ex-
posita.

Pannoniorum Dalmatarumque copiae rebelles in tres partes diuisae erant, quarum vna Italiam petere decreuerat iunctam sibi Nauporti & tergestis confinio; altera, quae Dalmatis constabat, in Macedoniam eruperat, tertia suis sedibus praesidio remanserat. Prima duobus Batonibus, vni Dalmatae, alteri Pannonio, ac Pineti Ducibus auctoritas: Pannoniis vero, VELLEIO teste, & disciplinae & linguae Romanae notitia, plerisque etiam literarum vsus ac familiaris animorum erat exercitatio. Batonis Dalmatae confessione, vnica causa ipsos ad bellum incitabat, quod Romani ad greges suos custodiendos non canes pastoresque, sed lupos mitterent. Eadem Praefectorum auaritia & Germanos non vna vice aduersus Romanos concitauit. Tres fere annos durarunt Pannonici & Dalmatici hi motus, & ne Tiberius eorum compositionem consulto in longum traheret, Germanicus ab Augusto anno Christi septimo commissus est, qui Dalmatas aliquot damnis affecit & sequenti tandem anno partim bello, partim pacificatione Romanis subiectos reddidit. Pannonii etiam ad deditionem venere (*). Victoriae nuncium anno Christi nono attulit Germanicus, eiusque causa Augusto & Tiberio nomen Imperatorium

(*) DIO *lib. LV. VELLEIVS l. c.*

rium auctum ac Triumphus decretus, atque inter alios honores arcus duo Triumphales in Pannonia concessi sunt (y). Qui Carnunti in hibernis Pannonicis extractus fuit arcus triumphalis, adhuc restat, & a LAZIO falso pro porta vrbis Carnuntinae habitus est. LAMBECIVS exactam eius delineationem nobis dedit (z). Triumphus ipsius solennia inhibuit tristis e Germania nuncius.

§. VI.

In Germania inter haec Sentio Saturnino successerat Quintilius Varus, Syria administrata iam illustris, quam pauper diuitem ingressus, diues pauperem reliquerat, vt pecuniae avidum fuisse facile intelligas. Germani nihil praeter vocem membraque hominum habere ipsi videbantur, quique gladiis domari non poterant, eos iure mulceri violentiamque barbarorum littoris virgis & praeconis voce inhiberi posse credebat vir otio magis castrorum, quam bellicae militiae adfuetus. Haec VELLEIVS indicat, qui addit, fuisse praeterea ingenio mitem, moribus quietum, vt corpore & animo immobiliorem. Ante eius aduentum Romani loca quaedam Germaniae tenebant, non simul, sed hinc & inde, vt forte subacta fuerant. In his milites Romani hiberna habebant vrbesque condebant.

Vari in Germania clades.

Kk 3

(y) DIO lib. LVI.

(z) Bibl. Caesar. lib. II. c. 2.

debant. Germani, etiam non opinantes, moribus ipsorum sensim imbuebantur. In forum cum iis conueniebant, pacateque congregiebantur. Et licet patriarum consuetudinum, morum innatorum, libertatis armorumque potentiae non obliuiscerentur, paulisper tamen, etiam inscii ipsi, in Romanorum mores se formabant. Varus autem, ubi regimini Germanorum praefectus esset, omnia subito mutare, iure agere, tanquam seruis imperare, & pecunias pro lubitu exigere constituit (a). Hoc proposito terras nostras ingressus, ut VELLEII verbis utar, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, iurisdictionibus, agendoque pro tribunali ordine, trahebat aestiua. At illi, quod nisi expertus vix credebat, in summa feritate versutissimi, simulantes fictas litium series & nunc prouocantes alter alterum iniuria, nunc agentes gratias, quod eas iustitia Romana finiret, feritasque sua nouitate incognitae disciplinae mitesceret, & solita armis discerni iure terminarentur; in summam socordiam perduxere Praefectum, usque eo, ut se Praetorem urbanum in Foro ius dicere, non in mediis Germaniae finibus exercitui praeesse crederet. Germanos iniurias a Varo illatas dissimulantes VELLEIVS natum mendacio genus vocat. Sed quis in hoste requirat, dolo an virtute agat? Arminius, Cheruscorum Princeps,

(a) DIO lib. LVI.

ceps, ex securitate segnitiaeque Praefecti Romani faustum accipiens omen, iugum, quod intendebatur, excutere strenue cogitabat. Hinc primo paucos, mox plures in societatem consilii recipere, opprimi Romanos posse & dicere & persuadere, decretis facta iungere & tandem tempus insidiarum constituere (b). Quo facilius vinceretur Varus, callide eum a Rheno in Cheruscorum fines atque ad Visurgim abduxerant Arminii amici (c). Eorum interim consilia iam effluxerant ad Segestem, cuius filiam Tusneldam, ipso inuito, Arminius duxerat. Hic fidus Romanis, omnia Varo aperire, Arminium deferre, & suadere, ut eum & conscios vinceret. Praeualebant tamen fata consiliis. Varus se haec credere negat, nihilque mali expectat, dum repente primi quidam, ex longius ab eo remotis Germanis, insurgunt. Qui ei aderant, exercitum abducenti subsidia spondent. Mox acceptis, quas conuocauerant, copiis, Romanos apud se residuos trucidant. Tum Varo in syluis iam inuisis deprehenso passim insultant. Vbi vero in montes ventum esset, conuallibus crebris interceptos ac inaequales, arboribusque densis & immodicae proceritatis confitos, quibus caedendis & in viam parandam accommodandis Romani nihil magnopere alias metuentes, defatigati
fue-

(b) VELLEIUS lib. II. c. 48.

(c) DIO l. c.

fuerant, pluuia cum magno vento superuenit & grauis armaturae militibus iter per contractas disperfasque arbores difficillimum reddidit. His difficultatibus Romani cum conflictarentur, apparuere vndique Germani callium periti, eminusque primum infectati eos circumuenere, mox, cum nemo se defenderet, multi vulnerarentur, cominus congressi sunt. Loci difficultas, vt in ordinem coirent & hosti resisterent, non patiebatur, vnde impune fere inter impedimenta currusque & inermes interficiebantur. Tandem, locum vtcunque opportunum in monte syluis obfiteo nacti, castra fecerunt, & combustis ibi impedimentis, quibus carere poterant, aut relictis ordinato magis itinere postridie progressi sunt in locum nemore vacuum, nec hoc sine magna suorum caede. Hinc iterum in syluas inciderunt, vbi denuo hostes circumfusi ipsis imminuerunt. Romani angusto spatio circumclusi orbem voluentes, vt confertim equites peditesque in hostem ineurrerent, sibi inuicem ipsi damna intulere, aut ab arboribus aduersis ceperunt. Sequens dies effuso imbri & vento vehementi importunus erat. Romani neque progredi neque firmiter consistere, neque armis madentibus vti poterant. Germani vero leuis armaturae plerique, numero etiam aucti, facile tunc exercitum inclusum syluis, paludibus & insidiis circumuenerunt atque ad interuentionem

pe-

pene trucidarunt. Varus aliique primores, cum iam vulnerati essent, se ipsos transfixerunt, plus ad moriendum quam ad pugnandum animi ostendentes. Haec pleraque ex DIONE protulimus, qui omnium maxime distincte Varianam Cladem enarrat. FLO-
RVS (d) addit, nihil illa caede per paludes, per syl-
vas cruentius, nihil insultatione nostrorum intolerabi-
lius fuisse, praecipue in caesarum patronos:
aliis oculos, aliis manus amputasse; vnus os futurum,
recisa prius Lingua: quam in manu tenens barbarus,
tandem dixerit, vipera sibilare desiste. SENECA re-
fert (e), Variana clade plurimos splendidissi-
me natos, senatorium per militiam auspicantes gra-
dum fortunam depressisse: alium ex illis pastorem, a-
lium custodem casulae fecisse. Nonnulli tamen ca-
ptorum postea redempti sunt, ea conditione, vt extra
Italiam manerent (f). Vnus e Praefectis castrorum
Ceionius turpiter cum superstitibus quibusdam se de-
didit, supplicio quam praelio mori malens. Vala
Numonius alio flagitio spoliatum equite peditem reli-
quit, ast fuga Rhenum petere aggressus desertis non
superfuit, sed desertor occidit (g). Vari corpus fe-
miustum

(d) lib. IV. c. 12.

(e) Epist. 47.

(f) DIO l. c.

(g) VELLEIUS l. c.

miustum hostes lacerarunt (b). Idem Sefithacus Segimeri filius illuisse apud TACITVM (i) dicitur. Tres legiones & auxilia omnia caesa SVETONIUS confitetur (k). Idem & STRABO habet (l). VELLEIVS distinctius tres ibi Legiones, totidem alas & sex cohortes periisse prodit (m). Diem cladis reticent scriptores Romani; in autumnum eum referendum, ordo rerum gestarum ostendit. Signa & aquilae duae in nostrorum potestatem peruenere, tertiam signifer, antequam caperetur, euulsit, mensamque intra balthei sui latebras gerens in cruenta palude sic latuit (n). A duabus his aquilis captis geminas aues, quae postea sculptorum inscitia in vnam bicipitem coaluerunt, in Romano-Germanici Imperii insignia venisse CVSPINIANS & HVTTENS senserunt & scripserunt. Nec alienus ab hac opinione fuit Episcopus & Princeps FURSTENBERGIUS, vbi de clade Variana cecinit:

*En vbi Romanae cladis Monumenta supersunt
 Varus, & Arminio stratus ab hoste iacet.
 Et campo in medio notum Victoria nomen
 Seruat, adhuc nostris inclyta temporibus.*

Auspi-

(b) VELLEIVS l. c. (i) Annal. lib. 3.

(k) Aug. c. 23. Tiber. c. 17. (l) lib. VII.

(m) Lib. II, cap. 117. (n) FLORVS l. IV. c. 12.

*Auspiciis rapuit pubes Germana secundis
Imperii geminas nobile pignus aues.*

*Desinat Euphrates Parthos memorare triumphos,
Clarior est caeso Luppia Quintilio.*

*Rapta Ioui Latio Crassi spolia ille peremti
Reddidit, hic Aquilas obtinet usque suas.*

Sed bicipitem ex duabus aquilis telamonum vice fungentibus seculo demum decimo quarto prodiisse, doctis fere omnibus constat. Cheruscus horumque subditos & clientes cladem hanc Romanis intulisse, STRABO distincte refert. Vnde concludas, Cheruscorum potentiam tunc ad Amisum & Bructeros usque protensam fuisse. Arminius, Dux eorum, exinde liberator patriae dici meruit. Ut primum victoriam adepti sunt nostri, aquilis signisque captis illudere, captiuos patibulis suspendere, scrobibus defodere, Tribunos ac primorum ordinum Centuriones mactare & ora simul caesorum truncis arborum antefigere, signa Romana in lucis reponere Deorum suorum in honorem & rei tam praeclare gestae memoriam (o). Locum cladis in Teutoburgiensi saltu fuisse TACITVS indicat. Hunc vero prope Detmoldiam esse, Illustrissimus Princeps FURSTENBERGIUS in monumentis suis (p) & SCHATENIUS in Westphaliae Historia demon-

Ll 2

(o) TACITVS *Annal. lib. 1. c. 63.* (p) pag. 22.

demonstrarunt. Et eodem prope loco Carolus Magnus postea Witechindum Saxonum Ducem ingenti praelio vicit. Est ibi non procul ab Amisii & Lupiae fontibus *Teuteberg* mons, & campus *Wintfeld* a victoria nostrorum dictus. VELLEIVS promisit, se ordinem atrocissimae calamitatis, qua nulla post Crassi in Parthis damnum, in externis gentibus grauior Romanis fuerit, iustis voluminibus expositurum. Quod si praestitisset, plura ex eo, haecenus nobis obscura, discere potuissemus. Institere Germani partae semel insigni victoriae, & Alifonem castrum quoque circumdederunt. Sed loca munita aggrediendi imperitia, & sagittariorum, quibus Romani propius accedentes impetebant, multitudine obsidio in longum tracta. Tandem Caeditius fame loco excedere coactus, ferro sibi ad suos reditum peperit. Et commode Lucius Asprenas occurrens, cum duabus Legionibus, ad Rhenum Vari Legatus relictus, copias has seruauit & mature ad inferiora hiberna, vetera nempe, descendendo, vacillantium etiam in ripa Rheni Gallica sitarum gentium animos confirmauit. Audita enim hac clade, gentes etiam trans-Rhenanas de iugo Romanorum excutiendo cogitasse certum est. Et Segimundus Segestis filius, sacerdos iam ante apud Aram Vbiorum creatus, tunc vittas rupit, profugus ad suos (q).

§. VII.

§. VII.

Cenotaphium militis in clade enarrata occisi in Vitario Cliuiensi Colonia Traiana illuc traductum vidit WASSERBACHIVS atque ita legit:

Monumenta
Varianae cladis.

M. COELIO T. F. LEM. BONO. O. LEG. XIII. AN. LIII.

** CIDIT BELLO VARIANO OSSA INFERRE.

LICEBIT. P. COELIVS T. F. LEM. FRATER. FECIT.

M. COELIVS

M. COELIVS

M. L.

M. L.

PRIVATVS.

THIAMINVS.

Alia monumenta, nummos Iulii Caesaris & Augusti aliorumque, gemmas, fragmina telorum, exesa rubigine pila diuersique generis arma in campo Wintfeld effodi idem WASSERBACHIVS, & ante eum Illustrissimus Princeps FURSTENBERGIVS testantur. WASSERBACHIVS in Dissertatione *de Statua Arminii* quatuor nummos exhibet (r) aeuo vitiatos. Tres, ait, in Campo Winfeld olim effossos fuisse. In vno nudum caput cum inscriptione: P. QVINCTIL. VAR. II. VIR. In altero tria capita, quorum superius Augusti, & subiecta Caii & Lucii Caesarum esse putat, verba circum habent: MAX. PONT. AVG. In tertio est Augusti caput nudum cum inscriptione: AVGVSTVS BVTHR. Similem Coloniae Buthroti in Epiro nummum citat HARDVINVS in nummis Colo-

LI 3

niarum

(r) pag 93. 94

niarum antiquis (s). IDEM (t) alius nummi Augusti ex Cimelio Regis Franciae meminit, in quo aquila Legionaria inter militaria signa duo & inscriptio: COL. GEM. ACCI. L. VI. hoc est: *Colonia Gemella Accitana Legionis sextae*. Hic vero idem est omnino cum illo numo, quem quarto loco WASSERBACHIVS exhibuit, atque in campis ad Lupiam reperi- tum dixit. Quem vero nummum in pede montis Harminii non procul ab Acidulis Pyrmontanis effos- sum & Principi Waldeccensi oblatum refert, cum Arminii imagine & verbis: ARMINIVS CHERV- SCORVM DVX: is sine omni dubio fictitius, & ab homine doloso fabricatus est.

§. VIII.

Quid Augu-
stus accepto
Varianae cla-
dis nuntio
egerit Ro-
mae.

Augusti ingens ex accepto cladis nuntio luctus e- rat. Adeo certe eo consternatus est, ut per continuos menses barba capilloque submisso caput interdum fo- ribus illideret, vociferans: *Quintili Vare, Legiones redde*. Vestem lacerasse DIO author est. Vouit & magnos ludos Ioui Opt. Max. si rempublicam in me- liorem statum vertisset, quod factum Cimbrico, Mar- ficoque bello erat. Diem vero cladis pene exitiabilis quotannis moestum habuit ac lugubrem. Videbatur ei tantum hoc, ac tam subitum malum non sine Deo- rum

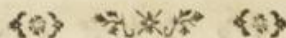
(s) Operum Harduini pag. 26.

(t) Ibidem pag. 5.

rum ira accidisse (v). Vnde & patefactis hoc tempore Iuliae neptis adulteriis & Ouidii Poëtae horum sufflatoris & conscii criminibus, earigide puniuit, Iulia in Trimerum Appuli maris Insulam, & Ouidio Tomos in Scythiam relegatis. Miserant Cherusci Vari caput ad Maroboduum, vt & hunc in Romanos concitarent. Sed, sopitis modo a Tiberio Pannonicis & Dalmaticis motibus, ille pacem Augusto seruauit, paxque semel inita tutior ei visa. Caput itaque Praefecti ab eo missum ad Tiberium Caesarem, gentilitii tandem tumuli sepultura honoratum est (u). Marobodui moderatio tunc multum profuit Romanis. Alias facile Germani Gallique, iugo excusso, Italiam Romanamque petere denuo potuissent. Neque enim tunc ciuium Romanorum iuuentus magni momenti supererat, & sociae Legiones admodum erant afflictæ. Hoc tandem Augusto aliquo solatio fuit, quod audiret, nonnullos milites caedi superfuisse, contineri praesidio Germanias, hostemque ad Rhenum non accessisse (x). Quod igitur necessarium erat, omnem curam operamque impendit, vt exercitus etiam ex emeritis & libertinis augetur, & omnia ad proximam aduersus Germanos expeditionem

(v) DIO *lib. lvi.* (u) VELLEIVS *l. c.*

(x) DIO. VELLEIVS *ll. cc.*

nem prompta parataque essent (y). Ne autem in ipsa vrbe tumultus orirentur, complures Gallos Germanosque, Romae obuersantes, partim peregrinantes, partim inter Praetorianos militantes amouit, & hos quidem in insulas quasdam misit, illos vero inermes vrbe exire iussit (z). Haec vsque ad finem anni a N. C. noni sunt acta.

§. IX.

Tiberius in
Germaniam
it. Collega
Imperii.

Sequenti anno, Tiberius Germaniam repetiit, vt obicem poneret fiduciae hostium, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiae minabantur. DIO hanc expeditionem plane omisit. Nec eius abbreviatores & exscriptores illius meminere. VELLEIUS more solito omnia in maius extollit. Et arma, inquit, infert, quae arcuissè pater & patria contenti erant: penetrat interius, aperit limites, vastat agros, vrit domos, fundit obuios, maximaque cum gloria, incolumi omnium, quos transmiserat, numero, in hiberna reuertitur. Sed vix credo procul a Rheni ripa digressum Tiberium, cum & anno sequenti nondum longius ab hoc fluuio cum exercitu progredi auderet. Solicite admodum res omnes gessisse cunctaque metuisse, SVETONIVS testatur (a). Vt adeo TACITO facile creda-

(y) DIO, l. c. (z) DIO l. c.

(a) Tib. c. 17. sq.

credamus, vbi dicit (b), bellum aduersus Germanos abolendae magis infamiae ob amissum cum Quinctilio Varo exercitum, quam cupidine proferendi imperii gestum fuisse. Tiberium absentem hoc ipso anno & quidem V. Kal. Septembris Romae *Collegam Imperii* renunciatum, PAGIVS pluribus euicit, qui simul commemorat, Dionysium post haec sub Augusto Descriptionem Orbis edidisse atque per *Ausonios strenue dominantes* Augustum & Tiberium Imperatores collegas intelligere.

§. X.

An Germanicus expeditioni enarratae interfuerit, nemo prodit. Insequenti vero anno M. Aemilio Lepido & Statilio Tauro Consulibus, hoc est, a C. N. vndecimo, is Tiberio adfuit. Neque tamen & eo tempore praecleari quid gestum. Rhenus quidem transmissus, nec tamen magno admodum interuallo ab eo progressum, nec praelium initum metu iteratae cladis. Quaedam solum partes vastatae & de caetero ripa Rhenana in tuto collocata. Ludis deinde 23. Septembris die, in honorem natalium Augusti celebratis (c), & omnibus rite ordinatis sub anni a C. N. duodecimi initium in Italiam, PAGIO hoc solide demonstrante (d), reuerfi sunt. Hoc eodem anno pridie

Alia Tiberii & Germanici Expeditio in Germanos. Natiuitas Ca. ligulae. Triumphus Tiberii Pannonicus.

(b) *Annal. lib. 1. c. 3.* (c) *DIO. l. c.*

(d) *In Critica Annal. Baron. ad b. a.*

die Kalendas Septembris Caius Caesar, vulgo Caligula dictus, natus est Antii, cum in Treuiris vico Ambiatino supra Confluentes superiori anno genitus fuisset. Ita PLINII verba exponit PAGIUS & rationibus firmat. Germanicus redux Consulatum adeptus erat, & cum Tiberio ob res in Pannonia & Dalmatia praeclare gestas triumpho interfuit. OVIDIUS hoc indicat, & concludas etiam ex eo, veris tempore celebratum fuisse, dum canit

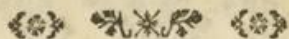
Silices platearum

Saxaque roratis erubuisse rosis.

DIONE hic manco, SVETONIVS omnia ordine enarravit; Tiberium e Germania post biennium regressum, triumphum, quem distulerat ob Varianam cladem, egisse, prosequentibus etiam Legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat: ac priusquam in Capitolium flecteret, descendisse e curru seque praesidenti patri ad genua submisisse: Batonem Pannonicum Ducem, ingentibus donatum praemiis, Rauennam transtulisse, gratiamque retulisse, quod se quondam cum exercitu iniquitate loci circumclusum, passus esset euadere: prandium dein populo mille mensis & congiarium trecentos nummos viritim dedisse. Memoria hominum dignus triumphus eodem tempore & gemmae ahati artificiosissime incisus est, quae in Cimeliario Caesareo

Vien-

Viennae adhuc aſſeruat. Delineationem illius addere placet, vt Auguſti Tiberiique & Germanici vultus Tab. XVII. intueri liceat, quos maiores noſtri hiſce in terris coram aut viderunt aut coluerunt. Praecipuo in gemma loco ſedet Auguſtus in diuinitatis indicem ſuperiore corporis parte nudus, dextra baculum imperatorium, ſiniſtra lituum tenens Pontificatus maximi indicem. A tergo Cybele capiti eius lauream imponit, Neptuno adſidente & reſpiciente. Liuia vxor galea, clypeo, haſta & parazonio ornata, Palladis aut Romae vrbs inſtar, Auguſto ad latus ſedet. Vtrorumque pedibus arma ſubieſta cernuntur. In ſuperiore parte inter vtriuſque caput ſignum Auguſti, capricornus, extat. In altero latere, humiliori ſubſellio, ſedet Agrippina, Imp. Auguſti ex filia Iulia eiusque marito M. Vlpiano Agrippa neptis & Caefaris Germanici vxor, folio Auguſtaeo ita innixa, vt manum dextram mento ſuo ſuffulciat. Caput eius hederacea corona cinctum eſt, & manu cornu copiae tenet, puerulis duobus nudis adſtantibus. Quibus ſecuritas populi Romani, Abundantia & Hilaritas publica ſimul indicantur. Et forte tunc iam Agrippina Germanico geminam prolem pepererat. Coram Liuia, Auguſtum adſpiciens ipſe ſtat Germanicus Agrippinae maritus, cum paludamento & ornamentis triumphalibus. E regione Auguſti viſitur Tiberius

rius laureatus, tanquam victor in hoc bello, cum baculo Imperatorio in dextra, & e curru triumphali, cuius habenas victoria alata moderatur, descendens, quod SVETONIVS ita actum esse annotavit. In inferiori gemmae parte videas milites Romanos trophaeum erigentes, sub quo Pines Dux, Batonis Breuci (paulo post ab altero Batone interfecti) prodicione a Romanis captus, sedet vincitis post tergum manibus, & toruo vultu respiciens. Vxorem is prope se habet, caput vtraque manu sustentantem. Retro Bato Dalmata Dux, cum vxore, supplicis instar se inclinans, pacem a milite Romano, quem Lepidum interpretor a VELLEIO laudatum, petit. Vxori caput inclinat libertus; & notabile est, DIONEM prodere, Augustum cum Germanico etiam libertos in Pannoniam militatum misisse. Idem Dio refert, enituisse in hoc bello Pulionis equitis, natione Germani, virtutem, qui Germanico urbem validam obsidente, neque expugnare eam valente, saxo in murum coniecto ita propugnaculum concusserit, ut statim id cum viro, ei incumbente, corruerit, & causam occupatae urbis dederit (e). Sed fama forte virtutem viri, ut solet, paulisper in maius auxit.

§. XI.

Post triumphum Illyricum Augustus Tiberium & hoc & sequenti anno apud se retinuit, Germanico,

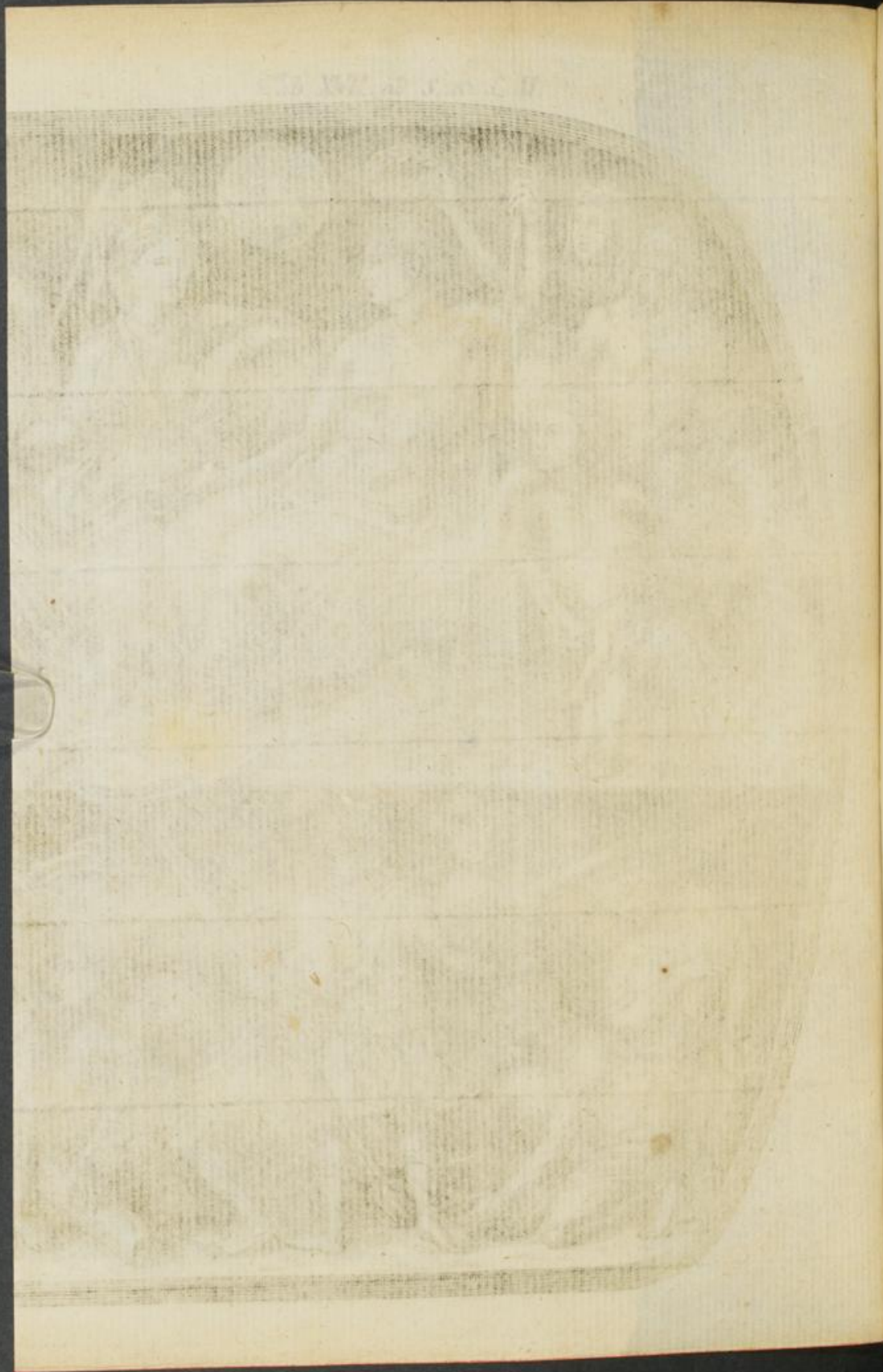
Augusti
mors Ger-
manici in
Germania

(e) DIO Lib. LV.

Tab. XVII. no. 2. et 3. II.

co
qu
V
lo
fu
lyr
pro
bris
obit
nati
tem
ma
cup
reb
do,
ca
hit
est
fr
de
m
X

co, finito Consulatu, in Germaniam misso, vt reli-
 quum belli componeret, & censum in Gallia ageret.
 Vxorem Agrippinam ei anno proxime secuto, & pau-
 lo post Caium puerum bimulum remisit idem Augu-
 stus; qui deinde senio grauis, cum Tiberium in Il-
 lyricum euntem in Campaniam Beneuentum vsque
 profecutus esset, Nolam digressus XIV. Kal. Septem-
 bris in cubiculo eodem, quo prius pater Octavius,
 obiit. Tiberius ilico reuersus & Liuiæ matris machi-
 natione rerum summam adeptus est. Vt vero mor-
 tem Principis audiueret legiones in Pannonia & Ger-
 mania, vbique rabie quadam & confundendi omnia
 cupiditate nouum statum, nouam rempublicam quæ-
 rebant, atque vbique rebellabant. Deerat solummo-
 do, qui duceret, non qui sequerentur. Sed Pannoni-
 ca seditio deliquio Lunæ, cum maxime ferueret, in-
 hibita & deinde Drusi Tiberio nati feueritate extincta
 est. In Rheni ripa octo Legiones Germanici indu-
 stria, & egregia in Tiberium fides ad obedientiam re-
 degit (f). Ne ardor militum languesceret, in Ger-
 manos itur & duodecim millia e Legionibus sex &
 XX sociæ cohortes, octoque equitum alæ non pro-

gesta. Tan-
 finæ Dei siue
 Deæ Germa-
 norum signi-
 ficatio.

Mm 3

(f) DIO lib. LVII. TACITVS'S *Annal. lib. 1.* SVETON. *Calig.*

c. 9. VELLEIVS lib. II. cap. 125.

cul a Veteribus transmittuntur. Germani iustitio ob
 amissum Augustum & discordiis Romanos attineri pu-
 tantes, securi agebant. Tiberius ergo agmine proprio *syl-*
uam Caesam, a Coesfeldia ad Rhenum fere supra Lu-
 piam extensam intrat, limitemque seu aggerem vel
 tramitem a Tiberio coeptum scandit, castra in ipso
 limite locat, in frontem tergumque vallo, latera con-
 caedibus munit. Inde obscuros saltus permeat, con-
 sultoque ex duobus itineribus, an breue & solitum, se-
 cus Lupiam ad Alisonem, sequatur, an impeditius &
 intentatum ad sinistram magis & Aquilonem versus;
 longiorem viam deligit. Exploratores attulerant,
 festam Germanis noctem instare, ac solennibus epulis
 ludicram; haec commoda visa inuasioni improuisae.
 Obstantibus sylvarum a Caecinna remotis Legiones
 sequuntur. Ventum ad vicos Marforum, in interi-
 oribus ditionis Monasteriensis locis olim fitos, & cir-
 cumdatae stationes. Tum Legiones in quatuor cu-
 neos dispertitae latam in temulentos, semisomnes &
 nihil mali suspicantes stragem per quinquaginta millia
 passuum dedere. Omnia ferro flammisque peruastata,
 & celeberrimum illis gentibus templum, quod *Tan-*
fanae vocabant, solo aequatum. CLVVERIVS &
 nonnulli iam ante eum Tanfanae nomen quasi *Th'an-*
fang

fang siue *Principium* exposuerunt. Sed coacta est haec originatio. Nobis notum est, *fane* veteribus *dominum* designasse. Et hoc sensu aliquoties in Euangelis Gothicis adhibetur (g). Diis gentilibus idem nomen attributum fuisse vel inde conicias, quod Dani & Sueci, Christi doctrinam amplexi, nomen hoc in abominationem verterint, & inde diabolus adhuc hodie *fane* vocent. *Tan* & Anglo-Saxonice *dene* olim nobis *lustrum*, *vallem arboribus inuiam*, *syluamque densam* denotauit, & hoc modo vel centies in antiquis linguae nostrae monumentis adhibitum occurrit. *Tanfana* itaque proprie & vi originis significat deum syluae, nempe Caesiae, & templum eius non adeo procul a Coesfeldia remotum fuisse debuit. Exciuit vero inopinata caedes, popularibus a Romanis illata, Bructeros, Tubantes, Vsiptes. Nec sine summa difficultate & damno etiam insigni ab insequentibus Germanis, ex syluis & inuia regione emerfas in hiberna Germanicus Legiones reduxit (h).

§. XII.

Hoc tempore etiam Sueuorum Semnonum magnum agmen, transito albi inter Salam & Hercynios montes, Sueuorum migratio ad Rhenum in viciniam Alemannorum.

(g) Vid. IVNII & STIERNHIELMII *Glossaria Gothica*.

(h) TACITVS *Annal. lib. I.*

montes, & sub reliquiis Boiorum in partem Germaniae Moeno Rhenoque vicinam migrasse, ibique stabiles fedes sibi collocasse ex TACITO coniiicio. Is enim ubi rebellionem Legionum in Germania superiore enarrat, inter caetera scribit: *Caesar etiam milites artificio disiungit. Veteranos in Rhaetiam mittit, specie defendendae prouinciae obiminentes Sueuos.* Sueui autem cum antea prope Rhaetias nulli vnquam fuerint, & ii, qui sub Moeno ad Rhenum Iulii Caesaris tempore fuisse memorantur, iam dudum in alteram ripam translati Cattos successores habuerint, in posterum vero supra Moenum & altius inde vsque ad Rhaetias Sueui inueniantur; exinde sequitur, debuisse eos hoc ipso temporis tractu, sub extrema Augusti, hisce locis, a Moeno vsque ad Danubium & in Rheni ascensu Argentoratum vsque sitis, sese infudisse. Tabula Peutigeriana adhuc Sueuos ita ab Alamannis distinguit, & Sueuiam in Rheni latere nostro a Moeni confluenta ad Argentoratum vsque extendit: inde Alamannos vsque ad fontes eiusdem fluuii collocat. Postea tamen & Sueui & Alamanni commixti vnum populum constituerunt, vt suis locis explicabimus. Sueuos ante haec, quae iam enarramus, tempora in ea regione, quae nunc Thuringia audit, habitasse, ex STRABONE quoque apparet, qui (i) primo Gabretam sylvam, quae

(i) Lib. VII.

quae eadem hic est ac Hartica nostra, deinde Sueuorum sedes & inde Hercynium, siue Bohemicum saltum locat, a Septentrione ad meridiem progrediens. Hinc vero facilis & non impeditus iis ad Rhenum transitus erat. Si posteriores hic Hermunduros adhuc agnoscunt in Bohemiam iam cum Maroboduo partim transgressos, anteriora subsequenteribus confuderunt, facili errore; quia & Hermunduri Sueui erant. Moenum eos ad Suinfurtum transisse putes. Nomen enim huius loci *Sueuorum traiectum* vel *transitum* significat. In vacuas pene Sueuorum ab Albi usque ad Moenum sedes deinde Franci & Thuringi transferunt, ut suo tempore videbimus.

§. XIII.

Tiberius in desidiam pronus, & tamen, ne militum animi a Germanico missione & pecunia conciliati, alio se conuerterent, sollicitus, ad nuntium prospere in Germania gestorum vultu quidem laetitiam simulauit, animo vero angorem non paruum preffit. Eo anno vxor ipsius Iulia Pandateria insula, mox oppido Rheginorum ob impudicitiam a patre Augusto clausa, vltimum diem obiit, mariti iussu inopia & ta-
be longa peremta. Sub initium anni a C. N. XV. Druso Caesare & C. Norbano Coss. Germanico triumphus decretus est, manente bello. Magna tunc Ar-

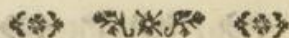
Expeditio Germanici in Catos, in Cheruseos & horum socios. De situ montis Tau-
ni.

minium inter & Segestem discordia. Hic pacem ma-
 lebat, ille bellum. Aucta priuatim odia, quod Ar-
 minius filiam Segestis Thusneldam rapuerat alii pa-
 ctam. Catti non obscure tunc Cheruscis fauebant.
 Hos repentino incurfu Caesar frangere constituit.
 Caccinnae igitur quatuor legiones, quinque auxilia-
 rium millia & tumultuariae cateruae Germanorum
 cis Rhenum colentium traditae: Caesar ipse totidem
 legiones & duplicem sociorum numerum ducit, posi-
 toque *Castello* super vestigia paterni praesidii *in monte*
Tauno, expeditum exercitum in Cattos rapit. Haec
 TACITI fere verbis, quae post haec studiosius affe-
 remus, quoniam vnicus hic iam autor est, qui Ger-
 manicas res nobis pandit. CLÛVERIVS, eumque
 secutus CELLARIVS, Taunum montem ex aduerso
 Moguntiae locant, vbi mons *Heyrich* siue *die Hoebe*
 dictus. Ita ad Moguntiam Rhenum transisset Cae-
 sar. L. Apronius admutiones viarum & fluminum
 relictus est. Viarum harum aggeribus tabulisque &
 trabibus munitarum vestigia passim in Hassia & West-
 phalia extant. WINCKELMANNVS reliquias earum,
Poblgrauen dictas, inuenit & descripsit *in Historia Has-*
sica (k). Aliam huiusmodi viam etiam ad Visurgim
 vsque processisse, ex Schedis Gamanianis didici. Cat-
 tis adeo improuisus aduenit Germanicus, vt imbecil-
 liores

(k) Part. II. cap. 4. p. 129. sq.

liores statim caperet aut trucidaret. Fortiores & iuvenes, Adrana flumine nando transmissio, Romanos pontem coeptantes arcebant. Sed tormentis sagittisque pulsi quidam ad Caesarem perfugerunt, reliqui, omissis pagis vicisque, in sylvas dispersi sunt. Caesar incenso *Mattio*, id genti caput, aperta populatus ad Rhenum vertit, nemine ex Cattis impediante. Cheruscis animus fuerat adesse Cattis, sed exterruit Caecinna huc illuc arma ferens, qui & Marfos congregatos praelio cohibuerat. Videtur ergo Caecinna Lupiam secutus ad Alifonem castrum tunc iam restitutum tetendisse. Neque multo post Legati a Segeste, Arminii socero & Romanis fido, venerunt, auxilium orantes aduersus vim popularium. Legationem comitabatur, inuitior quamuis, Segimundus Segestis filius, qui Sacerdos post Varianam cladem ab Ara Vbiorum, vittis ruptis, ad suos profugerat. Benigne is exceptus & cum praesidio in Gallicam ripam missus. Nuntio hoc accepto Germanicus statim agmen conuertit, in obsidentes pugnavit & Segestem eripuit magna cum propinquorum & clientum manu. Inerant, inquit TACITVS, foeminae nobiles, inter quas vxor Arminii, eademque filia Segestis, mariti magis quam parentis animo, neque victa in lacrymas, neque voce supplex, compressis intra sinum manibus, grauidum vterum intuens.

intuens. Segestes ipse ingens visu & memoria bonae societatis impavidus tunc quoque se dedit, vt genti Germanorum idoneus conciliator apud Romanos existeret. Arminii vxor paulo post virilis sexus stirpem edidit: & puer Rauennae deinde educatus est. Thumelici nomen fuit. Germanicus post haec exercitum reduxit, & Imperatoris nomen a Tiberio accepit. Arminium rapta vxor, subiectus seruitio vxoris veterus, atque imminens genti seruitus angebat. Volitans itaque per Cheruscos, non hos solum, sed & conterminos populos in Segestem & Caesarem concitauit. Ipse Inguiomerus Arminii patruus, veteri apud Romanos auctoritate, in partes tractus est. Caesar Caecinam cum quadraginta cohortibus Romanis distrahendo hosti per Bructeros ad flumen Amisiam mittit, equitem Peditum finibus Frisiorum ducit. Bructeros sua vrentes expedita manu L. Stertinius missu Germanici fudit. Inter praedam reperta est vndevicesimae Legionis Aquila cum Varo amissa. Ductum inde mari agmen in vltimos Bructerorum, omniaque inter Amisiam & Lupiam amnes vastata. Vnde situs Bructerorum apparet. Caesar, cum non procul Teutoburgiensi saltu esset, eo tetendit, & non sine dolore vidit cladis Varianae locum. Insepulta tunc Romanorum ossa condi iussit, & primum tumulo iis extruendo

cespi-

cespitem posuit. Pietatis muniis perfunctus in auia Arminium secutus est. Sed parum actum aduersus hostem locorum gnari, & satis fuit, reducto ad Amisiam exercitu, legiones classe reportasse. Pars equitum litore Oceani Rhenum petere iussa. Caecinam per pontes longos, angustum nempe tramitem vastas inter paludes & quondam a L. Domitio aggeratum, reuertentem, Arminius ex circumfritis syluis cum Inguiomero continuo preffit. Tandem praelio congressus, graviter afflictus, fauciatum tamen Inguiomero, cum reliquis copiis aegre periculum evasit. Circumventus iam exercitus & Germanos infesto agmine Gallias petere credebantur. Vna Germanici uxor Agrippina, magni animi ostentatione, impositum Rheno pontem solui prohibuit, & praeter vulgi spem redeuntes Legiones stans apud ipsum pontis principium gratulabunda excepit. Germanicus interim duas Legiones, ex iis, quas nauibus vexerat, P. Vitellio ducendas tradit, vt leuior esset classis in vadoso mari. Sed & terra & mari agmen multa perpeffum est ab irruente Oceano, impulsu Aquilonis & fidere aequinoctiali tumido. Caesar, reddito sereno, tandem ad amnem Visurgim penetrauit, quo & Vitellius peruenit, impositae deinde Legiones, quas non ante saluas esse creditum est, quam vbi vna cum Duce rediissent. Iam Stertinius ad accipiendum in de-

ditionem Segimerum fratrem Segeſtis praemiſſus, ipſum & filium eius Seſithacum in ciuitatem Vbiorum perduxerat. Vtriſque venia data, ſed cunctantius Seſithaco, quia Vari corpus illuſiſſe dicebatur. Magna exercitum Romanum damna pertuliſſe vel ex eo concludas, quod, TACITO confitente, ad eadem ſupplenda, Galliae, Hispaniae & Italia certauerint. Triumphalia inſignia A. Caecinae, L. Apronio & C. Silio ob res cum Germanico geſtas decreta ſunt.

§. XIV.

Germanici
expeditio
ultima in
Germanos.
Praelium e-
ius cum Ar-
minio eius Vi-
ſurgim, &
victoria.

Tentauerat haecenus ſolummodo Cheruſcos Germanicus. Siſenna Statilio Tauro & L. Libone Coſſ. acrius eos inceſſere ſtatutum erat. Optime nouerat, auerſam in ſe & vxorem patruſi Tiberii voluntatem, qui non ingratum penitus hoc tempore nuntium accepit, res Orientis Romanas a Parthis turbari. Ea enim ſpecie Germanicus Legionibus conſuetis abſtrahi nouisque prouinciis impoſitus dolo ſimul & caſibus obiici poterat. Non latuit hoc Germanicum, qui ex eo celerandae victoriae intentior, commodiorem mariyam in Cheruſcos elegit. Dum ad inſulam Batauorum adiguntur naues & commeatus, Silium legatum in Cattos irrumperere iubet, ipſe caſtellum Luppiae flumini appoſitum ſex Legionibus eo ductis ab obſidione liberat, obſeſſoribus ad famam aduentus eius

eius dilapsis. Silio ob pluuiam tempestatem non nisi modica praeda obtigit, interque eam Arpi Principis Cattorum coniux & filia. Cuncta vero tunc inter castellum Alifonem & Rhenum nouis limitibus aggeribusque permunita. Interim aduenerat classis, & nauibus inter exercitum diuisis, Caesar per fossam Drusianam, Fleuonem lacum & Oceanum vsque ad Amisiam flumen secunda nauigatione processit. Classis ibi relicta. Exercitus ad Visurgim perrexit, in cuius ripa Arminius cum caeteris primoribus Caesaris aduentum praestolabatur. Vbi is nunciatus, ut liceret cum fratre colloqui orauit. Is Flavius insignis in Romanos fide, & amisso per vulnus oculo paucos ante annos. Ut permissum est, progressus salutatur ab Arminio & interrogatur, unde ea deformitas oris. Illo locum & praelium referente, quodnam praemium recepisset, exquirat. Flavius aucta stipendia, torquem & coronam aliaque militaria dona memorat, iridente Arminio vilia seruitii pretia. Exin diuersa ordiuntur. Hic magnitudinem Romanam, opes Caesaris, & victis graues poenas, in deditionem venienti paratam clementiam, neque coniugem aut filium eius hostiliter haberi. Ille fas patriae, libertatem auitam, penetrales Germaniae Deos, matrem precum sociam, ne propinquorum & affinium, denique gentis suae desertor & proditor, quam Imperator esse mallet.

mallet. Paulatim ad iurgia prolapsi, quominus pugnam conferent, solo flumine interiecto cohibebantur. Stertinus accurrens plenum irae armaeque & equum poscentem Flavius attinuit. Arminius contra minitabundus praeliumque denuntians cernebatur. Nam pleraque latino sermone interiaciebat, ut qui in castris Romanis ductor popularium meruisset. Postero die Germanorum acies trans Visurgim stetit. Caesar pontibus stratis, equitem sub Stertinio & e numero primipilarem Aemilio vado transmittit, distantibus locis, ut hostem diducerent. Qua celerrimus amnis Carioualda Dux Batavorum erupit. Eum Cherusci fugam simulantes in planitiem saltibus circumiectam traxere: deinde coorti & undique effusi irruunt. Acriter pugnatum: & Carioualda fortiter agens, congestis telis & suffosso equo, lapsus periisset, nisi vis sua aut equites cum Stertinio & Aemilio subuenientes eum periculo exemissent. Caesar transgressus Visurgim, indicio perfugae cognoscit, delectum ab Arminio pugnae locum, conuenisse & alias nationes in syluam *Herculi sacram* ausurosque nocturnam castrorum oppugnationem. Hostem in propinquo esse & speculatores nuntiant. Caesar ipse ferina pelle contactus, vno comite, castra hostilia adit, & quid moliantur, exquirat. Nox utrimque apparatu ad venientis diei certamen consumpta.

sumta. Mane facto Arminius & ceteri Germanorum proceres suos in campum, cui *Idistauisone* nomen, deducunt. Is medius inter Visurgim & colles, ut ripae fluminis cedunt, aut prominentia montium resistunt, inaequaliter sinuatur. Pone tergum insurgebat sylua editis in altum ramis et pura humo inter arborum truncos. Campum & prima sylvarum acies nostrorum tenuit, soli Cherusci iuga insedere, ut praeliantibus Romanis desuper incurrerent. Exercitus Romanus acie ordinata aggressus est nostros. Arminius manu, voce, vulnere sustentabat pugnam. Incubueratque sagittariis, illa rupturus, nisi Rhaetorum Vindelicorumque & Gallicae cohortes signa obiecissent. Nisi tamen corporis & impetu equi peruasit, oblitus faciem suo cruore, ne nosceretur. Quidam agnitum a Chaucis inter auxilia Romana agentibus, emissumque tradiderunt. Inguiomerus quoque fuga sibi consulere coactus est. Caeteri passim trucidati. Magna ea victoria, neque cruenta Romanis fuit. Quinta ab hora diei ad noctem caesi hostes, decem millia passuum cadaveribus atque armis oppleuere. Miles Romanus in loco praelii Tiberium Imperatorem salutauit, struxitque aggerem & in modum trophaeorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit. Haec adeo male habuere nostros, ut, iam abire sedibus & trans Albim concedere parantes, pugnam vellent,

arma arriperent, vno agmine Romanos incurfarent. Postremo delectus locus flumine & syluis clausus, arta intus planitie & humida: syluas quoque profunda palus ambibat, nisi quod latus vnum Angriuarii lato aggere extulerant, quo a Cheruscis dirimerentur. Hic pedes adstitit, equitem propinquis lucis texere, vt ingressis syluam Legionibus a tergo foret. Sed cum omnia Caesari cognita essent, actus nostrorum in perniciem ipsorum vertit. Primus ipse capto vallo, dedit impetum in syluas. Nec minor Germanis animus, sed genere pugnae & armorum destituebantur. Multitudo ingens, artis locis ad stabile praelium coacta, quo praelongae hastae nulli esse vsui possent: contra miles Romanus, cui scutum pectori appressum & infidens capulo manus, expeditior ad aggrediendum, viam strage aperiret. Impromptus Arminius, ob recens acceptum vulnus, & Inguiomerum tota acie volitantem fortuna magis, quam virtus, deserebat. Ita victoria apud Romanos stetit, & nostri passim prostrati. Caesar altero die laudatis pro concione victoribus congeriem armorum struxit, superbo cum titulo: **DEBELLATIS INTER RHENVM ALBIMQUE NATIONIBVS EXERCITVM TIBERII CAESARIS EA MONIMENTA MARTI ET IOVI ET AVGVSTO SACRAVISSE.** Quae arrogantius omnino, quam verius dicta certum est.

§. XV.

LIPSIVS locum praelii infra Bremam ex ad-
 uerso Vegefaci fuisse putat. Sed ibi nulli montes. Nec
 si Visurgim adscendas, in dextra eius ripa montes, ni-
 si a Minda. CLVVERIO itaque, SCHATENIOQUE lu-
 bens assentior, Caesarem Visurgim transiisse inter Ha-
 melam & Oldendorpium, in quam regionem omnia
 exacte congruunt, quae TACITVS affert. Fatalis
 hic est magnarum cladum locus, vbi Caroli M. Le-
 giones anno Christi DCCLXXXII. temere congres-
 sae, caesae sunt a Witekindo Saxonum Duce. Et su-
 perioris saeculi anno trigesimo tertio Augustissimi Re-
 gis & Domini nostri auus Georgius, Dux Brunsvicen-
 sium & Luneburgensium, ibidem prostratis & deu-
 ctis copiis Caesareis gloriose triumphauit. Campus
 ibi, a TACITO *Idistauiso* dictus, nomen a Distero
 monte proximo, *die Disterwise* habere potuit, quod
 Romani in *Idistauiso* corrupere. Ipse mons *Disterus*
 est sylua illa Marti sacra. *Ditem* enim vel *Tuisconem*
 belli praesidem apud Germanos fuisse supra demon-
 strauimus. Vnde ab eo dies Martis *Distag* vel *Dinstag*
 adhuc dicitur. Et veteribus *dero*, *treeo*, Anglis adhuc
tree, & Danis *trae*, est lignum & sylua. Hinc *Dits de-*
ro, & contracte *Disterus*, ipso suo nomine *Herculis*
Germanici siue *Ditis syluam* nobis reddit. Per decem
 millia passuum nostros in priori sub Distero praelio
 caesos

Locus prae-
 lii sub monte
 Distero.

caesos esse TACITVS dicit. Ex quo concludo, factum hoc esse illo spatio, quod est Visurgim inter & Linam, praelio ipso non procul a Mundera commisso. Altera cum nostris congressio, si quid video, facta est non procul ab Hallerburgo. Ibi enim vallis angusta montibus & syluis ab vno, paludosa terra ab altero latere circumcineta. Sed ita Germanicus arrogantius, quam verius gentes inter Rhenum & Albim deuictas gloriatus est. Neque enim Linam transiit, post quem adhuc Fosi, Langobardi & infra eos Reudingi, Auiones, Chaucique maiores, a Romanis haecenus inuicti debebant.

§. XVI.

Reditus Germanici in hiberna & honores ei decreti.

Post victoriam Caesaris Angriuarii bellum in ipsos decretum deditioe praeuerterunt. Hinc aestate iam adulta Legionum aliae itinere terrestri in hibernacula remissae, plures Caesar nauibus impositas per flumen Amisiam Oceano inuexit. Primo placidum aequor mille nauibus strepuit aut velis impulsus est. Mox horrenda tempestate classis disiecta. plurimae naues periire, aliquae in dislita procul loca detrusae. Germanici triremis sola Chaucorum terram appulit, aliae alibi; quas cito resectas misit, vt scrutarentur insulas, & disturbatos milites colligerent. Quidam in Britanniam rapti & remissi a regulis. Multos Angriuarii in fidem modo accepti redemptos ab interioribus reddidere.

re. Fama amiffae classis Germanos ad spem belli, Caesarem ad coërcendum erexit. Silius cum copiis in Cattos missus. Ipse in *Marsos* irrumpit, quorum *Dux Malouendus* nuper in deditiōem acceptus, propinquo loco defossam Varianae Legionis aquilam modico praesidio seruari prodit. Hanc Caesarem recuperasse TACITVS non indicat; & infra ex DIONE ostendimus, Claudio demum imperante, a Marsis eam receptam. Nunc populatis aut excisis obuiis quibuscunque in hiberna reductus est miles. Caesari certum erat, labare nostros, petendaeque pacis consilia fumere, & si proxima aestas adiiceretur, posse bellum patriari. Sed Tiberius alienae gloriae inuidus, & Germanici progressus sibi fatales metuens, monebat, rediret ad decretum triumphum: satis iam euentuum & casuum: prospera illi & magna praelia: eorum quoque meminisset, quae venti & fluctus, nulla Ducis culpa, grauiam tamen & saeuam damna intulissent: se nouies a Diuo Augusto in Germaniam missum, plura consilio quam vi perfecisse: sic Sigambros in deditiōem acceptos, sic Sueuos, regemque Maroboduum pace obstrictum; posse & Cheruscōs, caeterasque rebellium gentes, quando Romanae vltioni consultum esset, internis discordiis relinqui. Precante Germanico annum efficiendis coeptis, alterum Consulatum obtulit, cuius munia praefens obiret, simul adnectens, si foret

adhuc bellandum, relinqueret materiem Drusi fratris gloriae, qui nullo tum alio hoste, non nisi apud Germanias adsequi nomen Imperatorium & deportare Lauream posset. Per invidiam se parto iam decori abstrahi quanquam non obscure intelligeret Germanicus, non tamen ultra cunctatus in Italiam rediit, nullo victoriae fructu. Fine anni Romae arcus propter aedem Saturni ob recepta signa cum Varo amissa, ductu Germanici, auspiciis Tiberii, & alia publica monumenta, quorum TACITVS meminit (l) extructa sunt. Est apud TRISTANVM (m) nummus hoc etiam tempore cusus, cuius antica ostendit Caput Caesaris cum inscriptione: GERMANICVS CAES. TI. AVGVST. F. DIVI AVG. N. In postica idem humi stat tenens sceptrum eburneum: SIGNIS RECEPT. DEVICTIS GERM. S. C.

§. XVII.

Liuii & Ouidii mors.
Germanici triumphus de Germanis, & Principes in eo ducti.

Annus Christi XVII. *Tito Liuiio* Romanae historiae conditori, & *Ouidio Nasoni* Poëtae, Tomis exulanti, vitae vltimus fuit (n). Eodem anno Germanicus ad laboris sui praemium Romam venit cum uxore Agrippina tribusque prolibus. Nam aliae duae proles, Nero & Drusus, sub Cari cuiusdam disciplina in vrbe

(l) *Annal. lib. II.*

(m) *Tom. I. fol. 153.*

(n) EVSEB. & HIERON. *in Chronico.*

vrbe alebantur (o). Reuertenti cohortes Praetorianae vniuersae occurrere; populus vero Romanus ad vicefimum vsque lapidem sese effudit (p). Triumphus ipse ad septimum Kalendas Iunias *de Cheruscis, Chattis & Angriuariis*, habitus est, testibus Fastis Triumphalibus. Vecta spolia, captiui, simulacra montium fluminumque (inter quos Disterus noster & Visurgis principe loco fuisse debuerunt) & praeliorum. Bellum, quod conficere prohibitus erat, pro confecto accipiebatur. Eximia in eo Germanici species & currus quinque liberis onustus (q). Captiui praecipui ducebantur Segimundus Segestis filius Dux Cheruscorum, sororque eius & vxor Arminii nomine Thusnelda ac filius tres annos natus Thumelicus; Sesthacus Segimeri Cheruscorum Ducis filius, eiusque vxor Rhamis, Acrumeri Chattorum Ducis filia, & Theodorix Baithoriti (qui Melonis frater fuit) filius, Sicanber. Segestes autem Arminii focer, ipse in honore habitus ob fidem praestitam, triumphum, in quo illi charissima ducerentur, spectauit. In pompa ductus est quoque Libys Chattorum sacerdos, aliique multi ex populis deuastatis, Chaucis, Amsuariis, Bructeris, Vsiptis, Cheruscis, Chattis, Chattuariis, hoc est, Hasuariis seu accolis Hasae fluii, Marfis & Tubantis.

(o) OVID. *lib. IV. de Ponto Eleg. 13.*

(p) SVETON. *Caligula cap. 4.*

(q) TACIT. *l. c.*

bantis. Quarum rerum memoriam STRABO (r) nobis conseruauit. TRISTANVS (s) nummum exhibet, in cuius antica: GERMANICVS CAES. TI. AVGVST. F. DIVI. AVG. N. in postica vero Germanicus quadrigae triumphali insisit addita inscriptione: GERMANICVS CAESAR.

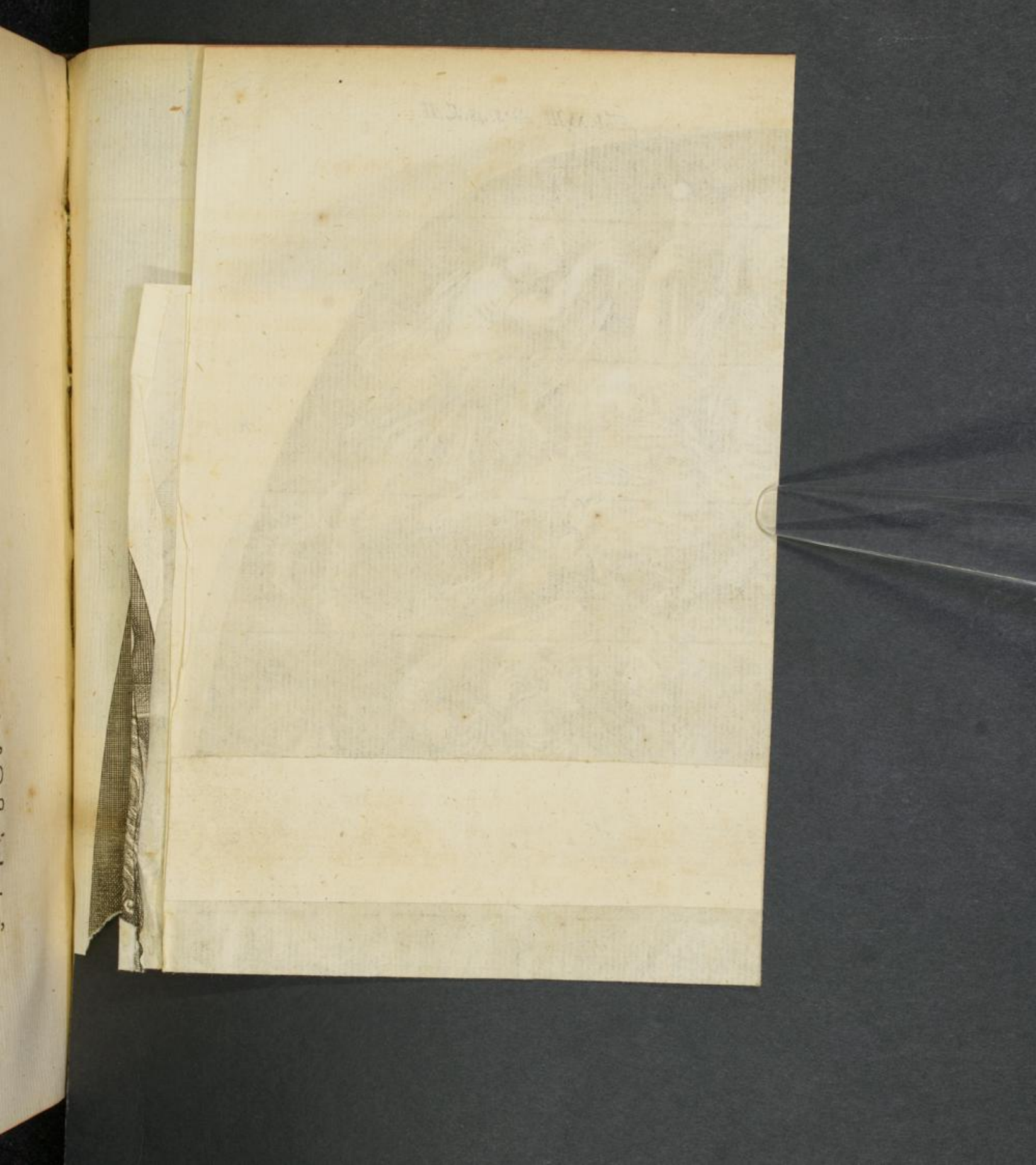
§. XVIII.

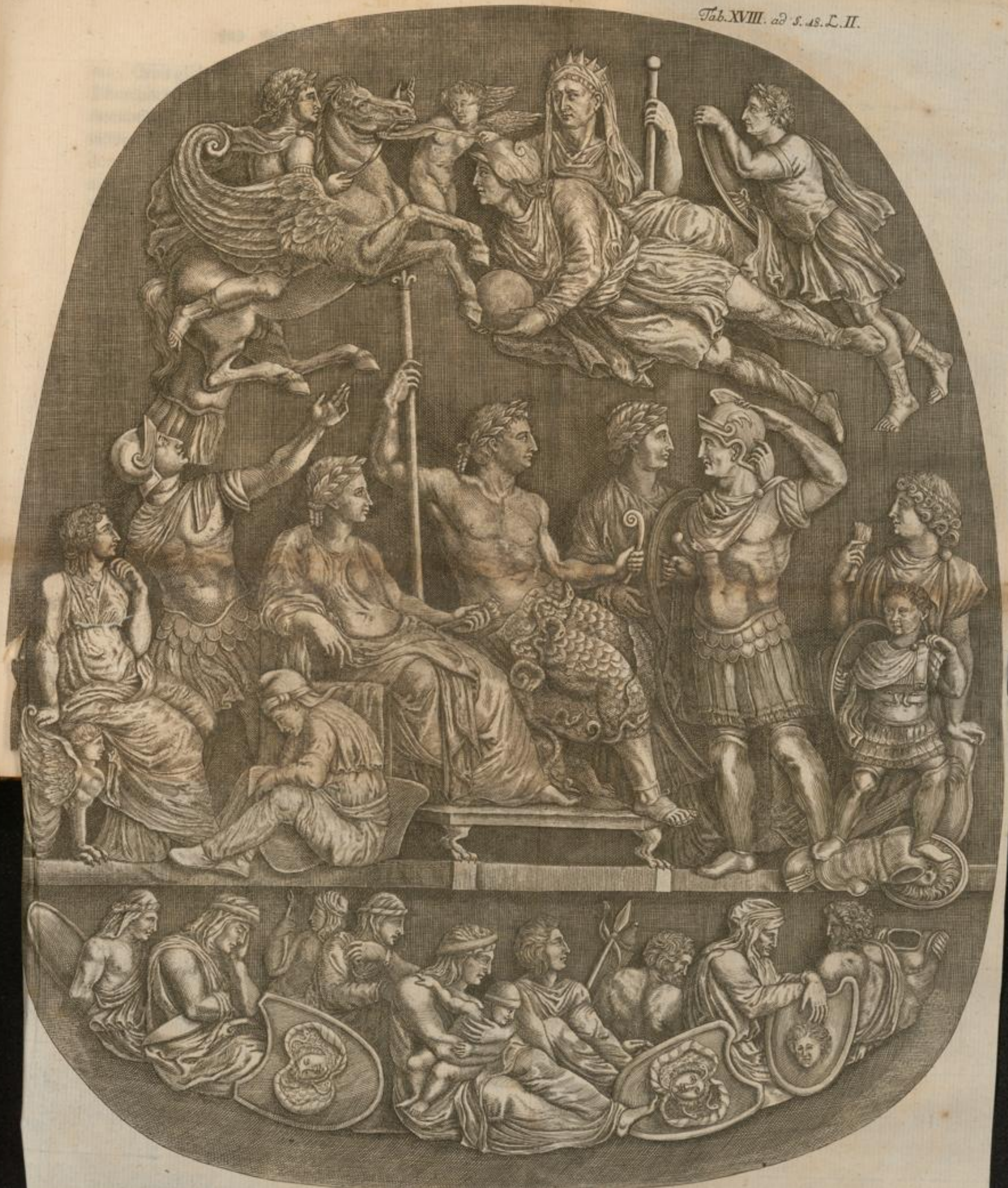
Expositio
Achatis, in
quo triumphus
Germanici excul-
ptus est.

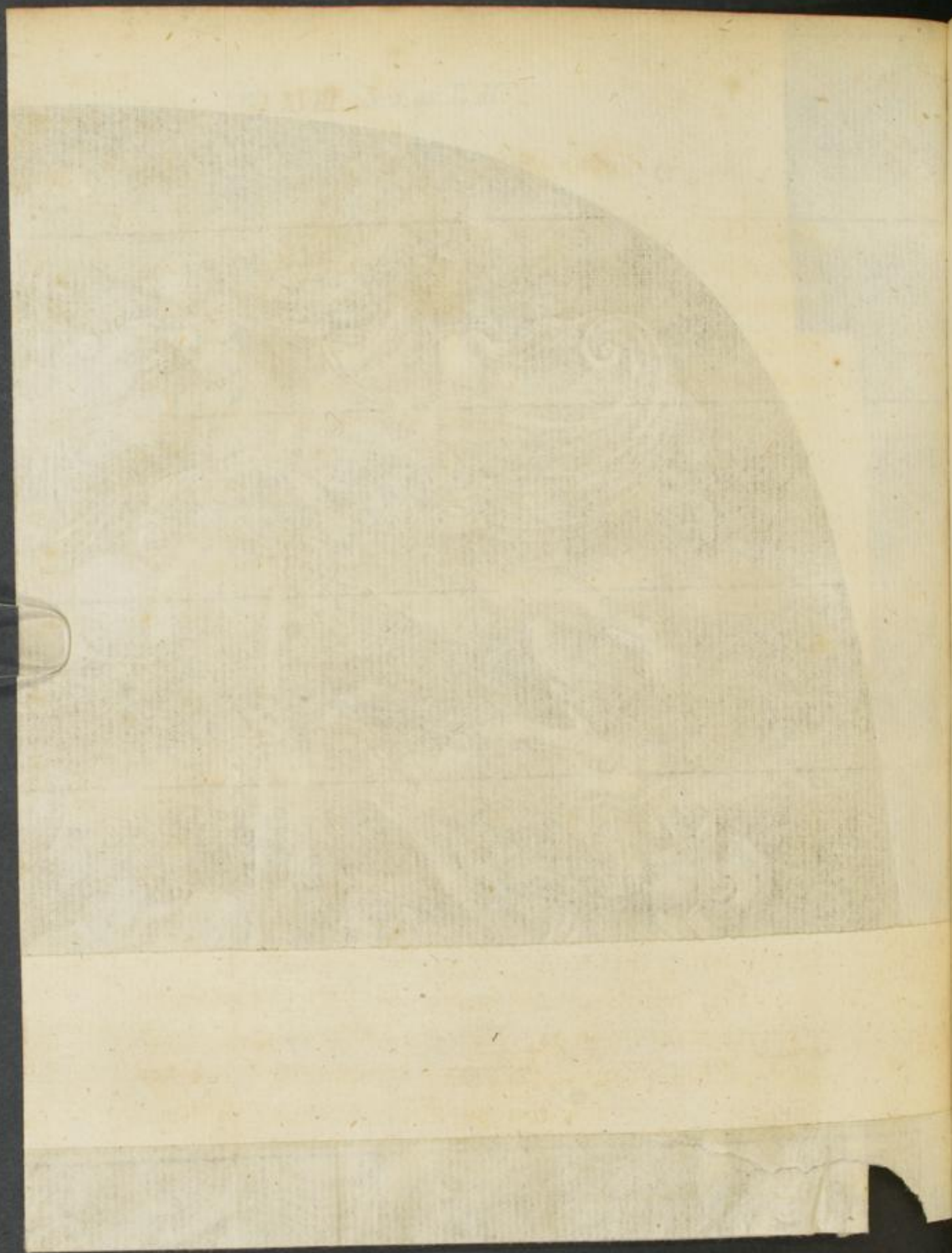
Asseruatur in Gazophylacio sacrae Capellae in Parisina ciuitate Achates, in quo Triumphus hic Germanici Caesaris elegantissime exculptus est. Delineationem illius PAVLVS RVBENIVS pictor celebratissimus dedit; expositionem vero IOHANNES TRISTANVS, NICOLAVS PEIRESKIVS, ALBERTVS RVBENIVS, D. LE ROY, tandemque IOHANNES HARDVINVS, & hic quidem, me iudice, omnium exactissime. In tria veluti segmenta diuisus est iste Achates, vt patet ex subiecta tabula. Primo in eo occurrit (1) Tiberius Nero pater Drusi & Tiberii Augusti, auus Germanici, in altum delatus Pegaso siue fato diuino, vnde & genius ductor praeuolat. Medio sedet (2) Diuus Augustus, radiato & velato capite cum baculo Imperatorio. Sub eo (3) habitu Urbis Romae Liuiam Tiberio Neroni orbem terrarum ostendere Harduinus putat, sed ego hic ipsam Romam exhiberi existimo,

(r) lib. VII.

(s) T. I. p. 153.

n
T
e
i
c
a
fi
fo
in
na
ro
f
c
q
c
4
n
t

mo, Orbis globum tenentem. Prope Augustum, patrem Tiberium respicit (4) Drusus habitu triumphali, ob victorias Germanicas. In medio segmento throno imperiali insidet (5) Tiberius Augustus diuinitatis ergo pene nudus, laureato capite, cum bacillo Imperatorio & lituo augurali, quo habitu & antea Augustum in gemma figuratum vidimus. Adsidet in eodem throno (6) foemina laureato itidem capite, vt *Augustam* exhiberi intelligas, & manu papauera tenens, quod eam *annona curam habuisse* indicio est. Sub triumpho vero Germanici tempus Iulia Tiberii Augusti vxor iam facta functa erat in exilio suo, vt adeo Tiberio iungi hic non potuerit. Liuia autem Tiberii mater & auia Germanici in viuis erat, & tunc adhuc partes sibi aequas potentiae vindicabat, vt SVETONIVS (t) indicat. Hanc ergo hic fisci verosimile est, & erat illa *Augusta*, & sine dubio nepotis copiis annonam procurauit. Ex aduerso Tiberii Augusti & infra Drusum patrem stat (7) Germanicus Caesar habitu Imperatorio & militari. Adstat eidem (8) vxor Agrippina, capite laureato, virilis animi foemina & quae plurimum iuuerat maritum in expeditione Germanica. Erat illa Tiberii Augusti priuigna, filia Agrippae & Iuliae Augusto natae. Post Germanicum sunt duo eius liberi

(t) SVETON. Tiber. c. 50.

natu maiores Agrippina iunior (9) & Caius (10) tunc
 fere sexennis, qui in castris educatus, a caligis mi-
 litaribus, quibus & hic indutus cernitur, *Caligulae* no-
 men tulit. Super arma ingreditur in militaris animi
 testimonium. Post Tiberium Augustum stat Drusus
 (11) eius filius & manu veluti appetit Orbem terrarum,
 quem Roma in superiore loco praefert, indicans sibi
 spem proximam esse Imperii in Orbem Romanum.
 Sedet ad latus ipsius (12) coniux Liuia, soror Germa-
 nici Caesaris (v); humiliore tamen subsellio quam
 Liuia Augusta. Prope thronum Imperialem (13) ha-
 bitu piscatorio, iuxta nauigii proram, & supplicis in-
 star, sedet Asia minor, tabellas manu tenens, quibus
 auxilium exoptulat. Vnde patet, legationem inde Ro-
 mam missam, vt opem ferret afflictæ ab incurfioni-
 bus Parthorum Prouinciae. Ex throno imperiali pro-
 repunt (14) Germanicum versus angues, Asiae iti-
 dem symbolum, quo indicatur, Asiae administrandæ
 curam a Tiberio Augusto & Liuia matre destinari iam
 Germanico. In infimo segmento sedent captiui longo
 ordine ex Germania. Medium locum occupat (15)
 Thusnelda Arminii vxor filium Thumelicum fere tri-
 ennem complexa. Assidet (16) frater Segimundus,
 magni animi iuuenis. Ante eos sedent (17) Sefitha-
 cus & (18) vxor eius Rhamis. Inter Rhamim &
 Segi-

(v) PLINIUS lib. XXIX, c. 8.

Segimundum nudus fere & tergo obuerso procumbit (19) Theudorix Sicamber. Post Thusneldam sedent tres foeminae illustres (20. 21. 22.) bello captae, inter quas dubio procul eminent Arpi Cattorum Principis coniux & filia, & interius quidam capite velato manu arcum vel lituum tenens, quem Cattorum sacerdotem Libyn esse interpretor. Scutorum quoque Germanicorum forma notari meretur. Prope Sefithacum iacet thorax, quali Romani milites induebantur, vnde conicias, eum antea etiam Romanis militasse. Haec vero omnia ita in gemma indicari, vt nos exposuimus, dubitari nos non sinunt STRABO TACITVSQUE, exacti huius triumphii descriptores, quos solícite secuti sumus.

§. XIX.

Quoniam autem aliquorum Principum nostrorum mentionem fecimus, lubet eorum Stemmata in Tabula exhibere, vt vno conspectu in oculos incurrant.

Stemmata Principum Germanorum huius temporis.

I.

N. Princeps Cheruscus, hodie Brunsvicensis.	INGVIOMERVS Princeps. TAC. <i>Annal. I.</i>	FLAVIVS inter Romanos militans. Vx. N. Catumeri Princ. Cattor. filia. TAC. <i>Ann. II.</i>	ITALVS Cheruscorum Rex. TAC. <i>Ann. II.</i>
			STRABO.

II.

N. Princeps Cherufcus.	{	SEGESTES	{	THVSNELDA
		Romanorum ami- cus. <i>Tac. Ann. I.</i> STRABO <i>lib. VII.</i>		Arinii vxor. STRABO. TACIT.

{	SEGIMERVS,	{	SESITHACVS
	qui se Romanis dedit. STRABO. DIO <i>lib. LVI.</i>		Ramis Catta ma- ritus. STRABO, TACIT.

III.

N. Princeps Cattorum.	{	ACRVMERVS	{	RAMIS
		vel CATVMERVS TACIT. <i>Ann. II.</i>		Vxor Sefithaci. STRABO. N. Catta, vxor Flauii. TACIT. <i>Ann. I.</i>

{	ARPVS Cattorum Princeps. TAC.	{	N. Filia cum matre capta. TACIT. <i>Ann. II.</i>
	LIBYS Cattorum Sacerdos. STRABO.		

IV.

N. Princeps Sicamber.	{	MELO Dux Sicambr.
		STRABO <i>lib. VII.</i>

{	Baitoritus, frater Melonis. STRABO.	{	THEVDORIX
			Sicamber, triumphatus. STRABO.

V.

MALOVENDVS Dux Marforum. TAC. *Ann. II.*

§. XX.

Germanicus Caesar peracto triumpho inde machinatione Tiberii Augusti in Asiam missus est, & non diu post haec periit. Germania vero ex hoc tempore, sibi fere relicta, Praefectorum Romanorum arma nequaquam metuit. Sed, Arminio aliisque Ducibus, vices saepius retulit, seque ipsam in pristinam libertatem fortiter adseruit. Et cum Tiberius Romae pessime ageret, ac tandem omni Reipublicae cura abiecta, Capreis reconditus, mollitiae deliciisque diffuere, Gallias interim a Germanis, Moesiam a Dacis & Sarmatis, qui Scytharum imperium in se transtulerant, atque Armeniam a Parthis occupari neglexit. Nec erat, quod a Romanis ulterius metuerent nostri. Vnde & Arminius cum sociis statim atque Germanicus Caesar abscesserat, arma alio atque in Maroboduum Sueuorum dominatorem vertit: quia is Germanos in bello aduersus Romanos non iuuisset, sed potius patriae proditor foedus hostium per dona & Legationes petiisset. Erat praeterea Marobodui Regis nomen inuisum apud populares, qui Arminio pro libertate bellanti fauebant. Vnde & e regno Marobodui Sueuae gentes, Semnones & Langobardi ad Arminium defecerunt. Vnus Inguiomerus cum manu clientum ad Maroboduum perfugit, non aliam ob causam, quam quia

Arminii bellum aduersus Maroboduum. Semnones & Langobardi a Maroboduo deficiunt.

fratris filio iuueni patruus senex parere dedignaretur. Insueuerant iam Germani, longa aduersus Romanos militia, sequi signa, subsidiis firmari, dicta imperatorum accipere. Sed Arminii miles, vt numero maior, ita recuperata libertate & trucidatis legionibus confidentior, spolia adhuc & tela Romanis direpta ostentabat. Ex quo caedem a Germanico iis illatam a scriptoribus Romanis maiorem, quam fuerit, factam opineris. Concursum tandem est maxima mole, sed ambiguo euentu, fufis vtrunque dextris cornibus. Perculsum tamen fuisse Maroboduum patuit, quod castra in colles subduxisset. Transfugis etiam paulatim nudatus, in Marcomannos concessit, misitque ad Tiberium auxilia oraturos. Responsum est, non iure eum aduersus Cheruscos arma Romana inuocare, qui pugnantes in eundem hostem Romanos nulla ope iuuisset. Missus tamen est in Illyricum Drusus pacis firmator (u) in speciem, qui tamen reuera Germanos ad discordias illiciebat, vtque fracto iam Maroboduo vsque in exilium insisteretur (x).

§. XXI.

Marobodui
exilium. Ar-
minii Ducis
Cherusco-
rum interi-
tus.

Vidimus supra Maroboduum *Guttones* siue *Gothonos*, Vistulae accolae, sub potestatem suam rede-
gisse.

(u) TACIT. *Annal.* II. 44. sqq.

(x) *ibid.* c. 62. sq.

se. Erat inter illos nobilis iuuenis nomine *Catualda*, quod idem est ac nostrum *Gotwald*. Hic profugus olim vi Marobodui, & dubiis tunc rebus eius, ultionem ausus est. Valida ergo manu fines Marcomannorum anno Christi XIX. ingreditur, corruptisque primoribus ad societatem, irrumpit regiam, castellumque iuxta situm. Diues ibi praeda & Romanis e prouinciis lixae ac negotiatores reperti. Maroboduo vndique deserto, misericordia Caesaris vnicum refugium fuit. Transgressus Danubium, qua Noricam prouinciam praefluit, circa Viennam nempe Austriae, scripsit Tiberio, multis nationibus clarissimum quondam Regem ad se vocantibus, Romanam amicitiam se praetulisse. Responsum a Tiberio, tutam ei honoratamque sedem in Italia fore, si maneret, sin rebus eius aliter conduceret, abiturum, qua venisset. Qui tamen in Regem suum animus Tiberii fuerit, **VELLEIVS** (y) patefacit, vbi dicit, Caesarem Maroboduum occupati regni finibus inhaerentem, adiutore Druso, filio suo, velut serpentem abstrusam terrae, salubribus consiliorum suorum medicamentis egredi coegisse; eundemque & honorate & secure continere. Rauennam enim deductum ostentabat, quasi rediturum in

re-

(y) *Lib. II. c. 129. Adde SVETON. Tib. c. 37.*

regnum, si quando insolescerent Sueui. Sed non excessit Italia per duodeviginti annos, consenuitque, multum imminuta claritate ob nimiam viuendi cupidinem. Idem Catualdae casus, neque aliud perfugium fuit. Haud multo post & hic opibus Hermundurorum & Vibilio duce pulsus & receptus, Forum Iulium Narbonensis Galliae coloniam mittitur. Germani vtrumque comitati, ne quietas prouincias turbarent, vltra Danubium inter flumina Marum & Cusum, atque ita ex aduerso Carnunti, vbi Romanorum hiberna erant, Rege Vannio gentis Quadorum dato, collocantur. Sub haec Germanicus in Oriente fraude Pisonis, & veneno dato, decessit. Eodem fere tempore, eodem certe anno cecidit & Arminius fortissimus suorum aduersus Romanos Dux, Marobodui ante biennium victor. Romanis ille abscedentibus & pulso Rege Marcomanno elatior regnumque affectans, libertatem popularium aduersam habuit: petitusque armis, cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator, inquit TACITVS, haud dubie Germaniae & qui non primordia populi Romani, sicut alii Reges Ducesque, sed florentissimum imperium lacefferit: praeliis ambiguis, bello non victus, septem & triginta annos vitae, duodecim potentiae expleuit, caniturque adhuc barbaras apud gentes, Graecorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur: Romanis

manis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi. Haec TACITVS. Hoc in Tiberio laudandum, quod *Adgandestrio*, Principi Cattorum, venenum ad interficiendum Arminium, paulo ante caedem eius, postulanti responderit, non fraude, neque occultis, sed palam armatum populum Romanum hostes suos vlcisci.

§. XXII.

Monstratur adhuc in Comitatu Pymontano in edito abruptoque monte, haud procul Ludae oppido vetus Arminii sedes *Harmesburgum*, vnde vulgus *Herlingsburg* fecit. Nec improbabile, ibi Arminium degisse, & Varum in insidias primum illexisse, in Teutoburgiensi mox saltu caedendum. In vtroque certe litore Visurgis Cherusci degerunt, & Segestem quoque in Westphalica Visurgis ripa habitasse ex TACITO euidens est. A grata posteritate cum veteri gentis Deo Irmino confusum, & pro Deo cultum, non negauerim. Sic & Odinus vel Wodanus & Thor, recentiores, cum vetustioribus commixti & culti sunt a nostris. Hinc *Irmensulam* siue statuam Irmini vel Arminii a Carolo M. destructam, Arminio Cherusco positam fuisse omnes fere consentiunt, & ex recentioribus affirmant CLVVERIVS, MEIBOMIVS, SCHE-

De Arminii
castro & statu-
tia.

Qq

DISV,

DIVS, Reuerendissimus Princeps & Episcopus FVRSTENBERGIUS, SCHATENIVS & WASSERBACHIVS. De loco, vbi a Carolo M. inuenta sit, controuersiam mouit WASSERBACHIVS. Reliqui enim omnes Eresburgi eam ad Dimolam, vbi nunc Stadberga est, stetisse & cultam fuisse affirmant; ille vero solus Eresburgum illud Herlingsburgo commutat, statuanque Irmini in monte Arminii a Carolo repertam & deuastatam fuisse statuit. Argumenta eius alibi expendemus.

§. XXIII.

De initiis regni Gothorum & Genealogiae Principum Amalorum.

Hoc etiam loco praeterire nefas est, post Maroboduui casum populos ei subditos pristinam libertatem adeptos. Eminuere inter eos *Gothi* vel *Gothones*, mox in historia clarissimum nomen habituri. Res eorum ex ABLAVIO veterumque monumentis aliis & traditionibus sub tempora Iustiniani Imp. IORNANDES Episcopus descripsit. Monuimus iam ab initio, eum Gothos confundere cum Getis. Lapsus etiam est aliis in locis. Interim tamen asseruauit nobis plurima auro contra cariora habenda. Ex iis est Genealogia Principum Amalorum, quam profert, & nos ex SCRIVERII MSto restitutam alicubi hic addimus:

Gapt.
 {
 Halmal.
 {
 Augis.
 {
 Amala
 {
 Harna
 {
 Ostrogotha
 {
 Vnilt
 {
 Athal
 {
 Achulf. Oduulf.
 {
 Anfila. Ediulf. Vuldulf. Hermenrich.
 {
 Valeravans
 {
 Winitharius
 {
 Vandalarius
 {
 Theodemir. Walemir. Widemir.
 {
 Theodericus.
 {
 Amalafuenta,
 quae ann. Christi 534
 occisa est.

Quoniam vero stirps omnis ab *Amala* nomen accepit, inde concludo, illos, qui supra eum exhibentur, principes quidem Gothorum celebres fuisse, ipsum tamen ab illis non descendisse. Familiae enim a primis, qui noscuntur, conditoribus nominantur. Si a morte Amalafuenthae annos ad calculos revoces & cuique ex eius progenitoribus tribuas triginta, *Gapti*, qui primo loco nominantur, aetas incidet in tempora,

Qq 2 quae

quae iam exponimus, & Christo in vita versanti ille
 aequalis fere erit. Statui non immerito posset, eundem
 illum cum *Catualda*, Marobodui aduersario, fuisse &
Gapti nomen ex illo *Catualdae* contractum & simul
 paulisper in ore ferae posteritatis corruptum fuisse.
 Vti enim ex Adalbertus *Ato*, ex Conradus *Cuno*, ex
 Hermannus *Harm*, ex Henricus *Hintz* factum vide-
 mus, ita quoque ex *Catualda* vel *Gatualda*, sive *Got-
 wald*, fieri potuit *Gat* vel corruptius *Gapt*. Nomen
 certe eius, qui regium iugum a gente sua ademit,
 apud suos decantatum mansisse aequum est. Germani,
 apud quos summus nobilitati honos erat, solcite ma-
 iorum suorum nomina tum Canticis popularibus, tum
 traditionibus conseruauerunt. Nec obest, quod *RO-
 NANDES* dicit, genealogiam, quam modo recensui-
 mus, *fabulis* Gothicis conseruatam. *Fabulae* enim vox
 hic relationem, narrationem & historiam denotat, ex in-
 ferioris Latinitatis consuetudine (z): Vt adeo principum
 illa Gothorum genealogia non plane inter fabulas re-
 poni mereatur. *Amala* itaque sator Principum *Ama-
 lorum* sub finem circiter seculi post Christum natum
 primi in vita fuit. Gothi ipsi post *Catualdae* tempo-
 ra sensim dominium in Lygios, siue Prussiae Lithua-
 niaeque & Poloniae populos Germanicae originis, ar-
 ri-

(z) Vid. CANGIUS in *Glossario* voce *fabula*.

ripuisse videntur, mox etiam cis Vistulam in litore maris Balthici, & ulterius in Sarmatia dominaturi.

§. XXIV.

Arminio mortuo, & Maroboduo Ravennae, Ca-
 tualda vero apud Forum Iulium in Gallia custodito,
 rerum Germanicarum curam insuper habuit Tiberius.
 Nec scriptores Romani de iis quicquam amplius ad-
 dunt, ex quibus STRABO Geographus eruditione &
 iudicio praestans circa annum Christi XXV. decessit.
 AEGIDIUS TSCHEVDVS non immerito eius circa Ger-
 maniam industriam praedicat (a), nec errores eius
 tanti sunt, quanti CLUVERIO (b) & CONRINGIO
 apparuerunt. VELLEIVS quoque PATERCVLVVS
 nihil amplius nobis suppeditat, qui primum Tribu-
 nus militum in Thracia, hinc Praefectus Equitum in
 Germania, exinde Quaestor, & in Quaestura, remissa
 forte provinciae, Legatus Tiberii bello Pannonico,
 denique primo Tiberii anno cum fratre Praetor destinatus
 fuit: quae omnia de se ipso narrat. Conscripsit ille duos
 historiae Romanae libros ad M. Vinicium Consulem,
 progenerum Tiberii Caesaris, hoc est anno a C. N.
 XXX. Egregius author, nisi Tiberio Seianoque ul-

Germani
 quieti. De
 Strabone &
 Velleio Pa-
 terculo.

Qq 3 tra

(a) in Epist. ad B. Rhenanum inter Epistolas a Goldasto editas p. 224.

(b) Germ. ant. lib. 111. c. 1.

tra modum adulatus esset. LAZIVS (c) *Velleii excerpta ex Gallica historia* citat. Sed fragmentum illud, quod etiam in *Chronico* CONRADI Abbatis Urspergensis, paucis tamen insertis, legitur, & de origine civitatis Augustanae agit, supposititium esse, ac falsa praeterea quaedam continere, nec stylo Velleiano decurrere, MARCVS VELSERVS in *Rebus Augustanis*, & IO. GERARDVS VOSSIUS in *Opere de Historicis Latinis* ostendunt.

§. XXV.

Frifi com-
mota in Ro-
manos.

Quieti exinde vixere Germani, nisi quod anno a C. N. XXIIII. *Frifi* pacem exuerunt, Romana auaritia compulsi. Tributum iis Drusus iusserat pro angustia rerum modicum, ut in vsus militares coria bouum penderent, nec praescripserat, qua firmitudine aut mensura esse deberent. Olennius autem, ex primipilaribus miles Frifis impositus, terga vrorum delegit, ad quorum formam acciperentur. Hoc aliis nationibus arduum apud Germanos difficilius tolerabatur, quibus ferarum feraces saltus, modica domi armenta. Vnde primo boues ipsos, mox agros, postremo corpora coniugum & liberorum seruitio tradebant, non sine ira & questu. Vbi non subueniebatur, bel-
luna

(c) *Lib. I. Comment. Reip. Rom. c. 8.*

lum oceptum, in quo Romanorum partium deterior fors fuit. Clarum inde, vt TACITVS (*d*) ait, inter Germanos Frisium nomen, diffimulante Tiberio damna, ne cui bellum permetteret; neque senatus in eo cura, an imperii extrema dehonestarentur.

§. XXVI.

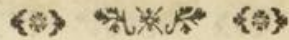
Tiberio anno a C. N. XXXVII. defuncto Germanici & Agrippinae filius Caius Caligula in imperio successit, bellua magis quam homo, monstrum certe generis humani. Inter noua is & haectenus inaudita spectaculorum genera etiam pontem supra mare, Baiae inter & Puteolos, trium millium & sexcentorum fere passuum intervallo coniunxit, siue Xerxis imitatione siue (quod alii malunt) vt Germaniam ac Britanniam, quibus imminebat, alicuius immensi operis fama territaret (*e*). Quod si verum est, ab ipsis imperii sui primordiis expeditionem Germanicam mente agitavit, quam tamen non nisi tertia imperii sui aestate, neque ex destinato, suscepit. Cum enim ad visendum nemus flumenque Clitumni Meuaniam, Umbriae oppidum, processisset, admonitus de sup- plendo numero Batavorum, quos circa se habebat ex

Caligulae mi-
mica in Ger-
manos & Bri-
tannos expe-
ditio. Bono-
niensis Phari-
struaura.
Caligulae
mors. Clau-
dii successio.

Au-

(*d*) *Annal lib. IV. c. 71. sq.*

(*e*) SVETON. *Calig. c. 19.* DIO *lib. LIX. IOSEPHVS lib. XIX. c. 1.*

Augusti adhuc instituto, subito impetu in Germanos mouit, quod ii aliquid noui motus dedissent (f). Ipse vero in animo potius habebat, exhausta iam Italia, Gallias quoque opibus florentes & Hispaniam expilare. (g) Abitum suum non palam ostendit, sed in suburbium Romae progressus, inde subito discessit, abductis secum multis saltatoribus, gladiatoribus, mulieribus ac reliquo luxus famulatio (h). Multa inepte in itinere acta, non pauca subdole, quae SVETONIVS recenset. Militum ex omnibus prouinciis ultra ducenta millia contraxerat. Ser. Sulpitius Galba, postea Imperator, insignis iam maxime, quod campestrem decursionem scuto moderatus esset, per viginti passuum millia ad effedum Caligulae Imperatoris cucurrit. Hunc Lentulo Gaetulico, qui Germaniam superiorem per decennium comiter administrauerat, in ipso itinere successorem dedit. Galba igitur statim veteranum ac tironem militem opere assiduo corroborauit, matureque Germanis, qui iam in Galliam vsque proruperant, coërcitis praesenti quoque Caligulae se atque exercitum approbavit (i). Caligula nihilominus transito ad Moguntiam Rheno *Sueuiam* minacissimus ingressus, nihil strenue gessit (k), sed statim panico ter-

(f) SVETON. DIO II. CC. (g) DIO I. C.

(h) DIO I. C. (i) SVETON. in Galb. c. 6.

(k) EVTROP. lib. VII. SVETON. Calig. c. 51.

terrore
runt su
& qui C
uiam pro
num atq
ibi belli
Cinobelli
fugus in
vniuersa tr
fit. Ut tac
cos de cust
num iussit
fissime, a
ipsisque ca
nere coron
terim Ger
quidam Ca
qui & infra
tionum eius
hostilia in R
uersus Ger
paulatim coe
sub irruptione

terrore percussus reversus est (1). Suevi ergo fuerunt supra Moenum colentes, qui in Gallias irruerant, & qui Caligulam ne quidem nunc dignati sunt, ut obuiam procederent. Post haec ad inferiorem Rhenum atque ad Vetera castra venisse videtur. Neque ibi belli materia fuit. Vnicus solummodo Adminius, Cinobellini Britannorum Regis filius, & a patre profugus in deditioem receptus est: qua de re quasi vniuersa tradita insula, magnificas Romam literas misit. Vt tamen bellum se gessisse gloriari posset, paucos de custodia Germanos traici oculique trans Rhenum iussit, ac sibi post prandium, quam tumultuosissime, adesse hostem, nuntiari. In hos prorupit, ipsisque captis, trophaea erexit & comites nouo genere coronarum exploratoriarum donauit. Parum interim Germani de ipso solliciti fuerunt. Et nobilis quidam Canineuas, pater *Brinionis* siue *Brunonis*, qui & infra occurret, in ipso Caii conspectu, expeditionum eius mimicarum ludibrium spernens, multa hostilia in Romanos ausus est (m). Sic ingentes aduersus Germaniam conatus frustra fuere & vilipendi paulatim coepit a nostris virtus Romana, tandemque sub irruptionem nostrorum in Imperium adeo contemni,

(1) DIO Sueton. II. cc. (m) TACITVS Hist. lib. IV. c. 15.

mni, vt contumeliosum haberetur, Romanum nominari. Sub hiemem Lugdunum in Galliam rediit, iratus etiam Legatis si quid rei gefissent. Multis ibi pecuniis exactis, sub verem fequentis anni a N. C. XL ad Oceanum cum copiis profectus eft, tanquam in Britanniam bellum translaturus (n). Vbi ad Morinos veniffet, quafi bellum perpetraturus, directa acie in litore Oceani, ac balliftis machinisque difpofitis, nemine gnaro ac opinante, quidnam coepturus effer; repente vt conchas legerent, galeasque & finus implerent, imperavit: fpolia Oceani vocans, Capitolio palatioque debita. Et in indicium victoriae certiffimum turrim aedificauit, ex qua, ut ex Pharo noctibus ad regendos nauium curfus, ignes emicarent. Ex hisce autem SVETONII verbis intelligimus, Caligulam non ad portum Iccium fiue Stapulas, vnde Iulius Caefar in Britanniam iuerat; fed ad Gelforiacum fiue Bononiam Gallicam celebre poft Iccium navale, turrim infignem aedificaffe. Phari enim ibi ab antiquo existentis reftaurationem Carolus M. anno DCCCXI. procurauit. Et annotat BVCHERIVS (o), turris iftius fummitatem, adhuc fua aetate, diuerfae ab iis, quae fubiacent, manus & operae animaduerti: Inferiora certe qua lapidum genere, qua caemento & ftructura

(n) DIO l. c. (o) Belg. Rom. Lib. IV. c. 30.

ra longe
 intra pa
 opere Ro
 norem c
 Fuit, fe
 gula, fin
 que pedu
 tus pedum
 rit. Paula
 tudinem.
 lateribus,
 vsque ad
 Bononien
 dre, Flan
 gio difcede
 gionum,
 quod patre
 tem obfedi
 captiuos &
 quemque &
 los ex Princ
 gitque non
 & fermane
 rica ferre;

(p) s v e

ra longe firmiora esse: longis insuper ac grandibus intra parietum saxa lateribus terreis atque coctilibus opere Romano insertis colligata: prorsus ut non minorem quam Caligulae aetatem praefere videatur. Fuit, secundum BUCHERII descriptionem, octangula, singulaque latera viginti quatuor aut viginti quinque pedum ipsi visa, ut totus illius ad solum circuitus pedum simul CXCII. aut si forte ducentorum fuerit. Paulatim desit in acumen, Piramidisque similitudinem. Medio fere altitudinis, quaternis duntaxat lateribus, fenestras habuit. HADRIANUS VALESIVS vsque ad suam aetatem, qua diruta est, turrin hanc Bononiense litus illustrasse refert. Galli *la tour d'Ordre*, Flandri *de Oudemans* vocavere. Antequam e Belgio discederet, aegre admodum abstinuit a caede Legionum, quae post Augusti obitum rebellauerant, quod patrem suum Germanicum Ducem & se infantem obsedissent (p). E Belgio vero discedens praeter captivos & transfugas, Galliarum, procerissimum quemque & ut ipse dicebat ἀξιοδράμεινον, ac nonnullos ex Principibus legit ac seposuit ad pompam: coëgitque non tantum rutilare & submittere comam, sed & sermonem Germanicum addiscere & nomina barbarica ferre; ut caeterum triumphi apparatus a SVE-

Rr 2

TO-

(p) SVETON, Cal. c. 48.

TONIO descriptum iam praetermittam. De eodem
PERSIVS (q) canit:

- - *Missa est a Caesare laurus
Insignem ob cladem Germanae pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis, & iam postibus arma,
Iam chlamydes Regum, iam lutea gausapa captis,
Essedaque, ingentesque locat Caesonia (vxor Caii)
Rhenos.*

Sed urbem ouans ingressus, intra quartum mensem,
anni nempe a C. N. XLI. Ianuario finiente, a Cassio
Chaerea Tribuno cohortis Praetoriae interfectus est,
qui antea optauerat, vt populus omnis vnicam cerui-
cem haberet, quo vno ictu e medio tolli posset (r).
In locum ipsius subrogatus est Tiberius Claudius Dru-
sus, Drusi in expeditione Germanica defuncti filius &
Germanici frater, stupidi ac timidi ingenii homo; qui
postquam Imperator factus est, quamuis non fuerit e
familia Caesaris vel Augusti, nomen tamen Caesaris
& Augusti assumpsit. Et haec duo nomina ab omnibus
eius successoribus exinde recepta non amplius fami-
liam, sed dignitatem indicarunt (s).

§. XXVII.

(q) *Satyra VI.*

(r) SVETON. *cap. 56. sq. DIO lib. LIX.*

(s) Vid. TILLEMONT *Histoire des Empereur p 18. m. 208.*

§. XXVII.

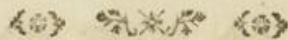
Sub initium regiminis Claudii Sulpitium Galbam, qui Germaniae superiori cis Rhenum praecerat, *Cattos* vicisse, ac P. Gabinium Germaniae inferioris Legatum *Maurusios*, DIO (t) testatur. Pro *Maurusis* autem *Marfi* restitui debent. Addit enim DIO, Gabinium inter alia, quae laudi ipsi essent, militare aquilam, quae sola a clade Variana adhuc superfuerit, recuperasse. Iam aquilam eandem supra Tiberius, in dicio Marforum Ducis Malouendi ibi iam olim quae fuit. SVETONIUS commemorat (u), Gabinium etiam *Caucos*, gentem Germanicam, superasse, & Claudium eidem *Caucici* cognomen usurpare concessisse. *Cauci* vero minores, inter *Amisii* & *Visurgis* ostia protensi finitimi erant Marforum. Claudio hinc ornamenta triumphalia a Senatu decreta. Sed ille, ut iusti triumphum decus acquireret, in *Britanniam* tunc ob non redditos cum Adminio & nouissime cum Berico, per seditionem insula exturbato, transfugas tumultuantem, exercitum mittere constituit. A. Plautius Senator, quem Suetonius Consularem Legatum vocat, eum non sine difficultate abduxit, quod milites indigne ferrent, quod extra terrarum orbem bellum gerendum esset. Copiae, in tres partes diuisae, appulerunt, ne

Catti, Marfi & Cauci a Romanis repressi. Britanni a Claudio victi & triumphati.

Rr 3

VNO

(t) DIO lib. LX. (u) SVETON. in Claud. cap. 24.

vno loco prohiberi litore possent. Ventus aduersior erat, vnde non expectati, nemine prohibente Insulam aduecti sunt. Incolae in paludes se ac sylvas abdidere, spe Romanos mora extrahendi, sicut Iulio Caesari acciderat. Inuenit tamen eos Plautius & Caractacum primo, deinde & *Togodumnum, Cynobellini filios*, vicit, patre iam defuncto. His fugientibus pars *Bodunnorum* in fidem accepta, qui Catuellanis parebant. Cum fluvius transeundus esset, Germani etiam rapidissima flumina facile in armis tranare soliti, illum Plautii iussu superarunt, hostemque fuderunt. Flauii Vespasiani, postea Imperatoris, virtus hac occasione emicuit. SVETONIVS (x) dicit, in Britanniam translatum tricies cum hoste conflixisse; duas validissimas ibi gentes, super viginti oppida & insulam Vectam, Britanniae proximam, in deditionem redeigisse, partim Plautii, partim Claudii ipsius ductu, quare & triumphalia ornamenta acceperit. Ad Tamesin vsque, vbi is se in mare exonerat, pulsus est hostis. Germani, quos obnandi peritiam ex Batauis fuisse existimes, iterum flumen tranarunt, sed, Britannos adorti, ipsi etiam non parum damni acceperunt. Plautius, cum nec Togodumni interitu fractos cerneret hostes, ipsum Claudium, vt iussus erat, aduocauit. Hic anno a N. C. XLIII. magno apparatu, elephantis quoque contractis,

(x) SVETON. in *Vespas.* c. 9.

ctis, n
Circio
irinere
copias,
TONIV
paucissim
in dediti
mense Ro
phalle.
potitum e
giam, qu
in Esslex
in potesta
praepositi
Britannici
umphus C
Christi XL
MVS in C
dunt; sed
inuentas &
men MEL
no descrip
iam memi
vltra trienn

(y) DI
(z) in e

ētis, nauigio ab Ostia Maffiliam venit, vehementi Circio bis pene submersus (γ). A Maffilia terrestri itinere Gessoriacum venit, & inde transmittens, ad copias, se prope Tamesin expectantes, perrexit. SVETONIVS dicit, sine vlllo praelio aut sanguine intra paucissimos dies (sedecim ponit DIO) parte insulae in deditioem recepta, sexto, quam profectus esset, mense Romam rediisse, maximoque apparatu triumphasse. DIO tamen refert, signis collatis victoria potitum esse, mox etiam *Camolodunum* Cynobelini regiam, quae nunc CAMBDENO iudice, est Maldonum in Effexia, cepisse, multosque inde vi, alios deditioem in potestatem suam accepisse: A. Plautium Britanniae praepositum fuisse, & Claudium ipsum triumphum, *Britannicique* cognomen sibi filioque meruisse. Triumphus Claudii, eodem DIONE teste, in annum Christi XLIV. incidit. EVTROPIVS & HIERONYMVS in *Chronicis* & *insulas Orcades* adquisitas addunt; sed TACITVS eas primum sub Vespasiano & inuentas & domitas esse putat (z). POMPONIVS tamen MELA, qui hoc ipso Claudianae expeditionis anno descriptionem orbis suam composuit, Orcadum iam meminit (a). Plautius Prouinciam Britannicam vltra triennium, post Claudii quoque discessum moderatus.

(γ) DIO & SVETON. in *Claud. c. 17.*

(z) in *vita Agricolae cap. 10.* (a) *lib. III. c. 6.*

deratus. Ostorius Scapula ei successit Proprætoris honore, quem turbidæ res excepere, donec prælio victus, & a Cartismandua, Brigantum regina, ad quam confugerat, victusque traditus est Caractacus, magni animi Princeps (b). Hinc paulatim in formam Prouinciæ redacta est pars Britannia proxima, addita insuper Camoloduni veteranorum colonia: quaedam ciuitates Cogiduno Regi Romanis fido donatae. Ostorio Aulus Didius Gallus succedens parta a prioribus continuit. Didio circa annum Christi L.VIII. Verannius successit. Sed iam Britannicis rebus missis ad alia redimus.

§. XXVIII.

De Cheru-
scorum Rege
Italo.

Cherufci inter hæc intestinis diffidiis agitati fuerant. Iam vero amissis per continua bella nobilibus, & vno tantum regiae stirpis reliquo, qui apud urbem habebatur, nomine Italus; hunc regem sibi Roma anno a N. C. XLVII. petierunt. Hos Cheruscorum Legatos fuisse putes, quibus Claudius Romæ in Orchestra sedere permisit, quia in popularia deducti, cum animaduertissent Parthos & Armenios sedentes in senatu, ad eadem loca sponte transierunt, nihilo deteriore virtutem aut conditionem suam prædicantes

(b) TACITVS *Annal. lib. XII. c. 31. seq.*

tes (c)
genus
mero
loquitur
Roman
auctum
peratur
eoque m
omnes st
vsurparet
rent, qui
minos p
gus Reg
secunda
rursus La
aduerfa re
fere cum C
inclinaban

Sanq
eto Cn. D
millis est.
Sanquini

(c) sv

tes (c). Italo, quem in regnum vocabant, paternum genus e Flauio fratre Arminii, maternum ex Catu-
 mero Principe Cattorum erat. Ipse, vt TACITVS
 loquitur, forma decorus, & armis equisque in patrium
 Romanumque morem exercitus. Claudius Caesar
 auctum pecunia, additis stipatoribus ad Cheruscos im-
 peraturum misit. Germanis primo laetus aduentus
 eoque magis, quod nullis discordiis imbutus, pari in
 omnes studio ageret, & quicquid popularibus gratum
 vsurparet. Sed cum potentiam eius suspectam habe-
 rent, qui factionibus floruerant, discedunt ad conter-
 minos populos eosque aduersus Italum incitant. Vul-
 gus Regi fauebat, qui magno praelio victor, dehinc
 secunda fortuna ad superbiam prolapsus, pulsusque ac
 rursus Langobardorum opibus relictus, per laeta &
 aduersa res Cheruscas afflictabat, quae iam perpetuis
 fere cum Cattis concertationibus labefactatae in ruinam
 inclinabant (d).

§. XXIX.

Sanquinio Inferioris Germaniae Praefecto defun-
 cto Cn. Domitius Corbulo eius loco in prouinciam
 missus est. Chauci, dum domi ipsis pax, & morte
 Sanquinii alacres essent, vicinam trans Rhenum Ger-
 ma-

Chauci &
 Frisi repres-
 si. Claudius
 Rhenum Im-
 perii limi-
 tem consti-
 tuit. Fossa
 Corbulonis.

(c) SVETON. *Claud. cap. 25.* (d) TACITVS *Ann. lib. XI, c. 16. sq.*

maniam incurfauerant, & duce Gannafco Caninefate, Romanorum olim auxiliari & diu merito, poft transfuga, leuibus nauigiis praedabundi, Gallorum maxime oram vastabant. Hos Corbulo provinciam ingreffus, exturbato Gannafco, lintribusque hoftilibus deprefsis compescuit (e). Nationem quoque *Friſiorum*, quae poſt rebellionem clade Lucii Apronii coeptam Romanis infenſa aut male fida erat, vt obſides daret, & apud agros a ſe deſcriptos conſideret, coëgit. Ne iuſſa exuerent, praefidium immuniuit, miſſis, qui maiores Chaucoſ ad deditiōem pellicerent, ſimul Gannafcum dolo aggrederentur. Nec irriti fuiſſent hi eius conatus, niſi Claudius nouam in Germanias vim prohibuiſſet, & praefidia cis Rhenum referri iuſſiſſet. Receptui ergo ſignum datum eſt. Vt tamen miles otium exueret, inter Moſam Rhenumque trium & viginti millium ſpatio foſſam produxit, qua incerta Oceani vitarentur. Qui bellum negauerat Caefar, triumphitamen inſignia indulſit. Eam foſſam nunc *de Fliet* dici Leidam inter & Rhenum, & *Sluys* ad Moſam Cluuerius (f) cenſet, cui ALTINGIUS AC CELLARIUS conſentiunt. Triumphalem etiam honorem paulo poſt adeptus eſt *Curtius Rufus*, quem aliqui pro authore hiftoriae Alexandri M. eleganti ſtylo conſcriptae, habent. Vili is genere ortus Claudii fauore ad ſummas digni-

(e) TACITVS *Annal. lib. XI. c. 18.* (f) *Germ. Ant. Lib. II. c. 39.*

dignita
rendis
& non

Ag
re nata,
vxoꝝ pol
nationibu
genita er
uit, & q
autem R
Agrippa
mae Me
lo, diuit
manarum
ex quibus
incidi eun
temporib
eſt, Catti
nius Legat
metis equi
Quilacum

(g) T
(i) in

dignitates peruenit, & nunc in agro Mattiaco quae-
rendis argenti venis specus recluserat, tenui fructu,
& non paruo legionum damno. (g).

§. XXX.

Agrippina iunior, Germanico & Agrippina senio-
re nata, Neronis mater, & iam Claudii ipsius patru-
i vxor post haec, anno a C. N. L. quo vim suam sociis
nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum, in quo
genita erat, veteranos Coloniamque deduci impera-
uit, & quidem iure Italico, si PAVLO fides (h). Vbios
autem Rhenum transgressos, auus Augustae huius,
Agrippa in fidem acceperat. Haec origo {celeberrimae
Metropolis Coloniae, quae amplitudine, popu-
lo, diuitiisque adhuc inclyta viget. Multa ibi Ro-
manarum antiquitatum fragmenta adhuc eruuntur,
ex quibus aliqua STEPHANVS BROELMANNVS acri
incidi curauit (i). Iisdem, quo Coloniam fundabatur,
temporibus in superiore Germania, vbi Moguntia
est, Catti latrocinia agitarunt. Quibus L. Pompo-
nius Legatus, cum auxiliaribus Vangionibus & Ne-
metis equiteque alario, agmine diuiso, obuiam iuit.
Qui lacuum iter petiuerant, Cattos nil aduersi suspican-
tes

Vrbs Colo-
nia condita,
Catti caesi.

Ss 2

tes

(g) TACITVS l. c. DIO lib. LX. (h) lib. II, lege vlt. de censibus.

(i) in specimine Histor. Coloniae Claud. Agrippin.

tes circumuenerunt, vbi & quidam e Variana clade post quadragesimum annum seruitio exempti sunt. Qui dextris & propioribus viis iuerant, hosti aciem auso plus cladis fecere & praeda onusti ad *montem Taunum* reuersi sunt, qui ideo Moguntia non procul abfuit. Catti cupidine vlciscendi repressa, ne hinc Romanus inde Cherusci, cum quibus aeternum discordant, circumgrederentur, Legatos in urbem & obsides misere. Pomponio ideo triumphalis honos decretus.

§. XXXI.

Vannius ab Hermundur-
ris, Lygiis &
Gothis regno
eiectus. An
Vangio, Van-
nii affinis,
fuerit idem
cum *Augi*
Iornandis.
Initia Gothi-
cae Potentiae.
Druides ex-
stirpati in
Gallia. Clau-
dii Imp.
mors.

Extrema Germaniae eadem tempestate, non pa-
rum turbata. Drusus Caesar Sueuos Maroboduum &
Catualdam secutos in litore Danubii inter Marum &
Cusum, qui nobis Morauus & Waga, collocarat,
Vannio Rege dato. Hic prima imperii aetate clarus
acceptusque popularibus, mox diuturnitate in super-
biam mutans, odio accolarum, simul domesticis dis-
cordiis circumuentus, & regno pulsus est. Auctores
fuerunt *Iubellius*, siue, vt MURETVS in veteribus Codi-
cibus inuenit, *Vibellius*, Rex (quem eundem credo
cum *Hermundurorum duce Vibilio* a TACITO Anna-
lium libro secundo commemorato) & *Vangius* ac *Sido*
sorore Vannii geniti. IORNANDI Catualdae Princi-
pis Gothi nepos, filiusque Halmali *Augis* dicitur. A
librariis autem *u* & *n* literas saepius commutatas nota

res

res est
Ansgis
cerint.
quam e
dum gen
regnauit
da in G
rum Lyg
Carpathic
quanquam
posuit,
si pellere
victores
barent.
in quibus
bant, fam
nos praedi
nus propri
rat, impar
praelio, fr
rientem pe
Pannonia lo
se pariti su
cepti, pos

(1) Germa

res est. Vnde fere eo inclino, vt putem, *Angis* siue *Ansgisum* potius dictum, ex quo Romani *Vangium* fecerint. An Catualdae nepos fuerit, dubito: quanquam ex genere eius esse potuit. Ita etiam Marododui genus apud Marcomannos, TACITO (l) teste, regnauit, ipse licet in Italia eodem modo, quo Catualda in Gallia, retineretur. Gothi igitur & vicini ipsorum Lygii in omni iam Vistulae ripa dextra vsque ad Carpathios montes potentes fuerunt. Nec Claudius quanquam saepe oratus armacertantibus barbaris interposuit, sed Vannio solum tutum perfugium promisit, si pelleretur. Vnica ipsi in munienda ripa cura, ne victores fortuna elati Romanam quoque pacem turbarent. Nam vis innumera Lygii aliaeque gentes, in quibus sine dubio praecipui erant Gothi, adventabant, fama ditis regni, quod Vannius triginta per annos praedationibus & vectigalibus auxerat. Ipsi manus propriae pedites, eques e Sarmatis Iazygibus erat, impar multitudini hostium. Congressus tandem praelio, funditur, atque ad Classẽ in Danubio operientem perfugit. Secuti clientes & acceptis agris in Pannonia locati sunt. Regnum Vangius & Sido inter se partiti sunt, Romanis fideles & subiectis primo accepti, postea vero odiosi (m). *Iazyges Sarmatae,*

S s 3

qui

(l) *German. c. 42.* (m) TACITVS *Annal. lib. XII. c. 29 sq.*

qui hic memorantur, primum campos & plana sub Carpathiis iugis tenuere, ubi nunc pars Russiae nigrae, Podolia atque Moldavia iacent. Dicti ita sunt a sylvis, quae in terris densae erant. Sarmatice enim *iasd*, *gasd* ac *gosd* est *sylva*. Quemadmodum & Podlachs a sylvis, quibus Prussia a Polonia & haec iterum a Lithuania separatur, olim *Iacziegos* & *Iaczuingos*, nominatos fuisse MICHOVIVS & alii scriptores Poloni affirmant. Pars Iazygum expulsis Dacis inter Granuam & Tibiscum montes & saltus supra Danubium insedere. *Metanastae* a Graecis, *Sarmatae Vagi* a Latinis, dicti. Hos vero *Iazyges* Hermunduris, Marcomannis & Quadis alio translatis eorum terris se se postea infudisse ex nomine, quo adhuc sua se lingua appellant, *Cechorum* conicio, quod ex Iazygibus decurtatum est pari modo ac nos quoque *Rics* pro Henricus, *Tonnig* pro Antonius, *Stoffel* pro Christophorus & sic porro dicimus. Alia sub Claudii imperio in Germania acta scriptores huius aevi non commemorant. Nos addimus saltem ex SVETONIO (n), Imperatorem hunc Druidarum religionem apud Gallos dirae immanitatis, & tantum ciuibus sub Augusto interdictam, penitus aboleuisse. Vnde intelligas, Tiberii iussis non satisfactum, vbi & is iam antea Gallosum Druidas &

hoc

(n) in Claud. c. 25.

hoc genus vatum medicorum sustulerat (o). Claudius anno a N. C. LIV. die III. Idus Octobris veneno Agrippinae vxoris instinctu propinato decessit. Agrippinae matris machinatione Nero Claudius Caesar, Cn. Domitii Aënobarbi filius, a Claudio Imperatore adoptatus, imperium accepit, idque, Britannico Claudii Imp. filio sublato, sibi confirmavit.

§. XXXII.

Sub Claudio veterum discipuli Apostolorum, Petri praesertim, per varias orbis partes doctrinam Christianam annuntiasse vulgo feruntur. Christiani eo tempore sub Iudaeorum nomine comprehendebantur. Et SVETONIVS prodit, Claudium Iudaeos, impulsore *Chresto*, assidue tumultuantes Roma expulisse. Sed Christus iam ante Claudii aeuum generis humani culpas lucrat, & TACITO teste (p), Tiberio Imperante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Vnde SVETONIVS non de persona; sed de doctrina per Apostolos disseminata intelligendus est. Idem contemptus causa eum *Chrestum* vocat, nec Christi nomine dignatur, quod inter nomina Romana fuit, & in Marmoribus vetustis saepius obseruatur. DIO sub anno Urbis DCCXCIV. hoc est, Christi

De prima religionis Christianae per Apostolos propagatione. De Egifti & Mariani fabuloso Apostolatu apud Bardeuicenses.

XLI.

(o) PLIN. lib. XXX. c. 8.

(p) Annal. lib. XV. c. 44.

XLI. indicat, Claudium Iudaeos non quidem vrbe eie-
cisse; sed, cum adeo iterum Romae frequentes fie-
rent, vt sine tumultu exigi non possent, patriis solum
legibus viuentes, conuenire non passum esse. Multos
itaque ex Christianis Iudaeorum nomine comprehensis
solum mutasse atque in diuersas prouincias commi-
grasse verosimile est. Ex Apostolis tamen nemo tunc
Romae adhuc fuit. *Petrus* enim, ORIGENIS relatu,
Iudaeis tantum per Asiam dispersis in Ponto, Gala-
tia, Bithinia & Cappadocia praedicauit (q), & Nero-
ne demum imperante Romam venit (r). Ex Actis
Apostolorum constat, eum in Iudaea & Syria semper
mansisse vsque ad vltimum Agrippae Regis annum,
qui Claudii quartus est. *Paulus* ab Hierosolymis vs-
que ad Illyricum & Romae quoque Euangelium an-
nuntiasse fertur (s). *Iohanni* obuuisse Asiam, eum-
que Ephesi obiisse dicunt; sed *minorem* intelligunt
(t), quod & BARONIVS agnoscit. *Andreae* curam
circa *Scythiam* fuisse EVSEBIUS EX ORIGENE habet.
HIERONYMVS in *Catalogo Scriptorum Ecclesiastico-*
rum

(q) EVSEB. *Hist. Eccl. lib. III. c. 1.*

(r) LACTANT. *de Mort. Persecut. cap. 2.* VALES. in *Notis*
ad Hist. Eccl. EVSEBII lib. II. c. 16. PAGIVS in *Hist.*
Eccl. ann. Christi 43.

(s) EVSEB. *l. c.*

(t) Vid. OROS. *lib. I. c. 2.*

rum hunc Apostolum Scytharum, Sogdianorum, & Sacarum facit, sed statim addit: *Et in Augusta ciuitate praedicauit, quae cognominatur magna, ubi est irruptio Apsari Et Phasis fluuius: illic incolunt Aethiopes interiores.* Ex quibus liquet, Scythas indicari, qui in Aethiopia Pontica circa Phasin & Apsarum fluuios habitauerunt. *Matthiam* ibidem gentes docuisse ex eodem **HIERONYMO** euidentis est, quando eundem *in altera Aethiopia, ubi est irruptio Apsari Et Hyssi portus, Euangelium praedicasse* refert. Valde ergo falluntur, qui putant, *Andream & Matthiam* ad Christianam religionem propagandam profectos esse in Aethiopiam illam magnam, quam hodie *Abasenam* dicunt. *Thomas*, **ORIGENE** indicante, *Parthos* sortitus est: **SOCRATES** *Indis* annunciasse uerbum Dei tradit. Sed notandum ex **HERODOTO**, regionem ex aduerso Tauricae Chersonnesi ad Bosphorum Cimmerium sitam, *Indicam* & postea *Sindicam* vocatam, intelligi, quae tunc *Parthis*, Armeniae dominis, paruit. In eadem India siue *Sindica* & *Bartholomaeus* egit; eam enim, ubi is fuit, Aethiopiae iunctam esse, **SOCRATES** ponit. Hinc autem non minus errant, qui *Bartholomaeum* & *Thomam* ad Indos orientales concessisse credunt; licet ea traditio haereat adhuc apud Christianos Indos in regione *Narfingensium* & *Charanganorensium* (u).
Aposto-

(u) OSORIVS *Hist. ind. lib. II.*

Apostoli vero hac ratione non nisi Romae, in Graecia & in Asia litorali, quae a Palaestina ad Paludem vsque Maeotidem protenditur, praedicationi incubuerunt. Quae amplius a GREGORIO NAZIANZENO, IOHANNE CHRYSOSTOMO caeterisque sequioris aetatis scriptoribus traduntur, in fabulis cubant. SCHELSTRATIVS Bibliothecae quondam Vaticanae Praefectus solide demonstravit (w), nullam in Africa Ecclesiam per Apostolos institutam esse, idque non solum Donatistas, sed & antiquos Patres communi consensu docuisse. In Americam eosdem Apostolos penetrasse, ne nouitiis quibusdam authoribus credas. Galliam a Crescente Paulli discipulo primum instructam, eundemque Moguntiae quoque & Coloniae femina verbi diuini sparsisse, vulgaris, Patrum etiam quorundam, traditio est. Sed Paullus ipse ad Timotheum scribit, Crescentem in *Galatiam*, Asiae nempe minoris Prouinciam, abiisse. Maiorem fidem merentur SVLPITIVS SEVERVS, qui serius trans Alpes religionem susceptam scribit, & GREGORIVS TYRONENSIS (x), qui Decii demum Imperatoris tempore septem Episcopos ordinatos in Gallias ad praedicandum missos, esse, ex Saturnini Martyris historia, asserit. Et frustra huic se opponit AEGIDIUS

BV-

(w) *Dissert. I. de Eccles. Afric. cap. 2.*(x) *Hist. lib. IV. c. 30.*

BVCH
admo
Sociu
ae Ma
Episcop
tigere.
LIANV
Christu
qui Rom
quibus sa
nos Bard
discipulo
gloriant
culo Xi
ex LXX
Catholican
wich] ve
Treueris,
Et ibi fui
ibidem pra
tate Episc
uit in pac
HERVOR
rum ser
Christi d

(y) a

BUCHERIVS in Belgio Romano (γ). Sic & dubium admodum est, a Petro Praeceptore missos Sixtum Sociumque Sinnicium Remis, Eucharium, Valerium, ac Maternum Treuiris, huncque etiam Coloniae Episcopatus fundasse. Serius enim omnino haec contigere. Si Patres Ecclesiae, IRENAEVUS, TERTULLIANVS, THEODORETVS & alii, Germanos in Christum credidisse dicunt, hoc de Trans-Rhenanis, qui Romanis parebant, nec de omnibus, sed de aliquibus saltem, interpretandum est. Interim & apud nos Bardewicenses Ecclesiam suam ab Egisto, Petri discipulo, eiusque diacono Mariano originem habere gloriantur. Vetus liber Archiuii Bardeuicensis seculo XIII. conscriptus haec nobis de iis indicat: *Duo ex LXXII. discipulis Domini ad praedicandum fidem Catholicam ad istas duas ciuitates [Treuerim & Bardewich] venerunt, quorum vnus occisus & sepultus est Treueris, alius autem, nomine Egistus, venit Bardewich, & ibi fuit pro tempore homines istius ciuitatis docens, ibidem praedicando fidem catholicam, & in eadem ciuitate Episcopatum instituens, & post haec ibidem quieuit in pace.* Paulo aliter eandem rem HENRICVS HERVORDIENSIS, celebris e familia Dominicanorum scriptor, enarrat. *Duo, inquit, ex LXXII. Christi discipulis missi sunt per B. Petrum Apostolum in*

T t 2

Teu-

(γ) lib. II. c. 3.

Teutonium, verbum Dei praedicaturi, vnus quidem in Treuerim super fluuium Mosellam scilicet, Egistus in Bardewick super fluuium Elmenow, cum Mariano, qui fuit Archidiaconus eius, & in Bardewick coronam martyrii perceperunt, vbi adhuc eorum corpora requiescunt, Egisti quidem in loco ignoto in maiori altari ad S. Petrum ibidem. Heruordiensem sequuntur ROLEVINCIUS, ANONYMVS de fundatione Ecclesiarum Saxonicarum, ALBERTVS CRANTZIUS, CENTVRIATORES MAGDEBVRGENSES, MICHAEL VRANIUS, PETRVS ALBINVS, ERPOLDVS LINDENBROGIUS, HENRICVS MEIBOMIUS & caeteri. CHRIST. SCHLOEPKENIUS, nuperi *Chronici Bardeuicensis* author (z), inseruit Sixti IV. PP. Bullam 12. Kal. Iul. 1478. datam, in qua dicitur, *Ecclesiam Bardeuicensem vnam esse de antiquioribus totius Germaniae Ecclesiis, a discipulis B. Petri Principis Apostolorum sub titulo & tenore eiusdem S. Petri & Coapostoli sui S. Pauli insignem, fundatam & consecratam, vt fide dignae tradant historiae.* Eadem fere repetuntur in alia eiusdem Sixti Bulla, 12. Kal. Sept. 1481. scripta (a). Vbi notes discipulos illos Petri non nominari, vt de nominibus ipsorum dubitatum intelligas. Vnum eorum non Marianum, sed Maternum vocat MAWERVS
in

(z) *Part. II. cap. IV. §. 6.*

(a) Vid. SCHLOEPKENII *Chron. Bardeu. l. c. §. 10.*

in Descriptione poëtica, sed erronee. Reliquias amborum Bardeuici asseruatas fuisse, omnes fere conueniunt. CRANTZIUS (b) post a Canuto Danorum Rege, cum Henrico Leoni in expugnando Bardeuico adesset, exorata a Leone, & in Daniam transmissa prodit. ROLEVINCIUS Egisti ossa suo adhuc aeuo Bardeuici superfuisse memorat (c). Caput Egisti ante viginti & quod excedit, annos SCHLOEPKENIUS ibidem visum affirmat. Mariani vero corpus non Bardeuici, vt HERVORDIENSIS tradit, sed Verdae in Sarcophago lapideo a Brunone I. Episcopo eius loci repositum, & deinde asseruatum fuisse. Chronicon Verdense & CRANTZIUS (d) attestantur. FVRMERIUS ex nescio quo vetusto oppidi Staurensis monumento perhibet, Egistum & Marianum in comitatu Verriti & Malorigis in eas partes peruenisse. Sub Nerone hi florere. SCHATENIUS coniicit Egistum & Marianum Germanae gentis homines cum Italo Rege in Cheruscos venisse. Sed eo tempore Petrus nondum Romam venerat. Apostolos hos Bardeuicenses a Thuriis, sub quibus Thuringos intelligit, caesos fuisse refert NICOLAUS MARSCALCVS, sed sine authore. Mariani memoriam Bardeuici cultam

T t 3

fuisse

(b) *Metrop. Sax. lib. 1. c. 1.*

(c) *de Laud. Westphal. part. 1. c. 3.*

(d) *Metrop. lib. 111. cap. 36.*

fuisse die tertio Nouembris, Fasti Lubeco-Colonien-
ses (e), & ii, quos MOLANVS edidit, nobis indi-
cant. CONRINGIVS (f) omnem de Egisti & Ma-
triani Apostolatu reiicit historiam tanquam commenti-
tiam. SAGITTARIVS (g) eiusdem est sententiae.
Nec nos ab iis discedimus. Notum enim est, Caro-
lum M. Bardeuicensibus primam Christianitatis lucem,
intulisse. Nec vltra seculum decimum tertium quis-
quam horum sanctorum meminit. Et fabulam omni-
no sapit, quod Marianum Egisti Archidiaconum fa-
ciunt. Tempora enim Apostolica hanc ordinis Ec-
clesiastici distinctionem plane ignorarunt. *Egistum*
tamen e *Xisto* siue *Sixto*, *Marianum* ex *Materniano*,
sanctis Remensibus, effectum puto. Cogitationem hanc
mihi ADAMVS BREMENSIS iniecit. Dicit is (h),
S. Anscharium corpora sanctorum, quae dono Ebonis Ar-
chiepiscopi susceperat, trans Albiam deportasse, & corpus
quidem S. Materniani apud Heiligenstad (est is locus ad
Sturium fluuium infra ltzehoam) *Xisti* vero & *Sinni-*
cii cum aliorum martyrum patrociniis in vrbe Hamma-
burg

(e) Vid. SOLLERII additiones ad Martyrolog. Vsuardi.

(f) De Constit. Episc. Germ. §. 3.

(g) In hist. Bardeuici cap. II. §. 15. sq.

(h) lib. I cap. 19.

burg collocauisse. Deinde addit (i), eundem Anscharium *Ramsolae*, in dioecesi Verdensi, *coenobium constituentem, reliquias Sanctorum Xisti & Sinnicii locauisse confessorum & alia patrocinia, quae ab Hamburg* (anno 845. direpta & incensa) *fugiens portauerit.* Ramsola Bardenico vicina est, & quaedam inde ex Materniani, siue, ut illi vocarunt, Mariani ossibus, cum caetera Verdam transferrentur, & deinde *Caput Xisti*, quod Anscharius, dum viueret, secum semper habuerat (k), acquisiuisse & coluisse potuerunt Bardenicenses. Credula posteritas, cum haec nesciret, primos inde Apostolos suos confinxit & cum a Sturio fluuio Mariani reliquias venisse intellexisset, a Thuriis ibi gentilibus occisum fabulata est. Parimodo reliquiae S. Feliciani Mindam olim delatae, incolis eius loci occasionem dedere, fingendi Felicianum primum illius regionis Apostolum fuisse.

§. XXXIII.

Nerone imperante, nihil magni in Germania gestum memoratur. Corporis Imperatorum custodiam Romae sub eo adhuc Germani habuere. Et Nero,

Custodiam
corporis Imperatorum
Germani habuere.

(i) cap. 2.

(k) Vid. HENSCHENII *Comment. Praenium ad vitam S. Anscharii* §. 12. in *Ab. SS. Antwerp. d. 3 Febr.*

ro, cum matri Agrippinae, quod dicta factaque sua acerbius exquireret, ac fecus agentem corrigeret, infensus esset, excubias militares, & Germanos custodes additos ab ea digredi iussit (1). Augustus ergo hos Germanos, post Vari cladem dimissos, mox resummississe debuit. Post eius enim excessum statim apud TACITVM (m) roborum Germanorum Tiberio Imperatori adfuisse dicuntur. Habuere & caeterorum Imperatorum custodiam ad Galbam usque, qui cohortem ipsorum dissoluit. Iterum tamen adscitos a sequentibus Imperatoribus, ex DIONE concludas, qui de suo tempore. *Ac sunt, ait, etiam nunc peculiare corpus, & baculos gestant instar Centurionum.*

§. XXXIV.

Agger Drusi
perfectus.
Mosellae cum
Arari con-
iunctio fen-
tata.

In Rheni litore Romano quietae ad id tempus res fuerant, & duces ex continuatione pacis decus quaerebant. Paullinus Pompeius Germaniae Inferiori, L. Vetus Superiori praeerant. Ne miles ex otio lasciuiret aut torperet, Paullinus inchoatum ante tres & sexaginta annos a Druso aggerem coërcendo Rheno absoluit. Si haec computes, anno circiter Christi LV. opus hoc absolutum est, sed tredecim post annis idem Ciuilis disiecit. Statuunt plerique illud in Batavia paulo supra

(1) TAC. *Annal.* XIII. SVETON. in *Nerone* cap. 34.

(m) *Annal.* lib. 1.

supra Traiectum inferius ad oppidum Durostatum fuisse. L. Vetus eodem tempore Mosellam atque Ararim facta inter vtrumque fossa connectere parabat: vt copiae per mare Mediterraneum subuectae, per eam fossam, mox fluuio Mosella in Rhenum, exin Oceanum expedita via decurrerent. Inuidit operi Aelius Gracilis Legatus Belgicae, & deterrendo Verem, ne Legiones alienae prouinciae inferret, honestos illius cohibuit conatus (n). Fontes Araris & Mosellae vicini sunt in eo tractu, vbi iam est Ducatus Lotharingiae; vnde apparet, Lotharingiam olim partem fuisse Belgicae Primae.

§. XXXV.

Militis Romani tranquillitas nostros in audaciam prouocabat. Frisii, ius mouendi in hostem Legatis ereptum putantes, ad Rheni ripam Verrito & Malorige ducibus accessere, agrosque vacuos militum v sui sepositos infedere. Vibius Auitus, qui Paullino successerat in praefectura Germaniae istius, contra, ni abscederent, vim Romanam minitabatur. Hoc commoti Frisii abiere in veteres locos, atque, vt nouam sedem impetrarent a Caesare, Verritus & Malorix preces suscipientes Romam profecti sunt. TACITVS, Frisii & Amfivarii a Rhe- no remoti & pulsi. Catto- rum & Her- munduro- rum bellum ob flumen sale foecun- dum. Per id Sala Franco- nicus intelli- gitur. Salis conficiendi vetus ratio. Vnde Pagus Grapfeld di- ctus.

(n) TACIT. *Annal. lib. XIII. c. 53.*

qui harum rerum memoriam nobis vnice conseruauit, hic addit, Frisios principes, dum aliis curis intentum Neronem opperirentur, inter ea, quae barbaris ostentata fuerint, intrasse Pompeii theatrum, quo magnitudinem populi viserent: Illic per otium, dum confessum caeuae, discrimina ordinum, quis eques, vbi senatus, percuntarentur, aduertisse quosdam cultu externo in sedibus Senatorum: & quinam forent rogitantes, postquam audiuissent, earum gentium id honoris datum, quae virtute & amicitia Romana prae-cellerent, *nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse* exclamasse, degressosque esse & inter Patres confedisse. Placere hi ausus, nobilis animi indices, Romanis, & Nero ambos Duces Romana ciuitate donauit, at Frisios agris decedere iussit. Nec tamen paruere antea, quam auxiliaris eques repente immis-sus, eos retrocedere compelleret. Eosdem agros, qui Chamauorum quondam, mox Tubantum, & post Vspiorum fuerant, Amfibarii, siue Amisii accolae, validior gens, sed tunc a Chaucis pulsi, & sedis inopes, occupauere. Praeerat iis *Boiocalus* clarus per illas gentes, & Romanis a longo iam tempore fidus. Vinc-tus is olim in bello Cherusco, iussu Arminii, mox Tibe-rio & Germanico Ducibus stipendia meruerat, obse-quo quinquaginta annorum. Haec ipse Auitum mo-
nebat.

nebat
blici in
rum p
spondit
turum
natus,
qua mor
virimqu
& vteric
sunt. Au
maniae I
go osten
imminen
cum cet
retro ad V
exacti, cur
rore long
dem caesi
CITVS
Cherusc
est a N. C.
Erat inter
fale foecu
rum vi ad
di vel inf

nebat, terrasque postulabat, quas vacuas & ideo publici iuris esse existimabat. Auitus contra arbitrium earum penes Romanos esse Amfibariis in publicum respondit, ipsi Boiocalo, ob memoriam amicitiae daturum agros; quod ille ut proditionis pretium aspernatus, addidit: *Deesse nobis terra, in qua vivamus; in qua moriamur, non potest.* Atque ita infensis animis vtrimque discessum. Nec mora, Brueteri, Tencteri, & vltiores etiam nationes sociae in bellum vocati sunt. Auitus monito Curtili Manco, Superioris Germaniae Legato, ut Rhenum transgressus arma a tergo ostenderet, ipse Tencterorum agros inuasit. Hinc imminenti excidio perterriti abstitero, quos Brueteri cum ceteris imitati sunt. Sola Amfibariorum gens retro ad Vspios & tubantes concessit: quorum terris exacti, cum Cattos, deinde Cheruscas, petissent, errore longo, egeni, hospites in alieno, iuvenes quidem caesi, imbelles in praedam diuisi sunt (o). TACITVS haec vnice prodidit, cui & sequentis inter Cheruscas & Cattos belli, quod eadem aestate, hoc est a N. C. LVIII. accidit, memoriam debemus (p). Erat inter Hermunduros & Cattos flumen gignendo sale foecundum & conterminum. Hoc quilibet illorum vi ad se trahebat vel libidine cuncta armis agendi vel insita religione. Putarunt enim, ut TACITVS

V V 2

inquit,

(o) TACIT. *Annal. lib. XIII. c. 55. 56.* (p) TACIT. *l. c. cap. 57.*

inquit, eos maxime locos propinquare coelo, praesque mortalium a deis nusquam propius audiri: inde indulgentia numinum illo in amne, illisque syluis falem prouenire, non ut alias apud gentes eluuiem maris, arescente vnda, sed super ardentem arborum struem fusa, ex contrariis inter se elementis igne atque aquis concretum. Salem hoc modo praeparandi communis Galliae Germaniaeque mos quondam fuit, PLINIO teste (q). Idem iam ante M. TERENCEI VARRO obseruarat. Libro enim *de Re rustica I. In Gallia, inquit, transalpina intus ad Rhenum, cum exercitum ducerem, aliquot regiones accessi, ubi falem non fossicium nec maritimum haberent, sed ex quibusdam lignis combustis, carbonibus falsis pro eo uterentur.* Aquam falsam ardentibus prius lignis superfusam VARRO hic dicere oblitus est. Quodnam flumen fale foecundum intelligatur a TACITO, eruditi certant. Plerique pro fontibus Halensium falsis pronunciant (r). CONRINGIVS tamen recte obseruat (s), ibi Catos Hermundurorum vicinos non fuisse, & hinc inclinat in Scaturiginem falsam, cuius AGRICOLA (t) in Elbogano tractu prope Schoenbachium me-

(q) PLIN. lib. XXXI.

(r) Vid. KIRCHMAYERI *Dissert. de Bello praefatioque de Salinis Catos inter & Hermundurros §. 5.*

(s) *Dissert. de Sale, Nitro & Alumine §. 14.*

(t) *Lib III. Fossil.*

meminit. Sed TACITVS flumen nominat. Vnde ego Salam intelligi Franconicum puto, quem Catts & Hermunduros interfluxisse, non est dubium. Et salinas ibi fuisse, ipsum *Salae* nomen indicat, *fluuium sale praegnantem* designans. Adiacet ei Kissinga, prope quam adhuc Sal excoquitur (v). Bellum autem ob Salinas susceptum Hermunduris prosperum, Cattis exitiosius fuit, quia victores, more barbaro, diuersam aciem Marti ac Mercurio, Tuiftoni forte & Irmino, sacrauere, quo voto equi, viri, cuncta victa occidioni data sunt. Est inter Salam Franconicum, Moenumque & Thuringicam sylvam secus Werram fluuium regio satis ampla, quae olim *pagus Grapsfeld* audiit. Frequens eius mentio fit in Chartis Fuldensibus, & CHRISTIANVS IVNCKERVS inde accuratam eius descriptionem nobis dedit (w). Hunc Pagum ab occisorum ibi ab Hermunduris Cattorum *sepulchris* potius, quam a fossis, quae ibi nullae, aut a Comitibus Hennebergicis, nomen habere, verosimile est. Aliquando idem pagus in vetustis monumentis, vna cum aliis quoque minoribus pagis, comprehensus cernitur *Pago Salageue*, qui etiam inter Salam & Moenum, Werramque orientem & syluae Thuringicae confinia olim procurrit.

Vv 3

§. XXXVI.

(v) Vid. THOELDENII *Halographia* p. m. 177.

(w) *Geograph. Mediae* pag. 224. sqq.

§. XXXVI.

Iuhonum colonia combusta. Vbi sita fuerit.

Aliam rem memorabilem TACITVS (x) Catorum cladi ab Hermunduris acceptae annectit. Civitas Iuhonum socia Romanis, eodem tempore, malo improviso afflicta est. Nam ignes terra editi villas, arua, vicos passim corripuerunt, & venerunt in ipsa conditae nuper coloniae moenia. Neque extingui poterant imbre & fluuiialibus aquis aut alio humore. Agrestes quidam eminus primum saxa iecere, dein residentibus flammis propius sgressi, ictu fustium aliisque verberibus, vt feras absterruere, postremo tegminibus corpori direptis & iniectis extinxere. An ignis terra eruperit, dubito. Forte ex nimia siccitate gramina se se incendere, quod & aliquando in Orientalibus prouinciis legitur accidere. *Iuhonum* ciuitatis siue populi situs in obscuro est. RHENANVS Frisiis & mari proximos fuisse arbitratur. PIGHIUS Hoiium oppidum in Eburonibus, vulgo Huy, indicari statuit, & ONVPHRIVM *Iuhonum coloniae* lapidem ibi inuentum meminisse refert. Sed non immerito CLVVERIVS de ONVPHRII hic fide dubitat, & cum LIPSIO potius statuit, alius in ipsa Germania atque in vicinia Cattorum & Hermundurorum, cum quibus a TACITO coniungi videntur, Iuhones esse quaerendos.

(x) *Annal. lib. XIII. c. 77.*

rendos. Hoc enim aevo Romani in media etiam Germania colonias fundarunt, quemadmodum Mattiacorum quoque ciuitas focia Romanis fuit & Romanos iuxta suos habuit habitatores. Vt igitur Cattis & Hermunduris vicini fiant Iuhones, ego eos in Franconia inter Radantiam Moenumque coluisse statuo. Si u Gallico more enuncies, quod antiquitus ita factum est, nomen *Iuhonum* castrum *Giech*, & in vicino monte locus *Gickel*, nec non prope illum in via Bambergenfi *Strasf-Giech* & *Wiesen-Giech* adhuc nostra hac aetate referunt. Per conditam igitur a Romanis nuper Coloniam aut Norimberga vrbs aut vicinior Forchemium intelligenda est.

§. XXXVII.

Nero interim Romae totus ludicris occupatus Britannica. Britanniam pene amisset. Anno Christi LVIII. parti insulae a Claudio occupatae praeerat Varanius, qui tamen intra annum obiit, & successorem habuit Paulinum Suetonium scientia militiae & recepta Armenia inclytum. Biennio is prosperas res habuit, sed anno Christi LXI. insulam Monam, quae nunc *Anglesey* dicitur, aggressus, Britannis iugum Romanum grauius ferentibus ad libertatem pristinam adspirandi occasionem dedit. Facilis excutiendi seruitutem via videbatur, exercitu Romano alibi occupato. Dux Bri-

Britannorum erat Boudicea, virilis animi foemina, vidua Prasutagi Regis Icenorum, qui Caesarem heredem duasque filias scripserat, ita regnum & domum suam procul iniuria fore ratus; quod contra vertit. Regnum enim per centuriones vastatum, domus per seruos; vxor eius Boudicea verberibus affecta & filiae stupro violatae; Icenorum vero ipsorum praecipui auitis bonis exuti & propinqui regis inter mancipia habiti. Haec contumelia & metus grauiorum ad vindictam incendit. Saeuitum igitur vndique in Romanos, & ingens Britannorum exercitus eosdem penitus extirpasset, nisi periculo suorum accepto Suetonius medios per hostes Londinium, copia mercatorum & commeatum iam tum maxime celebre, in tempore venisset. Hinc agmine decem millium virorum in hostes mouit, qui CCXXX. millium numero Romanos expectabant. Pugnatum est magno feruore & aequo primum Marte, tandem victoria a partibus Romanis stetit & paulo minus quam octoginta millia Britannorum cecidere, militum tantum Romanorum quadringentis ferme interfectis, nec multo amplius vulneratis. Boudicea aut ex moerore aut veneno sumto paulo post obiit. Vno vero hoc praelio Britannia Romanis seruata, cum interim Nero adeo nullam augendi propagandique imperii aut voluntatem aut spem haberet, vt etiam ex Britannia exercitum

tum d
treca
tuto d
copiis
pressit
rebat,
liano,
& pax
Interim
tu, cum
fessioni
est (2).

Ner
libidini t
que cogit
carat orb
ne passim
cia, quo
triumpha
cessit, vbi

(1) s
(2) r

tum deducere cogitaret. Nec nisi verecundia, ne ob-
 trectare parentis gloriae videretur (y), ab hoc insti-
 tuto desistens, Suetonii exercitum missis e Germania
 copiis quibusdam auxit. Suetonium mox invidia de-
 pressit, & ipse, durante adhuc bello, quod feliciter ge-
 rebat, exercitum tradere coactus est Petronio Turpi-
 liano, qui compositis prioribus nihil vltra ausus est,
 & pax in Britannia vsque ad Vespasiani aetatem fuit
 Interim in ipso Britannorum aduersus Romanos mo-
 tu, cum Suetonius Mona decederet, haec insula sepos-
 sitioni Romanae eripuit, sui que iuris iterum facta
 est (z).

§. XXXVIII.

Nero Caesar haecenus citharae tragicique cantus
 libidini totus immerfus, profunda animi vitia, diras-
 que cogitationes inter lupanaria prostitutosque expli-
 carat orbi Romano, atque in humanum genus impu-
 ne passim faeuierat. Anno Christi LXVII. e Grae-
 cia, quo profectus erat, in Italiam rediit, Romamque
 triumphantis more ingressus est. Inde Neapolim con-
 cessit, vbi eo ipso die, quo matrem Agrippinam occide-
 rat,

*Neronis ex-
 trema & in-
 teritus, Cae-
 sarum no-
 men non
 amplius fa-
 miliae, sed
 dignitatis in-
 dex.*

(y) SVETON. in. Neron. cap. 18

(z) TACIT. Annal. lib. 14. a cap. 29. vsque ad cap. 39. IDEM
 in vita Agricola cap. 14. 15. 16. DIO lib. LXII.

rat, de motu Galliarum cognouit (a). Author illius erat Iulius Vindex, qui eam prouinciam Praetor obtinebat, natione Gallus, stirpe a maioribus Regia, a patre ordinis Senatorii. Hic Gallos nimia iam exactione tyrannideque ad defectionem pronos in arma aduersus Neronem impulit. Sulpitius Galba, vir nobilis, Consularis & iustitiae bellique laude insignis, qui tum Hispaniae Taracouensi praeerat, in partes tractus est, imperio oblato (b). Nec diu cunctatus Galba conditionem partim metu, partim spe recepit. Nero seditione, vt dixi, accepta praetrepidus Romam rediit, & vbi Hispanias etiam sub Galba descuiisse intellexit, animo male fracto diu & sine voce & prope intermortuus iacuit. Dum interim expeditionem aduersus Vindicem pararet, Verginius Rufus Germaniae superioris Praefectus cum copiis Rhenanis aduersus Vindicem mouit, quae Verginio etiam inuito, prope Vefontionem agmen rebelle prostrauere. Tanto casu irritatus Vindex violentas sibi ipsi manus intulit. Verginio inde imperium a militibus offertur, quod ille quidem magno animo recusauit, persuasit tamen, vt authoritatem senatui populoque restituerent. Nuntius Romam haec detulit, vbi & aliorum exercituum defe-

(a) SVETON. cap. 25. § 40.

(b) SVETON. cap. 40. DIO apud XIPHILINVM.

defectio percrebuit. Neroni haec tanto terrori fue-
 re, vt ex vrbe profugiens, se ipsum pugione in iugu-
 lum adaeto, interficeret (c). Interitum eius an. Chr.
 LXVIII. & quidem die nona Iunii contigisse PAGIVS
 (d) ostendit. Progeniem Caesarum in Nerone defe-
 cisse SVETONIVS dicit (e), cui potius credendum,
 quam IOANNI HARDVINO contra omnium veterum
 scriptorum auctoritatem statuenti (f) Galbam, Vitel-
 lium & Othonem ex familia seu gente Caesarum fuisse
 & post mortem Neronis Imperium a Senatu, quem-
 que in sua prouincia, commendatum habuisse. Nec,
 vt ille prodit, nugae sunt & fabulae caedes Augusto-
 rum ab historicis Romanis proditae. A morte itaque
 Neronis ex familia Iulia vltimi *Caesaris* nomen non am-
 plius familiae, sed dignitatis fuit. Ante obitum Nero-
 nis quicumque filius Caesari patri nascebatur, is origi-
 ne nascendi dicebatur Caesar ac filius Augusti & Impe-
 rii successor reputabatur, si tamen ab Imperatore vel
 Tribunitia potestate vel Imperio Proconsulari exorna-
 tus fuisset aut testamento successor nominatus esset. At

Xx 2

post

(c) SVETON. cap. 40. sqq. XIPHILINVS ex DIONE.

(d) in *Critica Annal. Baronii ad h. a.*

(e) in *Galba cap. I.*

(f) in *Chronologia Vet. Test. ad an. Chr. 68. it. in Historia Augusti
 ex Nummis pag. 725.*

post Neronem filii Augustorum Caesares non ante appellati sunt, quam a patribus Imperatoribus eo nomine ac dignitate cohonestarentur, idque cum spe ad successionem Imperii eiusque aliquo consortio (g).

§. XXXIX.

Turbae in imperio sub Galba, Ottonne, Vitellio, Vespasiano. Hierosolymae captae & dirutae.

Euulgato post mortem Neronis Imperii arcano, posse Principem alibi quam Romae fieri (b), Galba, qui in Hispania, Neroni rebellis, Legatum se hactenus Senatus populi que Romani professus fuerat, a Senatu Imperator nominatus est. *Caesaris* ille mox appellationem, vbi deputati a Senatu in Gallia ad eum venissent, assumpsit (i). Hinc vero animum ad vindictam intendit, nec prius paludamentum & pugionem a pectore dependentem deposuit, quam oppressis, qui novas res moliebantur, Praefecto Praetorii Nymphidio Sabino Romae, in Germania Fonteio Capitone, in Africa Claudio Macro Legatis. Praecesserat de eo fama saevitiae simul atque crudelitatis, quam veram esse sub adventum eius Roma experta est. Inducta tunc etiam Legio Hispana, & vrbs exercitu insoluto repleta: Multi ibi ad hoc numeri e Germania, Britannia, Illyrico, quos alio prius destinatos, opprimendis Vindicis

(g) V. PAGII *Critica in Annales Baronii ad an. Chr. 69. n. 4.*

(b) TACITVS *Hist. lib. I. c. 4.*

(i) SVETON. c. II. PLVTARCHVS in *Galba* pag. 1496.

dicis coeptis reuocauerat Nero. Verginius Rufus, cum a Galba timere crederetur, amicitiae specie e Germania superiore euocatus eique in legatione Hordeonius Flaccus substitutus est. Ex leuicula etiam suspicione Germanorum cohortem, a Caesaribus olim ad custodiam corporis institutam multisque experimentis fidelissimam dissoluit, ac in patriam sine vilo commodo remisit (k), magno suo malo. Vix enim, si eos apud se retinisset, a milite in Othonis Pisonis adoptionem aegre ferentis partes pertracto occidi potuisset; cum & alius Germanorum vexillationis fides in occisum patuit. Hi enim, vbi periclitari Imperatorem audiissent, ob recens meritum, quod se Alexandria redeuntes atque ex longo itinere aegros & inualidos magnopere fouisset, in auxilium aduolauere; sed serius, itinere deuio per ignorantiam locorum retardati, cum interim Galba iam ad lacum Curtii die Ianuarii decima quinta anni a C. N. LXIX. iugulatus esset. (l) Dum itaque Otho Romae imperium arriperet, in Germania inferiori Vitellius, torpidi alias ac luxuriosi ingenii homo, ab exercitu, cui a Galba praefectus erat, Coloniae Imperator constitutus est. Mox in partes eius cessere Germania superior, Britannia & Gallia.

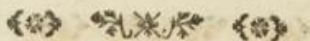
Xx 3

Gallia.

(k) SVETON. c. 12.

(l) SVETON. c. 20 & ad h. l. IORRENTIVS. adde PAGII

Criticam in Baron. ad b. e.

Gallia. Sed ad capeffendam principatus fortunam bello opus erat. Vitellius igitur cum copiis Germanicis iter in Italiam ingrediens *Germanici* nomen addi fibi passus est, Caesarem se appellari etiam victor postea prohibuit (m). HARDVINVS in *Historia Augusta* (n) nummum argenteum Domini De Boze recenset, in cuius vna parte caput Laureatum cum verbis: A. VITELLIVS GERM. IMP. AVG. TR. P. in altera duo capita nuda, iuuenilia & aduersa cum inscriptione: LIBERI IMP. GERMAN. h. e. *Liberi Imperatoris Germanici*.

Praemissus in Italiam exercitus Vitellii Alpibus superatis cum copiis Othonianis ad Bedriacum vicum Veronam inter & Cremonam, felici praelio congressus est. Otho suorum cladem Brixelli audiens, sibi ipsi anno

(m) SVETON. *Vitell. c. 8.* (n) *Oper. pag. 728.*

anno LXIX die 16 Aprilis manus conscivit. Nec Vi-
 tellii luxu diffluentis imperium diuturnum fuit. Sub
 ipsum eius aduentum motus quidam, sed leuiore,
 in exercitu oriebantur. Cohortes tamen Batauorum,
 ne quid truculentius auderent, in Germaniam re-
 missae, principium, vt TACITVS ait, interno simul
 externoque bello parantibus fatis. Cattae mulieris
 vaticiniis Vitellium aures praebuisse SVETONIUS in-
 dicat, vt cernas adeo Romam nunc Sibyllas quoque
 e Germania habuisse. Octauo Imperii mense descie-
 uerunt ab eo exercitus Moesiarum atque Pannoniae,
 ex transmarinis item Iudaicus & Syriacus: ac pars in
 absentis, pars in praesentis Vespasiani verba iurarunt, qui
 tunc Iudaea subacta in obsidione Hierosolymarum haere-
 bat. Accesserunt Vespasiano externa auxilia Sido atque
 Italicus Reges Sueuorum. Tandem in Italiam itum, &
 non vno in loco bellatum est. Fortuna tamen Vitelliorum
 vbique deterior fuit. Post multas velitationes & prae-
 lia Romam venere copiae Vespasiani. Vitellius ibi
 tero certamine victus & in latebras aufugiens a mi-
 litibus die vicesima prima Decembris trucidatus est (o).
 Male enim IOSEPHVS mensem hic Octobrem nomi-
 nat (p). Vnanimi hinc consensu imperium T^{ro} Fla-
 uio Vespasiano decretum est, qui, expectato tempo-

re

(o) TACITVS *Hist. lib. III.*(p) vid PAGIVM *adh. a.*

re nauigandi opportuno, Alexandria soluit & Romam properauit, Tito filio ad conficiendum Iudaicum bellum relicto. Hic anno Christi LXX. castra aduersus Hierosolymas posuit paulo ante festum Azymorum diem, hoc est, mense Aprili (q). Cepit autem locum eodem anno, octauo Septembris die, qui DIONE teste; Saturni erat, & funditus excidit splendidissimam urbem. Hinc Triumphus Tito decretus, quem vna cum patre celebrauit anno sequenti. Apud MEDIOBARBVM nummus extat, in quo cernitur IMP. CAES. VESPASIAN. AVG. P. M. TR. P. COS. III. Postica huius nummi sistit Imperatorem in quadrigis, qui dextra ramum tenet atque a victoria coronatur; ante eum tibicen, & ante currum duo captiui, manibus post terga reuinctis, qui videntur esse Iohannes & Simon praecipui Iudaeorum duces, quos in triumpho ductos IOSEPHVS scribit (r). Inscriptio addita: TRIVMP. AVG. In aliis eiusdem Vespasiani nummis cernitur figura muliebris inter spolia prope Palam Iudaeae symbolum, sedens, sub inscriptione: IVDAEA CAPTA.

§. XL.

Haec inter prouinciae Romanorum remotiores animos sustulere, Britanni praesertim, auctore Venustio,

Britannicus
tumultus.
Dacorum in-
cursio in
limitem Ro-
manorum.

(q) IOSEPHVS de bello Iudaic. lib. VI. & VII.

(r) de bello Iud. lib. VII. c. 24.

fio, qui Romano nomini infensus, propriis etiam in
 Cartismanduam Brigantum reginam stimulis accende-
 batur, quod spreto se marito armigerum suum Vel-
 locatum in matrimonium & regnum accepisset. Bri-
 gantes cum aliis pluribus ad ipsum defecerunt, & pe-
 riisset Regina, nisi Romanae copiae auxilium tulif-
 sent, ipsamque periculo exemissent. Regnum tamen
 Venusio, bellum Romanis relictum (s). Dacorum
 gens, vbi Romanus miles e Moesia aduersus Vitel-
 lium abductus esset, sine metu agebat, & expugna-
 tis hibernis cohortium alarumque utraque Danubii
 ripa potiebatur, vixque a Fonteio Agrippa Moesiae
 Praefecto in ordinem redacta est. Orientalium natio-
 num commotionem praetero. Turbae, quae so-
 cordia ducum & seditione Legionum Germanicum
 Gallicumque limitem concussere, praecipue comme-
 morari merentur. Bataui olim pars Cattorum fue-
 rant; sed seditione domestica pulsi extrema Gallicae
 orae vacua cultoribus, simulque insulam inter vada
 sitam occupauere. Hanc mare Oceanum a fronte,
 Rhenus amnis tergum a latera circumluit. Pars eius
 nostris adhuc temporibus, veteri appellatione, Be-
 tauia dicitur. A Romanis subacti, virtute, nandi stu-
 dio

Batauorum &
 Caninefatum
 bellum cum
 Romanis du-
 ctu Claudii
 Ciuilis.

(s) TACIT. *Hist. lib. III, c. 45.*

dio & equitatu per Germanica & Britannica bella e-
 minuerant. Principes fuerant Iulius Paullus & Clau-
 dius Ciuilis, regia stirpe orti. Paullum Fonteius Ca-
 pito falso rebellionis crimine interfecerat. Ciuili in-
 iectae catenae; missusque ad Neronem & a Galba ab-
 solutus, sub Vitellio iterum discrimen adierat, exer-
 citu supplicium eius flagitante. Hae causae ipsi ira-
 rum, & spes ex turbulento rerum Romanarum statu.
 Occultato tamen ab initio rebellionis consilio non prius
 animum suis patefecit, quam Vitellii iussu ad dile-
 ctum Batauorum iuuentus vocaretur. Hic primo-
 res gentis & promptissimos vulgi, specie epularum
 in sacrum nemus vocatos, in Romanos concitauit.
 In societatem aduocati *Caninefates* eiusdem insulae
 Batauicae versus mare incolae, a quibus *Brinio* cla-
 ritate natalium insignis, cuius pater multa hostilia au-
 sus Caianarum expeditionum ludibrium impune spre-
 uerat, scuto impositus more gentis & sustinentium hu-
 meris vibratus Dux dilectus est. *Brinionis* nomen
 dem est ac illud *Brunonis*, quod postea in Ottonum
 Caesarum familia frequenter occurrit. Frisii quo-
 que, Bructeri, Tenchteri caeterique Germani Rhe-
 no propinquiores in conspirationem Ciuilis se vltro
 obtulere. Studium is primo in Vespasianum praeten-
 dit: audita vero Vitellii morte omissa dissimulatione
 in

in pop
 liquot
 rutae,
 reddi p
 Histori
 mancu

cuius s
 legimus,
 mam dec
 cuius ma
 belli hui
 num pra
 late impe
 quo plera
 perstition
 in libello
 olim Aur
 adulatione
 niae nome
 mulier pra
 IORNAN

(e) lib
 (x) 1

in populum Romanum aperte ruit. Fusae caesaeque aliquoties horum copiae, castra capta & urbes dirutae, nec Bataui nisi pace honesta pristinae quieti reddi potuere. TACITVS haec fusius enarravit *libro Historiarum quarto & quinto*, circa fidem tamen belli mancus est.

§. XLI.

Nec, quod in libello de Germania innuit, & cuius STATIVS (t) quoque meminit, hodie in eo legimus, qua occasione nempe a Romanis capta & Romam deducta sit *Velleda* virgo in Bructeris Princeps (u), cuius magna tunc autoritas apud suos, quod sub initia belli huius prosperas Germanis res & excidium legionum praedixisset; Eam virginem nationis Bructerae late imperitasse, & vetere apud Germanos more, quo plerasque foeminarum fatidicas & augefcente superstitione arbitrentur deas, Numinis loco habitam in libello de Germania idem TACITVS refert. Sed & olim *Auriniam* & complures alias venerati sunt, non adulatione, nec tanquam facerent Deas (x). *Auriniae* nomen ex *Alrune* corruptum sine dubio est, quo *mulier praesaga & sacra* apud nos adhuc designatur. IORNANDES *magas mulieres* generatim apud Gothos

De Velleda
vate Bructe-
rorum.

Yy 2

Alio-

(t) lib. 1. Silo. (u) TACIT. lib. IV. c. 61.

(x) TACIT. Germ. c. 8.

Aliorunas vocatas scribit. Ciuilis Mumium Luper-
cum Legatum legionis in praelio captum inter dona
Velledae misit. Quando inter Tencteros & Agrippi-
nenses de societate iungenda ageretur, Agrippinenses
ad Ciuilis & Velledae arbitrium prouocauere. Et hic
& illa, donis missis requisiti, pro Agrippinensibus
sententiam dixere. Interim TACITVS hic memorat,
coram adire alloquique Velledam negatum. *Arceban-
tur*, inquit, *aspectu, quo venerationis plus inesset: Ipsa
edita in turre: delectus e propinquis, consulta respon-
saeque, vt internunciis numinis, portabat* (y). Vbi
porro Ciuilis classẽ Romanam deuicisset, praeto-
riam triremem flumine Luppia donum Velledae trahi
fecit (z). Petilius Cerealis tandem pacem cum Ci-
uili & Batauis desiderans, Velledum promissis illexit,
vt popularibus eandem suaderet (a). Meminit eius
etiam DIO (b), qui *Σειδάστου* appellat. Et licet capti-
ua deinde Romam sub Vespasiano ducta & a TACITO
ibi visa sit, memoria tamen ipsius apud Germanos
perpetuo in honore mansit. Et, celebratur adhuc in
fabellis plebeiis nomen *Dominae Holdae*, praesertim
in Saxonia superiore, quae vates olim, iam circa na-
tiuitatem Christi noctu per domos circuire & labores
an-

(y) TACIT. *Hist. lib. IV. c. 65.* (z) TACIT. *Hist. lib. V. c. 22.*

(a) TACIT. *L. c. c. 24.* (b) *lib. LXVII.*

ancillarum visitare dicitur. Meminit illius WALAFRIDVS STRABO in elogio Iudithae Augustae Ludouici Pii Imp. coniugis, vbi canit:

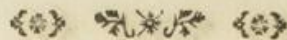
*O si Sappho loquax vel nos inuiferet Holda,
Ludere iam pedibus vel ferre futura valeres.*

Nisi tamen WALAFRIDVS hic non tam ad Holdam Germanicam, quam ad vatem sacram coniugem Sallumis in libro Regum secundo cap. XXII. v. 14. memoratam respexit. *Holdae* interim & *Velledae* idem nomen est, vt etiam olim *Hülff* & *Wulf* vel *Welf* indifferenter *auxilium* denotauit, id quod pluribus in opere Etymologico ostendimus. *Velledae* itaque appellatio mulierem *gratiosam* vel *beneficam* designat nobis, quibus *hold* vulgo *gratiam* aut *fauorem* denotat. Inquirendum etiam foret, an a Sorabis Germanorum siue Hermundurorum terris postea illatis *Velledae* nomen in illud *Fau-tae* corruptum sit, quo vtuntur rustici circa Lipsiam *Holdae* loco; an vero alia vates vetus subintelligatur.

§. XLII.

Bructerorum, in quibus *Velleda* dominabatur, nulla porro apud TACITVM fit mentio; in libello solum *de Germania* meminit, suo tempore narratum, in terras ipsorum, a Tencteris ad Luppianam vsque extensas, Chamauos & Angriuarios immigrasse pulsos Bructeris ac penitus excisis, qua de causa incertum:

Bructerorum
excidium.

& super LX millia non armis telisque Romanis, sed oblectationi oculisque cecidisse (c). Interim, gente deleta, nomen tamen ipsius succedentibus terrarum istarum incolis mansit. Nam *Busæteri* apud PTOLEMAEVM omnino corrupte pro Bructeris siue Boruæteris nominantur; & Caroli Martelli Pipinique aevo adhuc *Boruætuari* superstites, veteris Saxoniae regionem ad Luppiam incoluisse leguntur.

§. XLIII.

Reliqua Vespasiani & Titi, Plinii Maioris interitus & scripta.

Bellum Batauicum de caetero circa finem anni Christiani LXX. finitum est. Firma inde pax Germanorum cum Romanis per reliquam Vespasiani & Titi etiam aetatem fuit, Imperatoribus hisce alibi & praesertim in Oriente occupatis. Vespasianus anno Chr. LXXIX. decessit & primus filium Titum Imperii haeredem fecit, qui ante hac Tribunus militum & in Germania & in Britannia meruerat, summa industria nec minore modestia ac fama (d). Sub prima eius imperii initia accidit incendium Vesuuii, quo PLINIVS Senior, Historiae naturalis descriptor egregius, morte luit curiositatem propius visendi hoc miraculum. PLINIVS Iunior testis oculatus, exacte nobis illud depinxit

(c) TACIT. *Germ. cap. 33.*

(d) SVETON. *Tit. c. 4.*

xit *Epistola ad Tacitum de morte auunculi conscripta* (e). Idem alia *Epistola ad Macrum* directa studia eiusdem auunculi sui recensuit (f). Inter libros ipsius deperditos vel maxime desiderandi nobis sunt viginti volumina, quae composuisse dicitur de bellis omnibus a Romanis cum Germanis gestis (g). Prouocat ad ea TACITVS Annalium libro primo; & SYMMACHVS postea eorundem mentionem facit (h). Opus hoc Augustae Vindelicorum extitisse credit CONRADVS GESNERVS, & hoc alicubi se legisse affirmavit. Sed VOSSIO assentior, qui fucum ipsi ab aliquo per epistolam factum arbitratur. Titus in eadem, qua pater, villa in Sabinis obiit anno Chr. LXXXI.

§. XLIV.

Titum, quem delictum Generis humani vocauerunt, Domitianus frater, dissimilis admodum ingenii, anno Christi LXXXI. excepit, in quo dubites pigritia, an crudelitas praeualuerit. Vt tamen aliquam de se expectationem excitaret, GERMANICI cognomen (i), & postea expeditionem in Cattos anno LXXXIV. sponte suscepit, nulla alias necessitate, & ne minimo quidem

Domitiani
expeditio in
Cattos. Cheruscorum
clades a Cattis
accepta, Dacorum irruptione. Domitiani triumphus mimicus de Germanis.

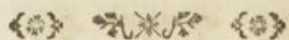
(e) lib. VI. Ep. 16.

(f) lib. III. Ep. 5.

(g) PLIN. III. lib. Ep. 5. SVETON. in vita Plinii. VOSSIVS de. Hist. Latin. lib. I. c. 29.

(h) lib. IV. Ep. 12.

(i) SVETON. Domit. c. 15.

quidem successu. Risere enim Germani tantos eius apparatus, atque ubi exercitus Romanus aduenit, eum fortiter exceperere, magnaque clade affecere. Ipse Legato in praeliis usus (k), & hoste nusquam viso domum reuertit (l). Nostri vero animos sustulere, nec iam cum Romanis de libertate, sed de ipsorum feruitute certarunt: ac ne inducias quidem, nisi aequis conditionibus inirent, legesque ut acciperent, dedere. Haec PLINIUS in *Panegyrico Traiani* prodidit. Charimerus tamen Rex Cheruscorum Romanis in hac expeditione fauisse videtur, sed suo malo. THEODOSIUS enim in *Excerptis ex DIONE* refert, eum a Chattis imperio suo propter amicitiam cum Romanis eiectum, primum socios sibi quosdam adiunxisse & in recuperando regno superiorem euasisse: postea desertum ab eis, cum Romanis obsides misisset, ac Domitianum supplex orasset, non impetratis auxiliis, pecuniam tamen accepisse. Hoc itaque tempore accidit in Germania clades Cheruscorum, cuius TACITUS meminit (m). Et qui olim *boni aequique Cherusci*, post haec *inertes & stulti* vocati sunt. Prouerbio Germanico putes *die Werrischen die naerrischen* dictos fuisse. Cattis victoribus fortuna in sapientiam cessit.

Tacti

(k) OROS. lib. VII.

(l) XIPHILINUS ex DIONE.

(m) Germ. c. 36.

Tacti
 amner
 cii, cu
 no adu
 Deceba
 manos
 consular
 tamen n
 Christi L
 de extinc
 quo tam
 commer
 uorum
 quoque p
 incessit
 phi mim
 DIOBARR
 AVG. GE
 quadriga
 prum ter
 HARDVIN

(n) TA

(o) SV

(p) SV

(q) TA

(r) SV

Tacti ruina Cheruscorum & Fosi, contermina ad
 amnem Fusamgens, aduersarum rerum ex aequo so-
 cii, cum in secundis minores fuissent (n). Domitia-
 no aduersus Cattos profecto, Daci Getaeque, quibus
 Decebalus praecerat, tempus opportunum rati, vt Ro-
 manos a ripa Danubii depellerent, Appium Sabinum
 consularem exercitumque eius oppressere (o). Nihilo
 tamen minus Domitianus hoc eodem anno & quidem
 Christi LXXXV. de Cattis, Dacisque, (reuera autem
 de extinctis legionibus suis) triumphum egit (p). In
 quo tamen vel ipsi Romae derisui erat, quod per
 commercia emisset, quorum habitus & crines in capti-
 uorum speciem formarentur (q). Domitianus inde
 quoque purpurea amictus toga Germanica aliquando
 incessit (r). Extant plurimi nummi, quibus trium-
 phi mimici memoria conseruata. In vno apud ME-
 DIOBARBVM legitur: IMP. CAES. DOMITIAN.
 AVG. GERM. COS. X. In postica parte visitur
 quadriga, quam Imperator dextra regit, sinistra sce-
 ptrum tenens voce GERMANICVS superscripta.
 HARDVINVS in *Historia Augusta* similem adducit
 nummum,

(n) TACIT. l. c.

(o) SVETON. *Domit. c. 6.* EVTROP. *lib. 7.*

(p) SVETON. l. c. *Hist. Miscella. lib. IX.*

(q) TACITVS in *Vita Agricolae cap. 39.*

(r) SVETON. *cap. 4.*

nummum, in cuius postica Imperator post trophaeum stans cum clypeo, captiuo retro sedente cum inscriptione: GERMANIA CAPTA. S. C. In alio nummo sequentis anni apud MEDIOBARBVM cernitur: IMP. CAES. DOMIT. AVG. GERM. COS. XI. CENS. POT. P. P. In auersa parte Germania sedet captivae habitu, & inscriptum est: GERMANIA CAPTA S. C. Alius apud HARDVINVM, & quidem eiusdem temporis cum priore in postica habet Victoriæ stantem & clypeum super trophaeo tenentem, in quo: DE GER. Item alius Imperatorem iuxta trophaeum stantem & Germaniam, quae sedet lugetque ad pedes trophaei respicientem, exhibet cum inscriptione: GERMANIA CAPTA. Sequenti quoque anno cusus nummus a MEDIOBARBO recensetur, in quo extat: IMP. CAES. DOMIT. AVG. GERM. COS. XII. & in postica visitur Imperator stans paludatus cum hasta & parazonio, ad cuius pedes figura genuflexa cum Clypeo oblongo, quales Germani gerebant. Adscriptum est: GERMANIA S. C. Alios apud MEDIOBARBVM & HARDVINVM huius generis nummos iam praetermitto.

§. XLV.

Interim Daci non quievere, sed Cornelium Fulvium Domitiani aduersus Dacum Praefectum Praetorio aduersus ipsos missum, exercitu

citu eius deleto, occiderunt (s); id quod PAGIVS cos gesta, L. Antonii re- bellio in Ger- mania extin- cta. anno Christi LXXXVI. factum esse demonstrat. Cir- ca annum LXXXVIII. L. Antonius Germaniae supe- rioris Praefectus Imperium arripiens Domitiano bel- lum ciuile intendit. Sed ipsa dimicationis hora re- solutus repente Rhenus, transituras ad Antonium copias Germanorum inhibuit. Sic facili negotio a Norbano Appio, vt VICTOR habet, vel a L. Maxi- mo, quod XIPHILINVS affirmat, acie stratus est, & educenti Legiones ad bellum Domitiano, nuntius & literae iam in itinere victoriam significantes, occur- rere (t). MEDIO BARBVS nummum recenset, in quo exstat: IMP. CAES. DOMIT. GERM. COS. XIII. CENS. PERP. & in postica: RHENVVS. S. C. atque adeo ad reportatam hanc de Antonio victoriam refe- rendus videtur. Hac inflatus de Dacis compescendis cogitavit, & anno tandem LXXXIX. ipse aduersus eos mouit. Non tamen praesens suos animauit; sed in Pannonia haerens Iuliano curam belli gerendi commi- sit, a quo praelium commissum, in quo caesi aliquan- tisper Daci, maius tamen damnum apud Romanos fuit, quorum magna pars militum turpiter amissa, vnde & pacem cum Decebalo inire coacti, Domi-

Zz 2

tia-

(s) SVETON. c. 6. EVTROP. Lib. VII.

(t) SVETON. c. 6. AVREL. VICTOR, XIPHILINVS, PLVTARCHVS in Vita Aemilii Pauli.

tiano interim literas, ac si victor esset, Romam mittente (v).

§. XLVI.

Marcoman-
nis & Quadis
Domitianus
iratus. Gan-
na vates Mar-
comannica

Ante Dacicam expeditionem videntur *Masyus* Marcomannorum Rex & *Ganna* virgo (ea post *Velledam* in Germania vates oracula reddebat) Domitianum adiisse, honorifice ab eo tractati domumque remissi, vt THEODOSIVS EX DIONE nobis indicavit. Sed cum nec Marcomanni nec Quadi vlla aduersus Dacos subsidia misissent, bellum ipsis minitatus est, & cum alteri ipsorum Legati ad ipsum in Pannonia venissent ob pacem componendam, eos interfecit (u). Ex *Ganna* forte Polonici Bohemicique scriptores *Wandam* virginem & vatem suam effinxerunt, cum *Gannae* notitia a Marcomannorum reliquiis ad ipsos delata esset. Ita etiam eosdem Cracum ab Alemannis desumpsisse & maioribus suis Regem attribuisse infra ostendam.

§. XLVII.

De Lygiis in
Myfia. Mif-
nenses non a
Myfis, sed
ab vrbe, vrbs
ab anne no-
minata.

In Myfia *Lygii* cum Sueuis quibusdam bellum eadem tempestate gerentes per Legatos a Domitiano auxilium petiere. Annuit is votis, sed centum tantum Equitibus concessis. *Sueui* illi & *Lygii* sine dubio reliquiae subditorum *Vannii* & *Catualdae* fuerunt in Panno-

(v) XIPHILINVS. EVSEBIVS II. cc.

(u) DIO in Excerpt. THEODOS.

Pannoniam olim translati; & *Myfi* iidem, qui alias *Moesi*, a Dacis Danubio discreti. Neque enim iis assentior, qui statuunt, intelligi Myfos ex Asia in Europam atque in Hermundurorum sedes translatos, a quibus *Misnensibus* nomen. Magni quidem viri, PHILIPPVS MELANCHTHON in *Oratione de Mysorum tum regione tum gente*, REINERVS REINECCIUS in *Commentario de Misenororum origine & in syntagmate Heroico*, PETRVS ALBINVS in *Chronico Misniae* aliique huius sunt sententiae; sed merito a PHILIPPO VORBVRGIO refutati (x). Nunquam enim Myfi illi in Misniam venire aut venisse saltem a veteribus memorantur. Et *Misnenses* non a Myfis, sed ab vrbe *Misna* sunt appellati; vrbs vero ipsa ab Henrico demum Aucupe aedificata atque, vt DITMARVS (y) ait, de riuo quodam, qui in septentrionali parte eiusdem fluit, ita nominata est.

§. XLVIII.

Domitianus Romam regressus anno XC. secundum de Dacis & Germanis triumphum celebravit (z), atque in tantam superbiam, ne dicam insaniam delapsus est, vt Septembrem mensem Octobremque exappellationibus suis *Germanicum Domitianumque* transno-

Alter Domitiani triumphus de Dacis & Germanis. Sarmatica illius laurea.

Zz 3

mina-

(x) *Hist. Rom. Germ. Tom. II. ad an. Chr. 215.*

(y) *lib. 1. (z) EVSEB. ad b. a.*

minaret, quod altero suscepisset imperium, altero natus esset (a). Post haec Sarmatas petiit, non tamen ipse adiit; sed, SVETONIO teste, Legato iterum usus, qui vna cum legione caesus est (b). Nihilominus tamen de Sarmatis lauream Capitolino Ioui retulit. Factum id esse anno XCII. PAGIVS solide ostendit. STATIVS hanc & caeteras expeditiones Domitiani adulatorie extollens (c), canit:

*Haec est, quae victis parcentia foedera Cattis;
Quaeque suum Dacis donat clementia montem.
Quae modo Marcomanos post horrida bella, vagosque
Sauromatas Latio non est dignata triumpho.*

§. XLIX.

Reliqua Domitiani gesta & mors.

Eodem anno omni Germaniae praefecit Vlpium Traianum, cum is antecedenti anno Consulatu functus fuisset, vbi res egregie gessit, vsque dum Nerua Domitiani successor inscium ipsum ad adoptionem & imperium aduocavit (d). MARTIALIS votum pro reditu eius Epigrammatibus suis inseruit (e). Domitianus post haec, si persecutionem bonorum plurium & praecipue Christianorum excipias, nihil memoratu dignum gessit, vsque dum anno Christi XCVI. occisus est.

§. L.

(a) SVETON. cap. 15. (b) SVETON. cap. 6.

(c) Silo. lib. III. de lacrymis H. 17. § 1

(d) PLINIVS in Panegy. Imp. Traiani. (e) lib. X. Epigr. 7.

Imper
apud
mos t
dam,
uenim
neglige
ianus ag
ne non
gyrica c
XIPHII
habemu
nummo
paulo an
lari fecer
quod ex
men non
cognome
cri apud
cum ver
P. M. T
temone &
III. P. P
(f) H

§. L.

Et haecenus quidem res maiorum nostrorum sub Imperatoribus Romanis maximam partem pessimae apud suos & posteros quoque famae retulimus, optimos tamen authores secuti. Iam imperatores quidam, quos optimos non immerito voces, Romae inuenimus, quorum tamen gesta aut omnino non, aut negligenter admodum consignata sunt. Nerua & Traianus agmen ducunt. Ille scriptorem peculiarem plane non inuenit: hic PLINII saltem Oratione Panegyrica celebratus est. Ex DIONE enim nihil praeter XIPHILINI ieiunam epitomen & paucula fragmenta habemus. Vnde etiam nescimus, qua occasione in nummo anni Imp. II. siue Christi XCVIII. atque ita paulo ante ipsius obitum GERMANICVM se appellari fecerit. HARDVINVS putat hoc ideo factum, quod ex stirpe Germanici Caesaris esset, id quod tamen non constat. Nec in caeteris eius nummis hoc cognomen comparet. Nummus ipse ex aere mediocri apud HARDVINVM in antica habet caput radiatum cum verbis: IMP. NERVA CAES. AVG. GERM. P. M. TR. P. II. In postica cernitur Fortuna cum temone & cornucopiae, & inscriptum: IMP. II. COS. III. P. P. (f).

Neruae res gestae scriptorem non habuere. Nummus cum nomine Germanici.

§. LI.

(f) HARDVINI *Hist. Augusta* p. m. 746.

§. LI.

Traianus a Nerua adoptatus & successor declaratus.

Nerua Senio grauis Vlpium Traianum Germaniae Praefectum, filio proprio praeterito, adoptauit, & Imperii collegam fecit. Res ea a Traiano ipso nummo peculiari memoriae commendata est, in quo Caput laureatum cum inscriptione: NERVA TRAIAN. CAES. GERM. NER. AVG. F. P. TR. P. COS. II. Postica exhibet Traianum stantem, paludatum, cum hasta & orbem Romanum accipientem, quem ei Nerua togatus & idem stans porrigit, superimposita est vox ADOPTIO. TRISTANVS nummum hunc citat, HARDVINVS vero describit in *Historia Augusta* (g).

§. LII.

Traiani gesta in Germania. Francofurti ad Moenum origo.

In Germania Traianus plura sui nominis Monumenta reliquerat, inter quae eminent *Vlpia castra* Veteribus haud procul, & trans Rhenum Munimentum, quod in Alamannorum solo ad Moenum eum condidisse AMMIANVS refert (b). Hoc an fuerit, ubi iam est *Saxenhusa & Francofurtum*, atque ita celeberrimae huic vrbi initia dederit, disquiri posset. Eam certe Romanis debere originem suam vel inde coniicitur, quod Curia adhuc *der Roemer* siue *opus Romanum* vocetur. Traianum Imperatorem Vrbes trans Rhenum in Germania reparasse

(g.) l. c. p. 747.

(b) lib. XVII.

repar
dubiu
manis
stellis
Druso
Imper
buere:
scripsit
sti XCV
tum not

D
mitiani
nendi er
bellum e
Priorann
BRETTV
in quo e
TRAIAN
In postica
que coron
P. VI. IN
& alii hu

(i) T

reparasse EUTROPIVS author est. SCHATENIO hoc dubium videtur, cum TACITVS affirmet, nullas Germanis vrbes fuisse. Sed EUTROPIVS loquitur de castellis & vrbibus a Romanis in Germaniae coloniis sub Druso, & postea erectis atque ab iisdem habitatis. Imperatore vero alibi occupato, Germani pacem habuere: Mores ipsorum TACITVS eleganti libello descripsit altero Imperatoris Traiani anno, hoc est, Christi XCVIII (i), quo si careremus, plerasque antiquitatum nostrarum nesciremus.

§. LIII.

Daci Getaeque sub Decebalo ex victoriis de Domitiani exercitu relatis elatiores pecunia data continendi erant. Hoc indignum Traiano videbatur, vnde bellum eis intulit duabus expeditionibus diuersis. Prior anno Christi CII. suscepta & sequenti finita est. FABRETTVS de Columna Traiani agens nummum affert, in quo caput laureatum, & IMP. CAES. NERVA TRAIAN. AVG. GERM. DACICVS P. M. P. P. In postica Victoriae, orbi Romano impositae, dextraque coronam, laeua spoliū gerenti inscriptum: TR. P. VI. IMP. III. COS. III. DES. V. SC. Habentur & alii huius & sequentis anni nummi, in quibus iam ante

Bellum Traiani Dacicum, Dacia in prouinciam, redacta & Colonia Romana impleta, Walachorum origo. Pons Traiani in Danubio descriptus & circa eum Dio refutatus.

(i) TACIT. de Mor. Germ. c. 37.

ante triumphum actum DACICVS & ante expeditionem Parthicam OPTIMVS vocatur, quod apud XI-PHILINVM aliter asseritur; erronee sine dubio. Priori hac expeditione Decebalus pacem petere coactus est, cuius tamen conditiones cum non impleffet, alteram in eum expeditionem Traianus anno Christi CV. exorsus est, & CVII. vel CVIII. finiuit. Danubius ponte stratus, & Decebalus victum se & regno spoliatum esse cernens, sibi ipsi manus intulit. Nemine hinc resistente, Dacia Romanorum prouincia facta est. Fuerat ea quidem diuturno Decebali bello viris exhausta. Sed Traianus ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum transtulit ad agros & vrbes colendas. Ex his ciuibus Romanis restant post tot clades *Walachi*, latini sermonis vsus adhuc a maioribus suis conseruantes, ita vero a Germanicis populis, Gothis aliisque, per eos in Moesiam Pannoniamque irruentibus, dicti. Nostris enim *wal*, & *walisch* siue *welsch* denotat peregrinum, & cuius sermo non intelligitur, praecipue *Italum*, vel *Gallum*. Vngari hoc nomen in *Olah* corripere, quibus *Italus* quoque eadem fere uoce *Olasz* audit. Ipsi Walachi se etiamnum suo idiomate *Rumuin*, id est, *Romanos* nominant (1). Pontem in Danubio a Traiano factum inter orbis fere miracula

(1) TOPELTINI Orig. Transsylvan. cap. 6.

racula retulit DIO apud XIPHILINVM. Eius pilas dicit XX. fuisse ex lapide quadrato, singulas absque fundamentis, altitudine pedum CL. latitudine pedum LX. & distitisse inter se interuallo CLXX. pedum ac fuisse inter se fornicibus coniunctas. Vt augeat admirationem operis, addit, extructum loco, vbi rapidissimum sit flumen. Sed Comes MARSIGLIVS, mathematicarum physicarumque rerum & antiquitatis scientia inelytus, qui in omnia solicite praefens ad Danubium inquisuit, in Epistola ad R. P. MONTFAUCONIVM (m) aduersus DIONEM asserit, pontem Traiani vix inter mediocria Romanorum opera referri meruisse, & multo maiore arte difficillimoque in loco fabricatum esse pontem S. Spiritus, supra Rhodanum constitutum, quo e Prouincia in Languedociam transitur: Danubii pontem situm fuisse aliquot miliaribus Italicis infra cataractas fluminis, & vbi id non adeo magnae profunditatis sit, alueumque firmiorem & fundamentis pilarum ponendis aptum habeat. Restare pilam in vtraque ripa, versus aquae cursum acutam tegulisque ingentibus tectam: omnes e viuo fluminis saxo fabricatas: non vero fornices, sed trabes pilis impositas fuisse, adeo praeter pilas omnia in eo lignea fuisse nec pilas has fornicibus ferendis sufficere potuisse.

Aaa 2

potuisse.

(m) *Giornale de Letterali d'Italia Tom XXII. pag. 116. 117.*

potuisse. Ligneus quoque idem pons praeter pilas
 sistitur in columna Traiana, quam maioris esse fidei,
 quam DIONEM, nemo non confitebitur. Fallunt
 itaque saepius Romani Scriptores, nec tuto iis fidi
 potest, nisi marmoribus & numismatibus dicta ipso-
 rum confirmentur. In vtraque ripa pontem muni-
 mentis instructum fuisse, rudera ipso-
 rum testantur, quae solcite Laudatissimus Comes MARSIGLIUS
 congeffit & delineavit in Opere Danubiali, cuius Pro-
 dromus omnibus eruditis saluam mouit. HARDVI-
 NVS in *Historia Augusta* nummum citat, qui Danubii
 meminit & in antica circa caput laureatum habet:
 IMP. TRAIANO AVG. GERM. DAC. P. M. TR.
 P. In postica legitur: COS. V. P. P. SPQR. OPTI-
 MO PRINCIPI. Vnde Anno Christi 105. usum scia-
 as. Exhibetur ibidem Danuuius iacens sub fornice
 cum arundine & infra scriptum est: DANVVIVS. A-
 lios ibi plures nummos idem Harduinus recenset, in
 quibus VICTORIA DACICA, DACIA CAPTA, &
 DACIA AVGVSTI PROVINCIA. quos in subiuncta
 tabula exhibemus.

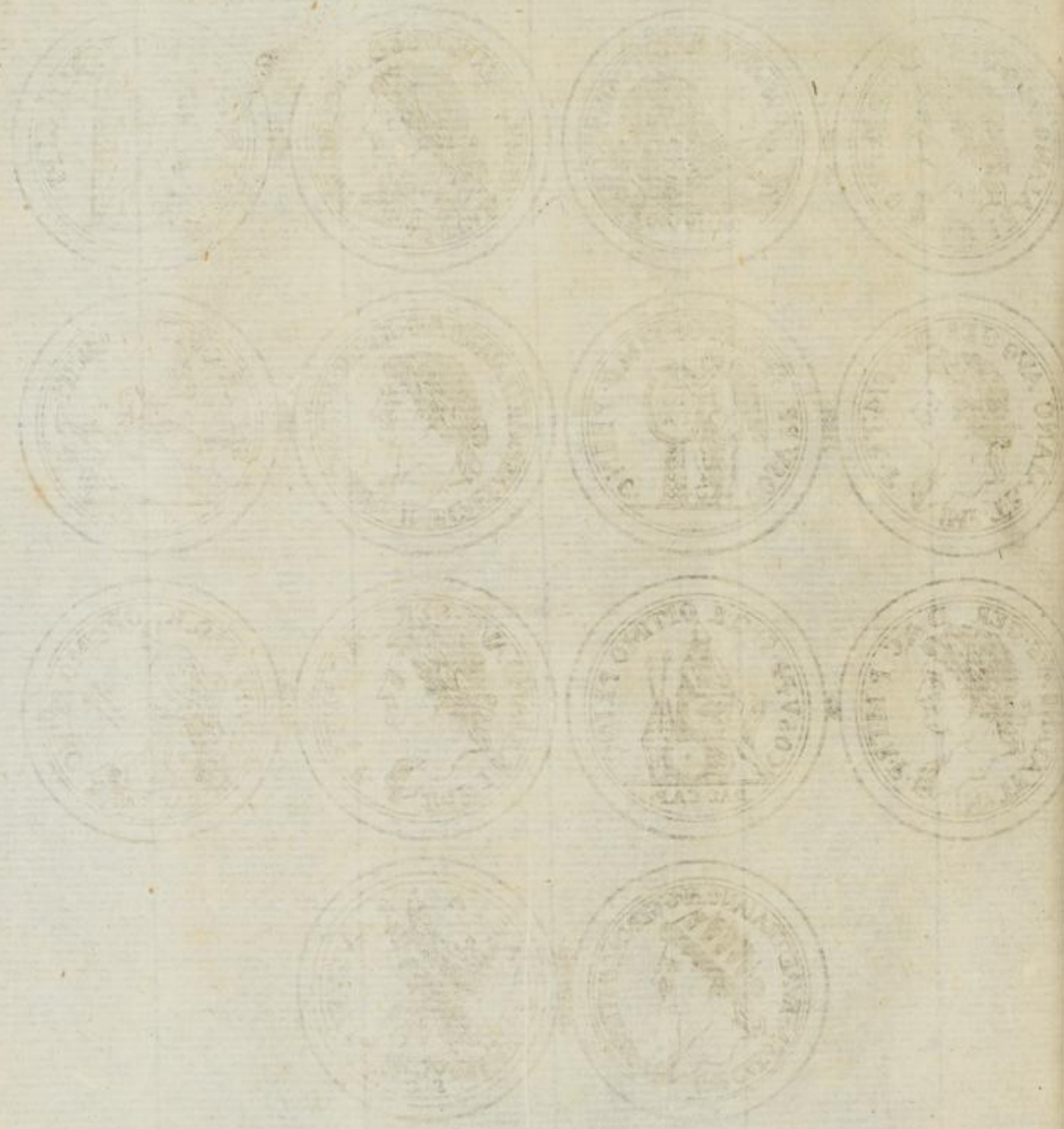
Tab. XIX.

§. LIV.

Columna
 Traiana. Ex-
 peditio Par-
 thica. Rex

Dacia ordinata Traianus Romam anno CVII. vel
 CVIII. rediit & triumphum egit. Ne vero memoria
 rerum hoc bello gestarum vnquam deperiret, eas in-
 genti

genti
scriptio
lumnac
RAPHA
mus.
Rege D
bas, Bos
mari ha
Iberorum
& Arabu
no in fi
Sauromat
(n) nun
caput T
in altera
bis: BACI
ti. Meni
rum regn
Epistolis a
natione su
fwas in Ori
PARTHIC
Romam te

(n) de
(o) lib.

genti columnae inculpi, eamque anno CXIII. ut in-
scriptio prodit, in foro suo erigi fecit. Huius Co-
lumnæ curatiorem delineationem & expositionem
RAPHAELI FABRETTO, antiquario insigni, debe-
mus. EVSEBIUS in *Chronico*, Traianum, ait, victo
Rege Decebalo, Iberos, Sauromatas, Osroënos, Ara-
bas, Bosporanos, Colchos in fidem accepisse. Confir-
mari hæc videntur iis, quæ EVTROPIVS habet de
Iberorum Rege, & Sauromatarum & Bosporanorum
& Arabum & Osdroënorum & Colchorum, a Traia-
no in fidem receptis. Bosporanorum Regi nomen
Sauromatae fuit, & extat apud EZ. SPANHEMIVM
(n) nummi argentei delineatio, in cuius vna parte
caput Traiani laureatum & sub eo HY seu CCCCVIII.
in altera caput diademate ornatum cum sceptro, & ver-
bis: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΣΑΥΡΟΜΑΤΩΝ hoc est, *Regis Sauroma-
ti*. Meminit eius PLINIVS iunior & circa Bospo-
rum regnasse, Traianique amicum fuisse, indicat in
Epistolis ad Traianum (o). Sarmatam hunc quoque
natione fuisse non dubito. Traianus post hæc curas
suas in Orientem conuertit, atque ex Parthis subactis
PARTHICI quoque cognomen meruit. Cum victor
Romam tenderet, Selinunte, Ciliciae vrbe, ex morbo

Bosporano-
rum Sauro-
mata. Mors
Traiani.

Aaa 3

obiit

(n) de usu & præst. Num. T. I. pag. 490.

(o) lib. X. Ep. 13. & 15.

obiit anno CXVII, cum prius consobrinum Aelium Hadrianum adoptasset.

§. LV.

Saxonum
origo fabulo-
sa & vera.

De maioribus nostris nihil sub Traiano annotatum est a scriptoribus, qui non nisi sua curabant, nec calamo attingebant, nisi ea, quae Romanorum armis tangebantur. Interim SAXONVM nomen hoc tempore in Septentrione nostro primum natum videtur, quod TACITVS adhuc nesciuit, PTOLEMAEVS tamen paulo post commemoravit. Mire authores in Origine Saxonum dissentiunt. Quidam a Graecis & reliquiis exercitus Alexandri Magni absone fati deduxere, quorum iam WITICHINDVS meminit (p). Migrationem describit GODEFRIDVS VITERBIENSIS (q), sed nulla similitudine veri. MVTIVS (r) ex legibus Saxonum veteribus patere putat, eos a quopiam institutos, qui Philosophos in Graecia audierit: at vero eae nil nisi meram barbariem spirant. A Sacis alii ex Asia Saxones deriuant, & GOROPIVS BECANVS eos tanquam *Sacafones*, hoc est, *Sacarum filios* dictos somniauit. Sed Sacae Massagetae erant & generis Tartarici. In Europam autem ii venisse nul-

libi

(p) lib. I.

(q) Chron. Part. XV. p. 361.

(r) lib. XII. Chron. p. 95.

libi memorantur. EGINHARDVS apud ADAMVM BREMENSEM ab Anglis Britanniae incolis Saxones egressos putat. Sed notum & peruulgatum est, Anglos potius a nobis in Britanniam discessisse. Aliqua veri specie maiores nostri apud WITECHINDVM a Danis & Normannis deducti sunt. At potius ex illa regione, quam post eos occupauere Dani Normannique, in nostram & interiorem Saxoniam venisse, dicendum erat. In insulis enim Ostio Albis obuensis, quae iam maris impetu pene submersae, ut praeter particulam Heiligelandiae nihil amplius de iis cernas, eos collocat PTOLEMAEVS. Vicinum quoque continentem Chersonesi Cimbricae inhabitasse, plura persuadent. GEOGRAPHVS RAVENNAS distinguit quidem suo tempore Saxoniam & Daniam (s), postea tamen indicat (t) dictum sibi fuisse, *Saxoniam antiquitus ex Dania pertinuisse*, hoc est, Saxones ex illa regione, quae Dena siue Egidora fluuio alluitur, & Dania ipsi appellatur, in terras inter Albim & Rhenum inferiorem sitas venisse. WITICHINDVS quidem refert, mentionem eorum iam factam ab Agrippa in concione ad Iudaeos apud IOSEPHVM, nec non & apud Poëtam LVCANVM. Verum in IOSEPHO non de Saxo-

(s) lib. I, c. 11.

(t) lib. IV, c. 17.

Saxonibus, sed de Germanis in genere saltem sermo est. Et in LVCANI (u) versu:

Et Biturix longisque leues Saxones in armis,
Turnebus Grotiusque *Suessones* restituendum putarunt. Manuscripti codices diuersi *Sexones, Saxones, Saffones, Saufonas* atque etiam *Axones* habent. Quod si Saxonum antiquior, quam apud PTOLEMAEVM mentio facta fuisset, TACITVS, qui & minimas Germaniac gentes recenset, eos sine dubio nominasset. Ab eius autem silentio validum est argumentum, Saxones ipsius tempore nondum hoc nomen habuisse.

§. LVI.

Saxonum Reges fictitii recensentur & reiciuntur.

Non igitur audiendi sunt, qui non solum vltra TACITI aeuum Saxonum gentem extendunt, multo minus, qui Regum aut Ducum ipsorum nomina ordine genealogico ab antiquissimis & Christi natiuitatem longe superantibus temporibus recensent. Doleo, esse inter illos eruditissimos post restitutas literas viro STRI-
THEMIVM, STABIVM, SPALATINVM, SPANGENBERGIUM, PANTALEONEM, FABRITIVM, BVNTINGIVM, ALBINVM & HENNINGESIVM, qui somnia illa historica in posteros propagarunt. Lubet stemma ipsorum, additis annotatiunculis nostris, inserere, ne penitus neglexisse illud videamur. Vtustissi-

(u) lib. 1. Pbarf. vers.

tustissimos
fictitium
SAXONEM
GNVM, C
tem, & c
torum &
tem quid p
BINVS in
Saxonicum
HANNE M
LEON & cae
vixisse con
effictum est
& reliquum
MATICVS
hunc HENR
bent, a Gra
circa annum
ALBINVS p
circa annum
celebrem (z)
SIGRICVS a

(o) Hist. G
(y) lib. 1.
(*) lib. II.

tustissimos tamen, quibus nituntur, authores, scias esse fictitium HVNIBALDVM, Sagas Septentrionalium, SAXONEM GRAMMATICVM, IOHANNEM MAGNVVM, CRANTZIVM, vestigia SAXONIS sequentem, & consignationes quasdam genealogicas incertorum & recentiorum authorum. Ab his autem quid praeter fabulas expectes? Primus, quem ALBINVS in Libro Stemmatum & in notis ad Aulacum Saxonicum suis nominat IVTHO Dux Saxonum a IOHANNEM MAGNO (v) primum nominatus est. PANTALEON & caeteri eum circa annum Mundi MMDCXX. vixisse coniiciunt. Nomen ipsius ex Iutia sine dubio effectum est, ex qua occupata Saxones in Norwegiam & reliquum Septentrionem transfere. SAXO GRAMMATICVS (x), MAGNVS & CRANTZIVS (y) post hunc HENRICVM, HERRICVM siue ERICVM habent, a Gramme, Danorum Rege fictitio, occisum circa annum mundi MMDCXXX. Huius fratrem ALBINVS putat SIFRIDVM sub Haddingo Dano, circa annum mundi MMDCCLX. si Dis placet, celebrem (z). Hinc occurrit apud SAXONEM (a) SIGRICVS ad muros Stadenfes ab Helgone superatus.

Huius

(v) *Hist. Goth. lib. II. c. 2. (x) lib. I. p. 8. 9.*

(y) *lib. I. c. 2 (z) SAXO lib. I. p. 18. CRANTZ lib. I. p. 18.*

(a) *lib. II.*

Huius filius HVNDINGVS fertur, sub quo Saxones Iutia ab eodem Helgone anno mundi MMMCXX. pulsi finguntur (*b*). Omitto fabulas in Vita Hrolfi Krakii occurrentes de *Olufa Saxoniae Regina*, cui Helgo stuprum intulisse, filiam inde natam Vrsam porro infcius rapuisse, & impraegnasse, ac Hrolfum Krakium ex ea suscepisse dicitur (*c*). Hundinum apud CRANTZIVM (*d*) excipit GELDERVS. Is apud Saxonem sub Hothero Sueco vixisse atque ab eius exercitu interfectus perhibetur. Hinc per quingentos & quinquaginta annos nullos Saxonum Principes commemorant, si excipias anonymos duos a SAXONE indicatos sub Regibus Daniae Wermundo & Vffone huius filio atque sub Dane tertio. ALBINVS ipse haec omnia plena dubiorum esse fatetur. Sed ego pura putamenta esse audacter affirmo, a scriptoribus barbaris excogitata, & ne minimo quidem veterum testimonio roborata. Nec sequentia, quae paulo ante citati authores longo ordine enarrauere, certiora sunt. Ne tamen amplius imprudentiores fallant, lubet Stemma eorum inserere, additis ficulneis, quibus innitur, fundamentis: Hoc itaque modo ab ALBINO Saxoniae Principes ad Witichindum usque recensentur.

ARTA-

(*b*) SAXO lib. II. p. 28. CRANTZIVS lib. I. c. 4.

(*c*) Vid. TORFAEL *Series Reg. Dan.* p. 286. sq.

(*d*) lib. I. c. 5.

ARTARI
HVNIBAL
PANTAL
FRANC.
ANSEMI
Idem, CR
ALBINO C

WILKIVS
ALBINVS e
SVARTIC
SAXO lib. I.
TRITHEMI
SVARTIC
SAXO lib. 6.
CRANTZ
SIVARVS
SAXO. CRA
c. 14. Vetus
xonium ab
totum.

WITECH
HVNIBALDV
GENERGIVS
WILKIN
Mltum SAXO
MERORAT
Ex vetulla
de etiam cit
REDAM &
sed de Ger
quuntur.
norum am
Valente, C
c. 17. AMM

ARTARICHVS Rex Saxonum ante N. Chr. 80.

HVNIBALDVS fictitius, TRITHEMIVS, FABRITIVS,
PANTALEON, SPANGENBERG, *Rhythmi veteres*,
FRANC. ROSIERS.

ANSERICVS Dux Sax. ante Chr. N. 60.
Iidem, CRANTZIVS *lib. 1. c. 24.* Scheda ab
ALBINO citata.

TANGMARVS
Stadae exstructor.
Stemma vetus Sa-
xon.

HARTVNGVS
qui Thuringo
pro sacco terra
repleto aurum
dedisse fingitur.
ALBIN.

WILKIVS Princeps Sax. post Chr. N. 8.
ALBINVS ex veteri Scheda Saxonica.

SVARTICVS I. Dux Sax. trans Albim post Chr. N. 30.
SAXO *lib. VI.* CRANTZIVS *lib. 1. c. 11, 12.* HVNIBALDVS,
TRITHEMIVS &c.

HANEFVS Dux
Sax. cis Albim.

SVARTICVS II.
SAXO *lib. 6. p. 106. sq.*
CRANTZ. *lib. 1. c. 12.*

N. uxor Ingelli
Daniae Regis.
Iidem.

N. frater Svartici.
Iidem.

SIVARVS an. Chr. 90.
SAXO. CRANTZIVS *lib. 1.*
c. 14. Vetus Fragin. Sa-
xonicum ab ALBINO ci-
tatum.

WILKIVS Princeps Angariae.
Iidem.

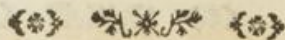
WITECHINDVS Rex Sax. an. Chr. 112.
HVNIBALDVS, FABRITIVS, FVNCIVS, SPAN-
GENBERGIVS, ALBINVS &c.

WILKINVS Dux Saxon. an. 150.
Mistum Saxonicum apud ALBINVM.

HEILINGVS.
ALBINVS.

MEROBAVDES vel MARBODVS Rex Saxonum an. 256.
Ex vetusta genealogia Saxonica ALBINVS; qui de Merobau-
de etiam citat ZOSIMVM, OROSIVM, SIDONIVM APOLLINAREM,
BEDAM & SIGONIVM. Sed hi authores non de Saxonum,
sed de Germanorum irruptione sub Valeriano & Gallieno lo-
quuntur. Merobaudis vero, vt *Regis Francorum & Roma-
norum amici* longe post demum meminere sub Valentiano,
Valente, Gratiano & Valentiniano juniore. v. ZOSIM. *lib. IV.*
c. 17. AMMIAN. MARCELL. *lib. 31. c. 10. &c.*

BODO

BODO seu **VODVS** Rex Sax. an. 260. Hic est, quem **NENNIVS**, **BEDA** & caeteri Scriptores Anglici **Wodanum** vocant, & **Hengisli**, vt postea videbimus, atavum constituunt. **Marbodi** filium ex vetusta Genealogia Saxonica constituit **ALBINVS** contra veterum, vt infra apparebit, sententiam. **FABRITIVS** ab eo Regum Saxonum Genealogiam incipit, **ALBINO** & caeteris cautior.

VECHTIVS Rex Saxon. an. 300.

NENNIVS, **BEDA** &c.

WITTVS vel **WITTICHVS**, **CRANTZIO VECTI**, **BEDAE VECTA**, **NENNIO GVGTA**.

WITGISILVS, **BEDAE WETGISSVS**, **NENNIO GVITIGILS**. **GOBELINVS** *Corm. Act. 6. c. 23*. Ducem Angariae vocat; Angarios scilicet cum Anglis confundens: quod & in sequentibus factum est a recentioribus. **FABRITIVS** in **Witechindum** nomen eius mutat. **ALBINVS** falso **Bodonis** filium facit. **Witti** vero filium **Susii** auctoritate constituit **Edelbrechtum** l. an. 412. mortuum, patrem **Sigbrechti** Ducis Angariae: sed haec sine veterum testimonio.

HENGISTVS
Rex Cantiorum.

NENNIVS, **BEDA**
&c.

HORSVS Dux Angriae.

FABRIT. Sed iterum pro Angria ponenda est Anglia. **NENNIVS**, **BEDA** &c.

HATWAKERVS Dux Saxon. circa an. 480. Hunc **ALBINVS** invenit in vetustis Chartis, a **Iacobo Cunone Doblinensi Misnico** communicatis, appellari patrem **Hatugati**. Hinc **ALBINVS** eum **Hengisli** aut fratrem aut filium esse statuit, nec alio argumento usus. Chartas autem **Cunonianas** nullius pretii & auctoritatis fuisse, certum est.

LVTHERVS Dux Sax. an. 265. Hunc **TRITHEMIVS** Saxones in Galliam duxisse, eamque vastasse refert, & **Marbodi** filium facit; de quo veteres nihil.

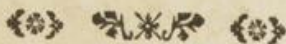
SIGEBRECHTVS **ALBINVS** ex **Stemmate** quodam Saxon. qui & posteros ejus longo ordine recenset.

HAT-

HATV
circa an. 5
Hathaga
WITICHIN
adversus
lium Har
ra facit.

HILDERIC
ALBINVS ex
fuisse Hat
REM, IO. M
REM BOETH
scriptores.
nit. Sed e
rico West-
enim circa e

BODICVS R
Hoc duce Sax
putat, & add
quibusdam co
an SPALATINO
dam tribuere
Bertoldi Regi
ceps in Franc
bratur, pater
omnino statuo
nominatum fili
de eodem Bod
alios recentiore
in antiquissimis

HATWIGATVS, Dux Saxonum circa an. 524. Hic confictus est ex *Hatbagasto*, cuius mentio apud **WITICHINDVM** in bello Saxonum aduersus Thuringos. **ALBINVS** filium Hatwakeri ex mera coniectura facit.

SVARTICVS III. Dux Sax. ex Anglo-Saxonum **Cerdico** ab **ALBINO** effictus & **Hadwake**ro filius datus est, quem tamen vetus Chronologia Anglo-Saxonica a **Wodano** deriuat & **Elefae** filium fuisse verius pro-
dit.

HILDERICVS Rex Saxonum circa an. 540. **ALBINVS** ex conignatione veteri credit filium fuisse Hatwigati, & citat de eo **IO. MAIOREM**, **IO. MEIERVM**, **GOTFRIDVM**, **HECTOREM** **BOETHIVM** & alios nullius authoritatis scriptores. **ENGELHVSIVS** quoque eius meminit. Sed credo hunc formatum esse ex **Cynrico** West-Saxonum in Anglia Rege. Is enim circa ea tempora vixit.

BODICVS Rex Saxonum an. 560. Hoc duce Saxones in Italiam iuisse putat, & addit: Cum in veteribus quibusdam conignationibus, quas an **SPALATINO**, an vetustiori cuidam tribuere debeam, non scio, **Bertoldi** Regis Saxonum, qui deinceps in Francorum Historia celebratur, pater nominetur **Bodike**, omnino statuo **Childerici** illum non nominatum filium fuisse. Adducit de eodem **Bodico** **TRITHEMIVM** & alios recentiores, quorum authoritas in antiquissimis hisce rebus nulla est.

BERTOLDVS Rex & Dux Saxonum post an. 628. Meminere Bertoaldi Saxonum Ducis Francici scriptores veteres ad an. 630. & a Clothario Rege Franc. caesum referunt: sed de parentibus eius & posteris nihil habent. ENZELIVS cum Hatwigati filium & Ballenstadenfem facit; sed tempora non conveniunt. Nec quod Bodici filius fuerit, ALBINVS solide probat.

SIGHARDVS Rex & Dux Saxonum post an. 633. Ux. Iulanda Goswini Saxonis Ballenstedii filia secundum Albinum ex veteribus consignationibus. RIXNERVS & ex eo FABRITIVS Goswinum Obotritorum Regem vocat, vterque nullo argumento. De Sighardo ALBINVS citat CRANTZIVM (in quo tamen nil de eo inuenio) veterem consignationem, SPALATINVM, AGRICOLAM, FABRITIVM, FVNCIVM, VIGNIERIVM, SVSIVM & PANTALEONEM, nullius in vetustis rebus fidei scriptores. Sed ego Sighardum hunc ab impostore confictum credo ex *Sighario* Dagoberti Regis ad Samonem Winidorum Regem Legato, cuius FREDEGARIVS meminit; Saxonem tamen aut Ducem eorum fuisse, non dicit. FABRITIVS cum se in Libro Stemmatum Saxonici primum stirpis Saxonicae authorem reperisse testatur.

DIETERICVS Rex Saxonum circa 723. SPALATINVS, FABRITIVS, BVNTINGIVS, ALBINVS & caeteri eius meminere. Indicatur autem *Theodericus Dux Saxonum*, cum quo Carolomannum anno 743. 744. bellasse Annales Francici genuini testantur. Ii tamen neque de patre, neque de liberis eius vel verbulum habent. Uxor Dieterici Dobra, filia Billungi Regis Obotrit. fingitur in Stemmate Saxonico, atque apud eius sequaces.

DODA Arnulphi Mentensis uxor secundum ALBINVM: SANMARTHANI Sueuam potius fuisse asserunt, & Genealogiam S. Arnulphi citant, in qua tamen de ea nihil habetur. Nec in vita S. Arnulphi nominatur; sed tantum dicitur, fuisse eam *ex inelyta nobilissimaque gente.*

SIBOLDVS
apud FABRITIVM, SIGWALDVS
apud ALBINVM.

SIGHARDVS
apud ALBINVM.

EDELHA
ad an. 757.
Stemmata S
ALBINVS, R
nant. Sed v
hardus Rex O
in Germania
num 728. In
optime GOE
obitu locutus
Edelhard Rex
dit. Vid. de
glo-Saxonica
GVIL. MALM
hinc, quam
rem *Eilam* P
fictitiam esse.
ALBIGO H
Dux Sax. in
baptizatus pr
anno 785. Ca
Francici an
Annales ho
saetanei ter
nominant ne
quidem
ALBINVM:
sed Wit
chini con
fangui
neum fuis
se non ad
dunt.

EDELHARDVS Rex Sax. ab an. 743. ad an. 757. **ENGELHVSIVS**, **CRANTZIVS**, *Stemmata Saxon.* **RIXNERVS**, **FABRITIVS**, **ALBINVS**, **REINECCIUS** &c. eum nominant. Sed valde errant. Fuit enim **Edelhardus** Rex Occidentalium Saxonum, non in Germania, sed in Anglia, & circa annum 728. Inae Regi successit. Vidit hoc optime **GOBELINVS**, qui, cum de Bedae obitu locutus fuisset, subiungit: *Et post hoc Edelhard Rex Occidentalium Saxonum obiit.* Vid. de eo pluribus *Chronologia Anglo-Saxonica*, **HENR. HUNTINGTONVS**, **GVIL. MALMESBURIENSIS** &c. Sequitur hinc, quam ei tribuunt nostrates, & uxorem *Eilam* Ratbodi Regis Fris. filiam, fictitiam esse.

ALBIGO HERMANNVS Dux Sax. interfectus in baptizatus in praelio contra anno 785. *Carolum M. Francici Annales coaetanei* nominant quidem **ALBIONEM**: sed **Witechindi** consanguineum fuisse non addunt.

DIETERICVS captus in bello Francico anno 744. Sed **Theodericus** ille avo potius **Witechindi** coaetaneus fuit, quam ipsi **Witechindo**. **Bertoldi** filium fuisse nemo veterum dicit.

BERTHOLDVS Dux Sax. occisus an. 779. Uxor **N. Ratbodi** Regis Fris. filia. **Stemmatum** liber, **RIXNERVS**, **FABRIT. ALBIN.** &c. **CHRONICON PICTURATVM** **Bertoldi** Ducis Sax. anno 772. occisi meminit. De quo tamen alibi nihil invenies.

HASSVINVS Dux **Visurgianus** contra **Francos** an. 775. *Hessi* quidem in **Annalibus** veteribus *vnus ex primoribus Saxonum* vocatur; de patre vero eius aut agnatione nil inuenitur.

WERNEKINVS, vxor **Cunehildis** **Rugiae** Principis filia. **Stemmatum** liber, **RIXNERVS** & **ROLEVINKIVS**, qui refert, **Danos** suo tempore adhuc **Witechindum** vocasse *Wernekinson*. **Vetustiores** scriptores nil huiusmodi habent.

WITECHINDVS Dux Saxonum.

Haec est deductio genealogica veterum Saxoniae Principum, quemadmodum illa a FABRITIO primum, deinde ab ALBINO & caeteris in lucem data est. Apparet vero corrasum, quicquid de Saxoniae Principibus in historiis legebatur. Comparent enim Hessi, Albio, Theodericus, Berthoaldus, Hathagast, & ipse Hengistus & Horsus cum maioribus suis. Miror omis- sum *Aegynam*, Saxonem genere & inter Francos Opti- matem, qui anno DCXXXV. partem exercitus Fran- cici aduersus Vascones duxisse dicitur apud FREDE- GARIVM. Miscuere etiam Saxones transmarinos at- que in Britannia regnantes cum cismarinis. Vbi ni- hilominus deerat aliquid, audacter id ex ingenio sup- pletum est. Arcessitae & ex septentrionalium fabellis earumque consignatoribus personae, vbi commodum habebatur. Et chaos illud genealogicum non parum arrisit seculi decimi sexti hominibus, cultioribus ta- men hisce temporibus repudiandum; vbi constat nil admittendum, nisi quod solidis argumentis demonstra- ri possit. Ingenium poësin, rigida veritas historiam ornat. Non minimum quoque errorem Genealogi hi Saxonici commisere, vbi ex suis temporibus anti- quiora illa aestimarunt, & omnes Saxones olim vni Duci paruisse crediderunt. Principibus enim pluribus & nobilibus viris suberant, & belli quoque tempore
tot

tot pe
Nec v
xio ge
res, ni
quorum

Sol
to occup
maiores
feruarun
GALE f
nem, q
quoque
ceptam,
petit (e
culo XII
LOCO pr
GIBSON
tendit (f
sumserunt
NENNIO
re. Sum

(e) H
(f) Vi

tot pene duces habebant, quot pagos siue regiones. Nec vlla inter diuersarum regionum principes con-
 nexio generationis. Nec Romani vel Francici scripto-
 res, nisi ex occasione bellorum cum Saxonibus, ali-
 quorum nomina nobis conseruarunt.

§. LVII.

Soli ex Saxonibus ii, qui Britanniam seculo quin-
 to occuparunt, Hengisti & Horfi Principum suorum
 maiores, qui & nostri fuisse videntur, sollicitius con-
 seruarunt. Edidit inter Scriptores Anglicos THOMAS
 GALE seculi septimi authorem, NENNIVM Brito-
 nem, qui dum res Britannicas recensuit, Hengisti
 quoque & Horfi genealogiam inseruit a Saxonibus ac-
 ceptam, quam BEDA deinde vsque ad Vodanum re-
 petiit (e). Chronologia Anglo-Saxonica lingua se-
 culo XII. conscripta atque ab ABRAHAMO WHE-
 LOCO primum, deinde emendatius ab EDMUNDO
 GIBSONO edita vsque ad arcam Noae eandem ex-
 tendit (f) & caeteri Angliae historici inde sua de-
 sumferunt. Nec dubium est, illam, quousque a
 NENNIO perducta est, magnam veri speciem habe-
 re. Summus enim nobilitatis honos erat apud Germa-
 nos.

Verae & ge-
 nuinae Saxo-
 num origi-
 nes. Tres
 Wodani vel
 Odini. Vnus
 antiquissi-
 mus, alter se-
 culi post Chr.
 n. secundi
 initio, tertius
 seculo tertio
 vixit. Medius
 Wodanus *As*
 a patria di-
 ctus. Vbi ca-
 sita.

(e) *Hist Eccles. Angl. lib. I.*

(f) *Vid. Chronol. Anglo-Sax. ad an 854.*

nos. Solicite is conseruabatur, atque, vt posteri maiorum exemplis excitarentur, magnorum virorum memoria, cum adhuc scribendi vsus deesset, ingentibus tumulis carminibusque posteris commendabatur. Authores etiam & propagatores magnarum familiarum per traditionem communem adserorum nepotum notitiam perferebantur. Hinc IORNANDES & PAVLVS DIACONVS Principum Gothorum & Longobardorum aliquot stemmata acceperunt, quibus non temere fidem deneges, praesertim vbi non vltra paucorum seculorum spatium ascendunt, atque ex vetustioribus authoribus iam deperditis desumta sunt. De Hengisti autem & Horfi maioribus haec NENNI verba sunt: *Hors & Hengist filii Guitgils, filii Gugta, filii Guecta, filii Vuoden, filii Frealf, filii Fredulf, filii Fuin, filii Folepald, filii Geata, qui fuit, vt aiunt, filius Dei. Nunquid [leg. non quod] ipse est dominus exercituum vel dominus Deorum, sed vnus est ab idolis eorum, quae ipsi colebant. Haec est Genealogia istorum Marum, de quibus primo creuerunt Saxones. FAGIVS in Critica Annalium Baronianorum solide demonstrat expeditionis Saxonicae in Britanniam epocham secundum BEDAM, ETHELWERDVM, MALMESBURIENSEM, HUNTINGTONVM omnesque adeo veteres Scriptores Anglos ab anno Christi CCCCXLVII.*

inci-

incipiendam. Debuere ergo Hengistus & Horsustunc virilis & quidem iam prouectioris aetatis fuisse, cum praesertim Hengistus iam filiam nubilem haberet, NENNIO teste. Hinc sequitur, si generationes per triginta annos computes, *patrem Geatae*, quem primum nominant in Genealogia Hengisti, circa initium seculi post Christum natum secundi vel in fine primi natum fuisse. Quis ille pater Geatae fuerit, NENNIVS non prodit; nec caeteri vltra Geatam progrediuntur. BEDA ad Wodanum saltem Horfi & Hengisti atauum adscendit. Interim Nennius addit, *Geatam fuisse, ut aiunt, filium Dei*, siue Principis magni, quem Saxones pro Deo coluerint. Vnde concludo, hunc Geatae patrem fuisse *Wodanum* priorem a Longobardis, Vandalis & omnibus Balthici maris accolis veteribus numinis instar habitum, a quo & *Mercurii dies Vodnesdaeg* dicebatur; Anglis vero hodiernis *Wednesday*, Belgis *Wonsdag*, *Woensdag* & *Goensdag*, Septentrionalibus *Wonsdag*, *Vodensdag*, *Odensdag*, *Onsdag* & Westphalis *Goedenstag*¹, ac etiam, SCHEDIO teste (g), *Wodentag* adhuc vocatur. GERHARDVS SCHVRENIVS in *Teutonista* eundem diem Mercurii *Guedesdag* Germanice reddidit. TACITVS quidem *Mercurii* a Germanis culti etiam meminit. Sed cum is de Wodano eiusque potentia nondum quid inau-

(g) de Diis Germ. c. 5.

dire potuerit, Wodanusque eius tempore nondum forte rebus gestis inclaruerit, certum est, aliam quandam Germanorum apud ipsum diuinitatem innui. A Sueuis quoque in Heluetiae finibus commorantibus pro Deo habitus est adhuc seculo septimo ineunte, siquidem IONAE, Monacho Bobiensi, qui *vitam S. Columbani* iisdem fere temporibus composuit, fides habenda est. Dicit is, Columbanum, cum circa lacum Tigurinum versaretur, reperisse incolas regionis sacrificium profanum litare velle, vasque magnum, quod vulgo cupam vocauerint, quodque viginti & sex modios amplius minusue ceperit, cereuisia plenum in medio positum habuisse; ad quod vir Dei accesserit & sciscitatus sit, quid de illo fieri vellent: Illos respondisse, *Deo suo Vodano, quem Mercurium vocent alii, se velle litare: Illum vero pestiferum opus audientem, vas eminus sufflasse, miroque modo vas dissolutum & in frusta diuisum fuisse, vimque rapidam cum fragore cereuisiae prorupisse, manifesteque datum intelligi, diabolum in eo vase fuisse occultatum, qui per profanum litatorem caperet animas sacrificantium: Videntes barbaros obstupefactos, virtutem diuinam in Columbano inde agnouisse, castigatosque dictis euangelicis, vt ab his segregarentur sacrificiis, domibus rediisse.* Haec si vera sunt, vt videntur, Wodani cultus ad Sueuos translatus esse debuit a Scyris, qui Sueuorum

rum a
Gothis
sunt. Al
antiqui
bodni t
que & v
ab iis G
tibus cul
sententia
ne, quem
apud Rom
maniae g
haec tem
in Graec
de Graec
quidem e
antiquiss
non adeo
NANVM
inter Moer
norum no
nalibus tr
cant) a p
Sic pariter

(b) Eda

rum aduersus Gothos socii fuere, & post cladem a Gothis acceptam conterranei & Rhaetiae incolae facti sunt. Alias enim praeter duos Wodanos tertius adhuc & antiquissimus constituendus esset, qui diu ante Marobodui tempora, quibus Sueui Rhaetiam, Heluetiamque & vicina loca occuparunt, potentia excelluisset & ab iis Gothisque etiam & caeteris nostrae nationis gentibus cultum meruisset. PAVLVVS DIACONVS hanc sententiam confirmare videtur, vbi scribit: *Wodan sane, quem adiecta litera Gwodan dixerunt, ipse est, qui apud Romanos Mercurius dicitur, & ab vniuersis Germaniae gentibus, vt Deus adoratur, qui non circa haec tempora, sed longe antea, nec in Germania, sed in Graecia fuisse perhibetur.* Traditio quidem haec de Graecia orta esse videtur inde, quod tunc, & quidem ex Romanorum sententia, res Graecorum pro antiquissimis omnium vulgo haberentur. Caeteris non adeo repugnem, cum & videam BEATVM RHE-
NANVM eo inclinare, vt putet, sylvam Odenwald, quae inter Moenum & Nicrum iacet, a Mercurio Germanorum nomen habere. Quidam etiam ex Septentrionalibus tres Wodanos (ipsi *Odinos*, suo more (b) vocant) a posteris saepius in vnum confusos statuunt. Sic pariter Arminium vetustissimum & eum, qui de-

(b) *Edda in General. Odini.*

inde sub Augusto Tiberioque vixit, recentiores subinde commiscuisse reperio. *Thori* quoque diuersi temporis successu in vnum coaluere. Antiquissimi Wodani siue Odini tenuis notitia in Septentrionem venit. Omnia enim, quae de eo referunt, in Wodanum solummodo secundum & tertium quadrant. Ferunt ex Asia Romanae potentiae metu profugum primum in *Gardarike*, quod *Russiam* exponunt (i), inde in Saxoniam, porro in Fioniam, vbi insula *Odinsey* ab eo nominata, & tandem in Septentrionem venisse. **S NORRO STVRLESONVS** in confiniis seculorum duodecimi & decimi tertii supremus Islandiae Iudex, in Chronico Noruegiae haec & caetera nobis retulit ex veterum traditione. Sed cum Wodanus ex *Gardarike* in Saxoniam venisse dicatur: *Russia* hac voce nequaquam intelligi potest, inter quam & Saxoniam, quocunque modo eam sumas, amplissima terrarum spatia iacuerunt. Sumenda igitur est regio, ex qua in Saxoniam recta iter fert. Ita vero terra inter Albim & Viadrum inferiorem optime omnium conuenit Saxoniam inde intraturis. Habuit hic tractus olim litorales villas siue ciuitates etiam Romanis non ignotas. Vnde non adeo improprie *Gardarike* siue *villarum* aut *ciuitatum regnum* dici potuit, & quidem respectu aliarum regionum, vbi
vix

(i) TORFAEV, *Ser. Reg. Dan. lib. II. c. 2. p. 103.*

vix vna & altera exstabat. Hac vero ratione *Asgardia*, siue natale Wodani solum, vltra Viadrum eique propinqua fuerit. Ibi apposite memorat, vt supra etiam attigimus, PAVLVS DIACONVS (k) celebrem in Vandalis campum *Asfeld*, in quo cum Gepidis, Vistulae accolis, Longobardi pugnauerint. Est ibidem mons *Ochsenberg*, & sub eo oritur Ossa amnis in sinum Gardensem se deuoluens, vbi duplex locus *Garda* eidem sinui nomen facit. Ab Amnibus populos nominari & distingui, certum est. Multo igitur commodius & verius etiam Odinus vel Wodanus ab Ossa & *Asgardia* siue *Ossae villa* vel *regione* deducitur, quam ex *Asia*, in qua tunc nulli Germani. Amnem olim *Asam* dictum verosimile est. O enim & A saepius permutantur a vulgo. Sic Saxones *ouer* & *auer*, *loven* & *laven*, *God* & *Gade*, *Osenbrugge* & *Asenbrugge* promiscue dicunt, & posterior pronuntiatio antiquior est. Wodanus igitur & Socii a patria primum *As* & *Assi*, vel, vt Septentrionales pronunciant, *Aas* & *Aeser* nominati sunt; quod cum quidem viderent veteres, nec tamen istam *Asarum* regionem nossent, de *Asia* interpretati sunt, Wodanum Turcarum Regem, ridicule satis, fecere (l),
 atque

(k) lib. I. c. 24.

(l) Vid. VERELIUS ad *Hiernatae sagam*. pag. 5. sq.

atque ex Asia miris ambagibus & nulla verifimilitudine in Septentrionem deduxere. Adamauere deinde *Asae* nomen eo magis & Diis suis omnibus tribuere Septentrionales: quoniam *as* & apud Gothos veteres indito *Nans*, *semideum* & *primatem* denotabat. Notus est Iornandis locus, vbi de Gothis dicit, eos *proceres suos, quorum quasi fortuna vincebant, non puros homines, sed semideos, id est, Anses vocauisse*. Proprie haec vox *fauentem* aut *gratiosum* designat, vt apud veteres Germanos ex eodem fonte haustum *anst*, & apud Septentrionales *ast* significat *gratiam, fauorem* atque *amorem*. SCHEFFERVS, qui cum Wodani cognomine *As*, nomen *Haesi* Celtici Dei, *Hazizi* Syrorum Martis & *Hassorum* aliquid commune habere putat (m), diuersissima confundit, vt solent, qui ex solo nominum sono de originibus vocum iudicant.

§. LVIII.

Wodanus
Vandalus,
quo itinere
in septentri-
onem per-
rexerit. lu-
thae vnde
dicti, Scan-
dinavia vn-
de. Est Cher-

Wodanus igitur Vandalus, seu, quod latius dictum est, Suenus natione, gente *Assus*, cum suis primum occidentem versus mouit, & superato Viadro per Pomeraniam, Mecleburgium, Wagriamque in Chersonesum Cimbricam profectus est. Aliquos ex suis in vicinia Wagriae resedisse, nec vltius tetendisse con-
iicio,

(m) *Vpsal. Antiqu. pag. 79. sq.*

icio, vt iam ante dixi, ex nomine *Assipittorum*. Hoc enim *residuos Assorum* interpreteris: quia *biten & beiten* olim *residuum esse, remanere, morari*, significauit, vnde compositum *gebiten*, a quo *Gepidae* dicti, quasi *qui remanserant*, nec statim cum suis profecti erant: Id enim indicare voluit Iornandes, quanquam locus apud eum aliquantum corruptus mihi videatur. Tandem peruenit Wodanus in extremam Chersonnesi Cimbricae partem, *Geatland* vel *Geatham* veteri & Anglofaxonum quoque sermone dictam, ab veteri Theotisco atque etiam Anglofaxonico *geat*, Saxon. *gat & gote*, introitus, via, porta; quia ibi Codanus sinus veluti introitus vel porta, est ad Balthicum, siue, vt olim vocabatur, Sueuicum mare. Non nescio reliquas a RVDBECKIO & TORFAEO in medium allatas originationes: sed haec nostra & rei & rationi omnium maxime congruere videtur. *Geatae* autem illi, vt vocantur ab ALFREDO Rege in BEDAE translatione Anglo-faxonica, deinde diuersis enunciandi modis *Gautae, Goti, Gioti, Gutae*, & danico more G in I mutato (*n*) *Iotae & Iutae*, imo & *Vitae* in quibusdam BEDAE codicibus (*o*) nominati sunt. Hinc apud SNORRONEM Odini nomen quoque *Gaute* esse refer-

sones Cimbrica & finitimum litus nostrum. Cur Wodanus gigas fingatur. Cur Deus Mars etiam dicitur. Cur pro malo Deo habitus sit Vnde nobis das wütende Heer, & quid rei sit.

(n) GROTHII *prolegom. Goth. TORFAEI ser. reg. Dan. p. 26.*

(o) *Hist. Gent. Angl. lib. 1.*

refertur, & *Iutia* ad aliarum Gothiarum distinctionem *Reitgothia*, aliquando & *Gothia* absolute, dicebatur (p). BIORNVS DE SKARDZA, in *Opusculo de Runis*, TORFAEO teste (q), refert, se in Annalibus Oddensibus SAEMVNDI Pastoris legisse Wodanum & caeteros Afas etiam *Goda*, *Gidur* ac *Guidiur* nec non *Dya* & *Dyser* dictos fuisse. Hoc vero idem est, ac si *Iutae* ac *Teutones* (per horum enim terras venerant) dicti fuissent. Patria item Odini modo *Gudheim*, modo *Godheim*, imo & *Iotnaheim* a Iutis audiit, quod recentiores erronee de *Scythia* exposuere (r). *Geatarum* nomen indito N iam olim in illud *Gantarum* & *Geatwic* in *Gantwic*, quod *Codano sinui* tribuitur, corruptum est ab alienigenis. Ex *Gantinau* siue *Geatarum* insula vel regione porro ipsa *Scandinavia*, solo fibilo praeposito, prodiit, vt ex *Codanau*, siue insula Gothorum, MELAE *Codanouia* vel *Codanonia*. Nomen hoc Chersoneso Cimbricae, insulis adiacentibus & littori maris Balthici Germanico datum esse supra iam tetigimus. *Geat* & *gaet* Anglo-saxonum, iet Danorum lingua *gigantem* significat (s); vnde sine dubio
fabula

(p) Vid. TORFAEVS l. c. pag. 84. 85. sq.

(q) pag. 121.

(r) Vid. SCHEFFERI *Vpsal. ant. pag. 87.* VERELII *notas ad Heruar Ssga p. 4.*

(s) TORFAEVS l. c. p. 91.

fabula Sagarum Septentrionalium orta est de Gigan-
tea Wodani & sociorum statura & quod *Iotnabeim* sit
terra gigantum. *Gotte* porro apud Septentrionales *mi-*
litem & *guth* apud Anglosaxones *bellum*, vt *guth-fana*
labarum, denotauit; a quo factum est vetus nostrum
Gundfano in Epinicio Regis Francorum Ludouici a 10.
SCHILTERO publicato & Glossis veteribus obuium,
& ab hoc iterum Gallorum *Gonfalonnier*, quem Ca-
pitulare Caroli Calui rectius *Guntfanonarium* vocauit.
Sonum vero vocis *Gotte* cum *Gothe*, *Iuta*, conueni-
entem non parum iuuisse puto, vt *Wodanus* in Septen-
trione pro *Marte* siue bellorum praefide haberetur
(t). ANONYMVS etiam SCRIPTOR VITAE S. CO-
LUMBANI *Wodanum*, qui a *IONA Mercurius* in-
terpretatus erat, *Martem* Sueuorum esse exposuit. *Oede*
tandem nobis est desertum, siue locus, vbi nihil, quod
vsui est, reperitur. Septentrionales eiusdem signifi-
cationis vocem habent. *Iisdem auda* & *oeda* est *de-*
struere, perdere, & *mors* ipsa *ode(u)*. Hinc iidem *Odi-*
num pro Deo malo, & vastitatis famisque authore(v),
locumque, vnde venit, *Gudheim* nempe, pro *loco occi-*
sorum in praelio & *inferno* habuerunt. Restat *Suecis*

D dd 2

im-

(t) Vid. ADAM. BREM. & SCHEFFERI *Vpsal. pag. 69. sq.*
GROTIVS *Prolegom. Gsch. p. 22.*

(u) RVDBECK. *Atland. Part. 1. p. 727.*

(v) Vid. SCHEFFERI *Vpsal. pag. 70. sq.*

imprecandi formula: *far till Odens pro abi ad orcum*; & Islandis: *Oden eiga dig* siue *habeat te Odinus*, ut vulgus nostrum dicit: *diabolus te auferat*. Aliam formulam WORMIVS annotat, *hwad Odens laetum* siue *quis iste Odini tumultus*, & exponit: *quid hoc mali est*. SCHEFFERVS, qui haec congeffit, addit, strepitus nocturnos, quos spectrorum larvarumque esse putet vulgus, a Wodano dictos: sed nos inde temporis successu *das wütende Heer*, hoc est, *furentem exercitum* fecimus. Ratio nominis *Wodani* a Saxonico *wod*, Germ. *wuth*, furor, olim ab aliquibus arcessita, fabellae huic iterum originem dedit. Prudentiores enim sciunt, strepitum istum nocturnum in syluis non nisi a feris per arbusta currentibus aut a maioribus auibus noctu super arborum cacumina volitantibus & ramos ipsarum alis concutientibus oriri.

§. LIX.

Ex Septentrionalium alias traditionibus manifestum est, Wodanum, Principem virtutum fama celebrem & artium multarum scientia, ab ipsis forte Romanis instructum, in Noruegiam Sueciamque non hostem, sed amicum, & si EDDAE & SNORRONI fides, a Gylfone Rege inuitatum, ut vastam regionem cultoribus impleret, venisse. Nec spes de covana. Ipsi enim Septentrio omnis iudiciorum ordinem

Wodanus inuitatus in Septentrionem venit, eumque legibus, carminibus, scribendi-que arte tradita cultorem fecit. Cur magus fuisse credi-

(x),

(x),
num g
& scrib
sterium
nequir
ras, qu
racterib
Memori
apud aeq
tem non
tatus, i
quidem
fuisse pu
nostro h
des erat,
tem iis d
iunctioe
Sic via qu
Vrsae ma
est. De
guris supr
bros a R

(x) v
(a) i
e.
(b) r

(x), sacrificiorum meliorem constitutionem, carmi-
 num genus politius (z), & tandem Runas siue literas
 & scribendi artem (a) in acceptis dudum tulit. My-
 sterium literarum cum primum rudes homines capere
 nequirent, effectum tamen illius cernerent, ipsas lite-
 ras, quod etiam postea Americanis contigit, pro cha-
 racteribus magicis & incantationis specie habuerunt.
 Memoria inde Wodani apud suos non tantum, sed &
 apud acquisitos populos sacra facta, & ipse post mor-
 tem non solum Deus dictus, sed & in solem transpor-
 tatus, imo ipse sol esse creditus est (b). TORFAEVUS
 quidem hunc honorem Odino antiquissimo exhibitum
 fuisse putat: sed non video, cur non etiam de Odino
 nostro hoc statui potuisset. Haec enim veterum fi-
 des erat, ut putarent, animas non perire; sed post mor-
 tem iis diuinitatibus uniri & astris inferi, quorum con-
 iunctionem rebus aut bene aut male gestis meruissent.
 Sic via quoque lactea *Irminstrate*, & plaustrum siue sidus
 Vrsae maioris *der Irmenswagen* ab Arminio vocatum
 est. De Runis de caetero antiquissimis earumque fi-
 guris supra actum est prolixius, ubi literas per Cim-
 bros a Romanis ad nos translatas & a scribis primae

tus sit. Cur
 Soli eius no-
 men datum.
 An Germa-
 nica Dei ap-
 pellatio ab eo
 orta.

Ddd 3

aeta-

- (x) Vid. *Eddae Prologus*. (z) SNORRIUS in *Chron. Norueg.*
 (a) IDEM. Add. THOM. BARTHOLIN. *Antiqu. Dan. lib. III.*
c. 2. & TORFAEVUS *Ser. Reg. Dan pag. 132. sq.*
 (b) TORFAEVUS *l. c. pag. 114.*

aetatis rudioribus mire deformatas fuisse ostendimus. Ex nomine tandem *Wodani* vulgare nostrum *Got*, quo summum numen appellamus, prodiisse vetus opinio est, & iam a GODEFRIDO VITERBIENSI annotata. Probant eam GESNERVS in *Mithridate* (c), REINECCIUS, BESOLDVS aliique viri eruditi. A *bonitate* enim Deum nobis non esse dictum, soni differentia, quae est inter *gott*, Deus, & *gut*, bonum, probare videtur. Nec, cum constet Odini vocem in *Ote* & *authe* contractam, vt infra in loco Abrenunciationis veteris Saxoniae apparet, difficile creditu est *Wodani* nomen, quod cum G Longobardis scriptum fuisse PAVLVS DIACONVS affirmat, transiisse in *Goden*, & tandem in *God* vel *Gott*. Interim forte antiquior multo heros fuit *Got* vel *Geatae* siue *gigantis* nomine insignis, a quo vox *gott* in appellationem Dei summi prodiit. Nihil enim certi affirmari potest, vbi praeter coniecturas nihil habetur.

§. LX.

Frea forte
Wodano anti-
quior, cum
Fricone
confusa. Dea
pacis & amo-
ris.

Vxorem Odini *Fream* vel *Friggam* faciunt ex communi traditione popularium PAVLVS DIACONVS (d) & Edda septentrionalis. Celebratur in plebe Saxonica *Fru Freke*, cui eadem munia tribuuntur, quae superiores Saxones *Holdae* suae adscribunt. Olim vaticiniis

(c) fol. 31. (d) lib. 1. c. 8.

ciniis eam inclaruisse probabile est. Veneratio deinde in cultum abiit, atque ex nominis sono pro *dea pacis & amoris* habita est. *Freyen* enim est *nubere & uxorem ducere*, & *fride*, pax. Diem Veneris ab ipsa *Freytag* dictam inter omnes conuenit. Et quoniam omnes Germaniae gentes in huius Diei appellatione conueniunt, inde coniiicio cultum *Freae* iam viguisse, vbi Sueui nondum patria exiissent, atque eam consequenter ipso *Wodano* antiquiorem esse, id quod etiam insinuat *Eddae* locus *ATORFAEO* (e) adductus. In templo *Vpsaliensi* pacem, voluptatemque largiens haec diuinitas, teste *ADAMO BREMENSI* (f), virili forma & sub nomine *Fricconis* culta, ipsius vero simulacrum ingenti *Priapo* fictum fuit. Confundere forte Septentrionales *Fricconem*, Principem pacis artibus illustrem apud ipsos, cum *Freae* a Saxonibus accepta. De caetero *THOMAS MARESCALLVS* in *observationibus ad Versionem Euangeliorum Anglo-Saxonicam* notat, se in anonymi libello *Msto* reperisse, Cingulum *Orionis* in coelo appellatum olim fuisse *Friggeroch*, hoc est, *colum Friggae*, quod post religionem Christianam receptam *Mariroch* siue *colus Mariae* dictum deinde fuerit.

§. LXI.

Gylfons *Sueciae Regis* amicus in *Wodanum* a-
nimus, & pacifica *Septentrionis* per eundem acqui-
sio

Ante *Wodanum* iam
Germani in
Septentrione

(e) *Ser. Reg. Dan. p. 118.* (f) *Elit. MADER. pag. 157.*

dominati.
Thor Woda-
 no antiquior
 pro Ioue cul-
 tus. Cur sub
 tauri figura
 effictus sit.
 Cimbri iam
 Thorum co-
 luerunt.

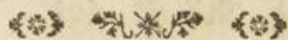
tio facit, vt suspicor, Gylsonem non alieni, sed eiusdem aut cognati generis fuisse, atque adeo ante Wodanum Germanos (sub nomine hoc iam omnem Theotifcorum nationem intelligo) in Septentrione, repulsis in interiora Finnicae aut Lappicae gentis hominibus, sedes fixisse. Et sunt in Sagis veteribus narratiunculae, quae sententiae huic, rationi non adeo debili alias suffultae, fauent. *Thor* certe in templo Vpsaliensi medius & honoratiori loco locatus fuit inter Wodanum & Fricconem. *Statuas;* inquit ADAMVS, *trium Deorum veneratur populus, ita vt potentissimus eorum Thor in medio solum habeat triclinium. Hinc & inde locum possident Wodan & Fricco. Thor* ipse aëri praefidere, & tonitru, fulmina, ventos, imbresque, serena & fruges gubernare creditus, & cum sceptro *Iouem* exprimere visus est (g). Inter Saxonum etiam Deos primum locum obtinuit, & *Thunner* vel *Donner* vocatus est. Vti enim *donner* nobis tonitru, ita Septentrionalibus *torden* significat tonare. Doctissimus Princeps & Episcopus Paderbornensis FERDINANDVS a Furstenberg in vetusto Msto Palatino Romae Concilio Listinensi anno DCCXLIII. habito subiunctam inuenit Abrenunciationem diaboli operumque eius & breuem fidei Professionem veteri lingua Saxonica conscriptam. Inter alia in ea legitur: *Ec*

for-

(g) ADAM. BREM. l. c. pag. 152.

forſacho allum dioboles mercum und Wordum; thuna eren de Vuoden end Saxnote, ende allem them unholdum, the hira genotas ſint. DIETERICVS STADENIVS, vir in veteris linguae ſcientia, dum viueret, excellens, primus hoc antiquiſſimum linguae noſtrae monumentum interpretatus, & ſuſpicatus eſt, *Saxnote* diſtinguendum *Saxn Ote*: Verba vero *thuna eren de* legit *thuna erende* expoſuitque *lucorum cultui*. Sed *thun*, quidem pro *ſepe* atque etiam *vrbe* vel *loco ſepto*, nunquam tamen pro *luco* uſurpatum legi: nec de lucis, ſed de abrenunciatione falſorum Deorum ibi agitur, qui ordine recenſentur. Ego itaque ſcribo: *thunaer ende Vuoden end Saxn Ote*. Ita ſenſus integrae periodi eſt: *Ego abrenuntio omnibus Diaboli operibus & verbis, Thunaro (ſiue Thoro) & Wodano & Saxonum Odino, & omnibus ſpiritibus malis, qui conſortes ipſorum ſunt.* Diuerſus autem eſt hic Thorus vel Iupiter tonans a vetuſtiſſimo Celtarum *Tarano*; licet iisdem Celtis *taran* quoque *tonitru* deſignet, vt ſupra oſtenſum, & hic quoque vtraeque nationi non diu poſt eius ortum imperaſſe videatur. Noſter Thorus ſub nomine *bouis* cultus eſt, quia *taurum* & nos olim *thor, tur* nominauimus, pro quo iam ſibilo praefixo *Stier* dicimus (*b*). Hinc in veteribus cippis Runicis
fre-

(*b*) Vid. RVDBECK. *Atland. Part. II. cap. 5. pag. 321. ſq.*

frequens tauri figura, & icunculae tauri aeneae aliquando in tumulis maiorum nostrorum ethnicorum reperiuntur. Veteres enim arte scribendi destituti, res inuisibiles per visibiles similis appellationis sibi in memoriam reuocabant. In Thori memoriam etiam caput bouinum aureum in sepulchrum Childerici Regis Francorum, quod prope Tornacum repertum CHIFFLETIVS peculiari libello descripsit, depositum fuisse existimo. Alias in Suecicis monumentis repertas Thori delineationes RVD BEKIVS & alii exhibuerunt. BIRCHERODIVS Professor Regii Gymnasii Othenseensis in Fyonia peculiarem de bouinis simulachris in tumulis Cimbricis repertis dissertationem edidisse legitur, (i) qui etiam obseruauit, iam apud Cimbros Thori cultum sub hac figura viguisse, Thorumque ideo diu ante Cimbros floruisse concludo. Plutarchus enim in Vita Marii meminit, his Italiae inuasoribus bouem in facris, superque eum iuramenta praestita fuisse. Cum Wodanus ac sui, Assi omnes gente Septentrionem intrassent, facile persuasere incolis illius regionis veteribus & Thorum gente Assum fuisse: unde Lappones ipsum *Turrisas* vocarunt, & pro Marte siue bellorum Deo coluerunt (k). Eodem titulo quoque veteribus Normannis Gallicae Normandiae occupato-

(i) Vid. ARNKIELI *Cimbria ethnica lib. III. cap. 7. & alibi.*

(k) Vid. SCHEFFERI *Lapponia cap. 7.*

patoribus
GEMET
(a) pro
co ad B
Thor, a
swithe, h
ni summi
Norman
mensis M
Iouis iisd
& Thunre
audit. B
nomine a
Celtarum
GRAMMA
res de Th
quia ab ant
ta scio. N
coaceruo,
rissimum k
veterum Ge
nia dissertati

(l) lib. I

(m) lib.

(p) F A

Sutog

patoribus Thorum venisse DVDO (l), GVILIELMVS GEMETICENSIS (m) & ORDERICVS VITALIS (n) prodiderunt. Vetus Homilia Saxonica a WHELOCO ad BEDAE *Historiam Ecclesiasticam* (o) citata: Thor, ait, eac and Eouthen the haethene men heriath swithe, hoc est, Thor quoque & Woden, quos pagani summis laudibus prosequuntur. Per Paganos hic Normanni siue Dani intelligi videntur, apud quos & mensis Martius vulgo Thormanet dicitur (p); & dies Iouis iisdem Thorsdag, Anglo-Saxonibus Thursdaeg & Thunresdaeg, Anglis Thursday, nobis Donnerstag audit. Bauari hunc diem Psingstag notanter appellant, nomine a Deo Pennino, qui maiorum ipsorum siue Celtarum Iupiter erat, defunto. Caetera, quae SAXO GRAMMATICVS, OLAVS MAGNVS & Sagae veteres de Thoro, Wodano & Frea habent, praetereo, quia ab antiquariis Danis Suecisque cumulatim exposita scio. Neque recentiorum obseruata de iisdem Diis coaceruo, cum solcite de illis tractaturum sciam Clarissimum KEYSLERVM, qui operi egregio *de Diis veterum Germanorum* iam luculenta *de Dea Nehalennia* dissertatione prolusit.

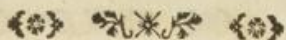
Eee 2

§. LXII.

(l) lib. I pag. 62. (m) lib. II. c. 4.

(n) lib. IV. pag. 513. (o) pag 495.

(p) FABRITII *Menolog. cap. 28.* Adde LOCCEN. *Antiqv. Suegoth, lib. I.*

§. LXII.

Rheda Saxo-
num Dea,
nunc Thu-
ringis *Rofa*.

Hoc addo, BEDAM in libro de temporum ratio-
ne (q) commemorare, fuisse Saxonibus Deam *Rhe-*
dam nomine, a qua *Martius mensis* illis *Rhedmonath*
vulgo dictus fit. Hanc veterem gentis Saxonicae
Principem & vatem fuisse verosimile est. Nec differt
forte a *domina Rosa*, cui fabellae vulgares apud Er-
furtenses eadem tribuunt, quae alibi de *Holda* cir-
cumferuntur. Si enim *D*, more solito superioris
Germaniae, in *S* commutes, idem fere nomen pro-
dit.

§. LXIII.

Ordo ge-
nuinus Prin-
cipum vel
Ducum Saxo-
nicorum.

Fuere itaque celebres Saxoniae Principes:
WODANVS vetustissimus, pro Deo habitus.
THOR, primus Septentrionis deuiCTOR, & *Iupiter*
sive *Mars* creditus.

RHEDA Princeps & vates vetusta, in Dearum nu-
merum, post mortem relata.

WODANVS sive ODINVS, gente Affo-Vandalus,
qui Chersonnesum Cimbricam cum adiacentibus in-
sulis & omni Septentrione pacifice sibi subiecit initio
seculi post Chr. N. secundi: post mortem *Mercurius*
& *Mars*.

FREA vxor Wodani, vates, dum viueret, Venus
suae gentis post mortem. Fuit etiam alia Frea
Wodano antiquior. GEA-

GEATA fator stirpis, vnde HENGISTVS & HOR-
SVS Britanniae occupatores & Reges Anglo-Saxones
prodire. Ordo ipsorum ex NENNIO & BEDA hic
est:

Wodanus

Geata.

Folepald, Chronol. Saxon. Godwulf.

Fuin, Chronol. Sax. Finni.

Fredulf, Chronol. Sax. Fritbuwulf.

Freawin. Hunc NENNI exemplar
non habet, sed Chronologia
Saxonica ex alio veteri & inte-
riori sine dubio codice profert.

Frealf. NENNIVS Fredulfi filium facit;
sed Chronologia Saxon. Freawini.
Frealfum Chronol. eadem Fritbu-
waldum vocat.

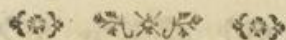
Wodanus siue Saxonum Odinus.

Guccta, BEDAE Vecta, Chronol. Sax. Wecta.

Gugta, a BEDA omiffus. Is enim
Wodanum Horfi & Hengifti
proauum tantum facit. Chronol.
Sax. Witta.

Guitigils, BEDAE Wetgiffus, Chronol.
Sax. Wibtgils.

Horfus. Hengiftus.
Britanniae ab anno Chr. 447.
occupatores.

§. LXIV.

Recensio Genealogiae Principum Saxonorum ad Noam usque extensa a fabulatoribus Christianis.

Et haec sunt, quae certius nouimus de Principibus vetustis Saxonis. Chronologia Saxonica ultra Geatam, Wodano omisso, progreditur usque ad diluuii tempora: sed, cum ea, quae refert, a NENNIO non sint commemorata, a Saxone Christiano conficta putem. Prosequitur vero, ne plane id praeteream, Geatae maiores hoc modo: *Geata Tetwaini, Tetwainus Beawi, Beawus Sceldwaei, Sceldwaeus Heremodi, Heremodus Itermoni, Itermonus Hrawaini*: qui scilicet in Arca Noae procreatus fuit. Genealogiam huiusmodi Asserium primum & postea Ethelwerdum nobilem Saxonem euulgasse putat SHERINGANVS in *Disceptatione de Anglorum Gentis origine* (r). GUILIELMVS MALMESBURIENSIS eandem, partim paulo aliter, nec tamen verius, ita profert: *Heremodus Stremonii, Stremonius Hadrae, Hadra Gualae, Guala Beduegii, Beduegius Stoesaei*: hic, ut dicitur, fuit filius Noae. Ethelredus Abbas Rieuallensis etiam aliquantum ab antecedentibus discrepat, dum scribit: *Geta qui fuit Gearwa, qui fuit Beu, qui fuit Celdwa, qui fuit Heremod, qui fuit Itermod, qui fuit Hathra, qui fuit Wala, qui fuit Beadwig, qui fuit Sem, cuius pater Noe*. Sed generationes hae usque ad Noam non per-

(r) pag. 425.

pertinet
earunde

Sed
li secund
nempe N
nondum
moribus c
lentium,
suo, hoc
CHINDV
tustissimu
gesserint,
prodit (s
BIENSIS
nioni calc
studiosius
Certum en
res olim v
tione de V
storia (u)
ante me M
gessit. TA
vti testatur

(r) lib.
(u) Cap.

pertingunt, & vel relatio fabularum, est refutatio earundem apud rerum intelligentes.

§. LXV.

Sed tandem ad id veniendum est, quod sub seculi secundi initia contigisse coniecimus, SAXONICI nempe NOMINIS ORIGINEM primam. TACITO id nondum innotuisse ex libello ipsius *de Germanorum moribus* cognoscimus, in quo altum de Saxonibus silentium, quorum tamen mentionem PTOLEMAEVS suo, hoc est Antonini Pii tempore, fecit. WITECHINDVS, Saxoniorum historicorum apud nos vetustissimus, Saxones a *cultellis*, quos gladiatorum loco gesserint, *Sachsen* apud nos dictis, nominatos ferri prodit (s); quod deinde & GODEFRIDVS VITERBIENSIS (t) statuit. Fateor me primum huic opinioni calculum meum denegasse. Nunc tamen re studiosius expensa, eam non possum non probare. Certum enim est, breues gladios, siue cultros maiores olim vulgo *Sachsen* vocatos. Exempla in *Dissertatione de Vsu & praestantia studii Etymologici in Historia* (u) non paruo numero protuli; quaedam & ante me MEIBOMIVS in *notis ad Witechindum* congeffit. TACITVS quidem Germanos raros gladiis uti testatur. Eos tamen, qui Romanis propiores essent, gladiis

Saxones dicti a breuibus gladiis. Hi ad imitationem Romanorum fabricati a Saxonibus in Septentrione seculo post Chr. nat. secundo.

(s) lib. I.

(t) *Pantlei Part. 17.*

(u) *Cap. I.*

gladiis permagnis & ponderosis vsos, quos *Spatas* dixere, DIODORVS SICVLVS & PLVTARCHVS (v) affirmant. Sed Saxonum speciatim inter arma cultros siue gladios breues fuisse non vno loco veteres testantur. Apud NENNIVM Hengistus suos ad interficiendum proceres Vortigerni Regis Britannos hortatus dicitur voce: *nimed eure Saxes*, hoc est, vt ipse NENNIVS interpretatur, *cultellos vestros de siconibus vestris deducite*. Huius vero generis armorum praestantiam prae longis illis & grauibus gladiis a Romanis didicisse videntur, qui expeditorum breuiorumque gladiatorum ope fere semper in congressibus cum Germanis superiores euasisse leguntur. Copiam horum gladiatorum Saxones, cum ferrum alias rarum esset apud Germanos, nacti demum sunt, cum intrata sub Wodano Noruegia Sueciaque aeris ferrique fodinas aperuissent, metallorumque tractandorum rationem, a Romanis acceptam, in Septentrione exercebant. Nouitas rei ipsis apud conterraneos nomen peperit, quod ideo Wodano bonarum artium cultusque in Septentrione auctori, posterius est, & seculo demum post Chr. natum secundo procurrente innotuisse potuit. Rem vero metallicam a Saxonibus vel maxime in Septentrione exercitam, supra iam ex nominibus locorum inter Wermelandiam & Angermaniam

(v) in vita Marii.

niam sit
tibus or

Haec
praeterm
rum ordi
sequentib
reuertim
ferat, vel
cessoris in
de Assyria
cavit, atq
phrate ter
natum an
barbaris t
infra iam S
bant. Hos
armis qua
exemplum
duxerat, D
penfitatione
tim Germa
sent, virtut
si gnauiter a

(*) XII

niam sitorum atque a Saxonibus appellationes trahentibus ostendi.

§. LXVI.

Haec de rebus nostris, a Romanis scriptoribus praetermissis, breuiter tetigisse sufficiat. Iam temporum ordine resumto, ad ea, quae sub Hadriano & sequentibus Imperatoribus nostra porro concernunt, reuertimur. Hadrianus, vt primum Traiano successerat, vel nimia Imperii mole motus vel gloriae antecessoris inuidens, statim atque imperium adeptus est, de Assyria, Mesopotamia & Armenia exercitus reuocauit, atque ita tres imperii prouincias reliquit, Euphrate termino imperii constituto. Idem de Dacia conatum amici deterruerunt: ne multi ciues Romani barbaris traderentur: supra enim Daciam Germani, infra iam Sarmatae & in tergo Roxolani iis imminabant. Hos autem & caeteros imperii hostes non tam armis quam pecunia placare solitus est (*), quod exemplum Domitianus primo, in rempublicam introduxerat, Decebalo, cum armis non posset, tributum pensitatione pacato. Placuit ea res barbaris praesertim Germanis. Hi enim, cum dudum experti essent, virtutem Romanam decrefcere, ac suae cedere, si gnauiter agant, alii post alios ad fines Imperii accessere

Sub Hadriano Imperium imminutum: barbari largitionibus placati. Itinera Hadriani. Expeditio in Sarmatas & Roxolanos. Sorani Bataui laus. Iter in Germaniam & Britanniam. Limites muniti. Moles Hadriani Romae & caetera eius gesta.

(*) XIPHILIN. SPARTIAN. cap. 17.

fere annuorum munerum, quibus pax redimebatur, auidi. Post, vbi stipendia non sufficere viderentur, vltra itum, ac tandem ipsum per eos Romani Imperii nomen in Occidente penitus fere extinctum est. Hic enim fere incipiunt tempora, vbi indies imperium in peius ruit. *Virtus* certe *Augustorum*, *Inuicti Augusti*, *salus prouinciarum*, *victoria aeterna*, *spes publica*, *gloria seculi*, *securitas perpetua*, *felicitas temporum*, *Roma felix & aeterna* post Hadrianum non reperiuntur, nisi in nummis, metalli & artificii deterioris aeuque miseriam testantibus. Euidens inde est, bonas quoque artes, decrescente publica felicitate, in peius quoque ruere. Hadrianus pacem vbique largitionibus conseruans, totum se peregrinationibus dedit, orbemque sui temporis Romanum mira celeritate percurrit. Hinc tot eius nomine signati nummi, in quibus legas: ADVENTVI AVG. GALLIAE, BRITANNIAE, HISPANIAE, ASIAE, BITHYNIAE, CAPPADOCIAE, CILICIAE, PHRYGIAE, PAMPHYLIAE, LYCIAE, SYRIAE, ACHAEA, EVBOEAE, SICILIAE, AFRICAE, MAVRETANIAE. Geographiae studium maxima inde incrementa habuisse, non est dubium. Nos ex itineribus eius solum notamus, anno Christi CXX illum, exercitibus praemissis, Moesiam petiisse, vt componeret motus Sarmatarum & Roxolanorum, quo-

quorum
Bataun
LINVS ex
ranus, cu
bii efflu

Ille ego

Inter m

Hadria

Aequora

Emissum

Ac redi

Quem n

Non in

Hic situ

Viderit

Exemplo

Hinc vero

constitisse,

cos & Par

matas gestu

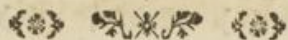
tas & Roxo

lites habui

trouersias,

(*) SP

(*) pag.

quorum notitia ad ipsum peruenerat (z). Equitatum Batauum tunc Danubium armatum transiisse XIPHILINVS EX DIONE notauit. Eminuit in eo miles Soranus, cuius Epitaphium prope Budam in ripa Danubii effossum apud GRVTERVM (a) extat tale:

*Ille ego Pannoniis quondam notissimus oris,
Inter mille viros primus fortisque Batauos,
Hadriano potui qui iudice vasta profundi
Aequora Danuuii cunctis transnare sub armis,
Emissumque arcu, dum pendet in aëre telum,
Ac redit, ex alia fixi fregique sagitta.
Quem neque Romanus potuit, neque Barbarus vnquam,
Non iaculo miles, non arcu vincere Parthus,
Hic situs, hic memori saxo mea fata sacraui.
Viderit ante aliquis post me, mea gesta sequatur.
Exemplo mihi sum primus, qui talia gessi.*

Hinc vero patet, equitatum Batauicum mille viris constitisse, & Soranum sub Traiano iam aduersus Dacos & Parthos egregie militasse. Bellum in Sauro-matas gestum Chronicon Eusebii affirmat; sed Sarmatas & Roxolanos non cum Romanis; sed inter se ipsos lites habuisse ex DIONE concludo, qui eos ad controuersias, quae inter ipsos erant, Hadriano arbitro

Fff 2

vfos

(z) SPARTIAN. c. 6.

(a) pag. 562.

vsos esse dicit (b). Tunc quoque cum Rege Roxolanorum, qui de imminutis stipendiis querebatur, nullo cognito negotio pacem composuit (c). Ne vero per Traiani pontem barbari in Moesiam irrumperent, superiores illius partes, antequam a Danubio discederet, dirumpi iussit (d). Celebratis dehinc Quinquennialibus Romae anno CXXI. per Gallias, in Germaniam, quae nobis trans Rhenum est, transiit, cuius superiorem partem sub Traiano rexerat. Germanis Regem constituisse SPARTIANVS (e) refert, cuius nomen tamen nescitur. Vidit HARDVINVS nummum, in quo caput laureatum cum inscriptione: HADRIANVS AVG. COS. III. P. P. In postica apparuit Germania stans tunicata, dextra hastam tenens, laeva clypeo innixa. Additum GERMANIA S. C. (f).

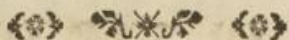

- (b) XIPHILIN. l. c. (e) SPARTIAN. c. 6.
 (d) XIPHILIN. in Traiano. (f) Cap. 12.
 (f) HARDVINI Hist. Hug. pag. 76a.

SPAR-

SPARTIANVS
 frequen-
 minibus,
 piribus m
 eis atque
 di praese
 rexit, aut
 passum i
 reliquiae
 Pons Aeli
 fuere, qu
 mina sum
 in numm
 Vnde tot
 quae ab ip
 turris resta
 constructu
 HARDVINI
 re potuiss
 & Inscripti
 SMETIVS
 recentes &
 tandem it
 quo Hiero
 na exstru

(r) B

SPARTIANVS memorat quoque per ea tempora & alias frequenter in plurimis locis, in quibus Barbari non fluminibus, sed limitibus diuisi fuerint, Hadrianum stipitibus magnis in modum muralis sepi funditus iactis atque connexis eos separauisse. Operis huiusmodi praesertim in Britannia, quo ex Germania perrexit, author fuit. Muro enim per LXXX. millia passuum ibi ducto barbaros Romanosque diuisit, cuius reliquiae supersunt a CAMBDENO descriptae (g). Ad eum *Pons Aelia, Classis Aelia, Cohors Aelia, Ala Sabiniana* fuere, quae ab Aelio Hadriano & Sabina eius vxore nomina sumserunt. RESTITVTOR BRITANNIAE ideo in nummis quibusdam audit. Architecturam adamauit. Vnde tot vrbes *Hadrianopoles* ab ipso vocatae. *Molem*, quae ab ipso *Hadriani* nomen Romae gessit, cuius vero turris restans iam *Castrum S. Angeli* appellatur, ab eo constructum esse, veteres nullibi affirmant. Nec putat HARDVINVS illum opus huiusmodi in Vrbe exstruere potuisse, qui toto orbe Romano peregrinaretur; & Inscriptiones, quas ex ea mole descripsisse dicitur SMETIVS apud GRVTERVM, eidem HARDVINO recentes & multis nominibus falsae esse videntur. Vbi tandem itineribus peractis, & finito bello Iudaico, in quo Hierosolymorum dirutorum loco *Aelia Capitolina* exstructa, in Italiam rediisset Hadrianus, Ceio-

Fff 3

nium

(g) *Britann. p. 650.*

nium Commodum Verum adoptavit, & *Aelii Veri* nomine dato Caesarem fecit, hoc est in imperio successorem. Sed ipso non diu post rebus humanis exempto, Imperator *Antoninum Pium* adoptavit, addita conditione, ut ipse sibi *Marcum & Verum Antoninos* vicissim adoptaret, filiamque suam Vero, non Marco daret (*h*). Sic Antoninus Pius non solum Caesar nominatus, sed & Imperii Collega renunciatus. Hadrianus eo ipso anno, hoc est, Christi CXXXVIII. apud Baias periit (*i*).

§. LXVII.

Antonini Pii
gesta. Bri-
tannicae tur-
bae & res sub
eo. Quid
cum Quadis
actum.

Vix ad Imperii gubernaculum pervenerat Titus Aelius Hadrianus Antoninus Augustus Pius, (ita enim in nummis nominatur) cum Marcum Aurelium consulem designaret & Caesaris appellatione donaret (*k*). Expeditiones ipse nullas suscepit, per Legatos tamen plurima bella gessit (*l*). Britanni per Lollium Urbicum Legatum victi (*m*). Annus victoriae in dubio fuit. PAGIVS leui admodum argumento usus annum CXL assumpsit. Sed annotatus est ab HARDVINO nummus Antonini, in cuius postica Dea tenens signum militare scopulis insidet; & adscriptum est: BRITANNIA
COS.

(*h*) SPARTIAN. *Ael. Ver. cap. 6.*

(*i*) SPARTIAN. *c. 25.*

(*k*) CAPITOLINVS in *Marco cap. 6.*

(*l*) CAPITOL. in *Anton. Pio c. 5.*

(*m*) CAPITOL. *c. 5.*

COS. II.
CXXXIX
ius antica
NVS AVG
prum est: II
ti signum
annum CX
tanniae me
TIVS indica
reor. In B
cuius mem
inter finum
variae Insc
testantur.
& Legatos
manos intel
nummi, in
ANTONIN
in averso ver
git Regi Qua
pio est: RE

(*) BEGE
DVIN

COS. II. SC. quae temporis nota incidit in annum CXXXIX. Ab eodem alius nummus designatus est, cuius antica laureatum caput ostendit & verba: ANTONINVS AVG. PIVS P. P. TR. P. COS. III. Posticae inscriptum est: IMPERATOR II. & Britanniae sedenti & tenenti signum militare subiectum: BRITAN. SC. Hoc in annum CXL. quadrat. Sequentibus etiam annis Britanniae mentionem in nummis factam TILLEMONTIVS indicat. Vnde res ibi non vno anno compositas reor. In Britannia murum caespitium ab Hadrianeo, cuius meminimus, diuersum submotis barbaris duxit inter finem Edenburgensem & Dumbritionensem, vt variae Inscriptiones Romanae, CAMBDENO teste, testantur. Germanos etiam & Dacos per Praesides & Legatos contudit, Capitolino si credimus. Per Germanos intelligi Quados, verosimile est. Extant enim nummi, in cuius aduerso latere caput laureatum & ANTONINVS AVG. PIVS P. P. TR. P. COS. III. in auerso vero Antoninus togatus stans dextram porrigit Regi Quadorum palliato: additum SC. & inscriptio est: REX QVADIS DATVS (n).

OCCO

(n) BEGERVS *Thesaur. Brandenb. Part. II. pag. 665.* HAR-
DVINVS *Hist. Aug. p. 768.*

occe in simili nummo legit: Cos. II. Vnde Germanica illa expeditio in annos Christi CXXXIX. & CXL. referenda esset. Gentium ad nos nil pertinentium res mittimus. Antoninus ipse liberis suis superstes anno CLXI. obiit, eiusque loco *M. Aurelius* cognomento *Philosophus*, administrationem Reipublicae suscepit, qui statim L. Aelium Aurelium Commodum non modo Caesarem, sed & Augustum nouo exemplo renunciauit, omnesque Augustorum titulos, Pontificis tantum maximi excepto, cum eo communicauit.

§. LXVIII.

De Iustino
historico &
Appiano Ale-
xandrino, qui
fines Imperii
sui temporis
descripsit.

Antonino Pio Imperatori TROGI POMPEII
Epitomen Historiarum IUSTINVS dedicasse dictus est.
In vulgo editorum enim exemplarium praefatione le-
gebatur: *quod ad Te, Imperator Antonine, non tam*
cogno-

cognosce
COBVS B
Codicibus
qui IVST
runt cum
apologetic
no obtulit.
storiae Rom
psisse. In Pr
ete recense
versus poss
rum versu
caso, Arm
orae illius
nubio: ali
busdam tra
vltra Danu
Britanniae
nus commo
fideant, fru

CLAV
in haec tem
tiones astro

cognoscendi, quam emendandi causa transmisi. Sed IACOBVS BONGARSIVS hanc adlocutionem in antiquis Codicibus inueniri negat. Obtrusam suspiceris ab iis, qui IUSTINVM hunc epitomatozem eundem putarunt cum illo Philosopho & martyre, qui librum apologeticum pro religione Christiana Imp. Antonino obtulit. Certius est, APPIANVM ALEXANDRINVM, historiae Romanae scriptorem, Antonino imperante scripsisse. In Praefatione is fines imperii sui temporis succincte recenset. Enumeratis, quae Occidentem & meridiem versus possederunt Romani, dicit, dominationem ipsorum versus Orientem terminari Euphrate, monte Caucaso, Armeniae maioris regno, Colchide & reliquo orae illius: versus Septentrionem vero Rheno & Danubio: alicubi tamen trans hos amnes Germanis quibusdam transrhenanis imperare, & Getis siue Dacis ultra Danubium: occupasse etiam plus quam dimidiam Britanniae partem, de reliquo parum sollicitos, ut minus commodo, quando ne id quidem, quod ex ea possideant, fructus vberes afferat.

§. LXIX.

CLAVDII PTOLEMAEI Pelusio nati aetas etiam in haec tempora referenda. Ipse testatur, se observationes astronomicas instituisse Alexandriae, secundo

Ptolemaei
Geographi
aetas. Ger-
maniae Se-
ptentrionalis
ciuitates apud

Ggg

Anto-

cum illustra-
tae,

Antonini Imp. anno (o). Canon vero PTOLEMAEI notat Antoninum Pium regnasse annos XXIII. unde ei superstitem fuisse PTOLEMAEVUM constat. Geographiae opus, ingenti labore congestum, multa nobis alias ignota pandit, etiam circa Germaniam nostram. Sed eius tempore nondum Albis a Romanis superatus, &, secundum maris Balthici ductum, litus nostrum saltem vsque ad Vistulae ostia lustratum fuit. Unde patet, valde errare, qui numeros longitudinis & latitudinis Ptolemaicos secuti, ciuitates Germanicas, ab ipso nominatas, ultra Albim & Vistulam quoque (qua tamen Germaniam terminat) in mediterraneis constituunt. Certum enim apud me est, ciuitates Germaniae septentrionalis ab initio Chersonesi Cimbricae ad Vistulam vsque, in litore nostro, quaeri debere. Et licet praeter numeros ipsa quoque locorum nomina partim in ore Romanorum, partim vitio describentium veteres PTOLEMAEI Codices corrupta admodum appareant, tralucunt tamen quaedam certiora, ex quibus ad incerta concludendum. Ut exemplo dicta declarem, lubet loca in climate Germaniae septentrionalis a PTOLEMAEO collocata recensere, &, quae de iis nostra sit sententia, postea exponere. Ea vero hoc ordine se excipiunt: *Phle-*
um,

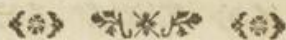
(o) libro VII. magnae Syntax. pag. 167.

um, *Siatutanda*, *Tekelia*, *Phabiranum*, *Treua*, *Le-
phana*, *Lirimiris*, *Marionis*, *Marionis altera*, *Coe-
noenum*, *Astuaia*, *Alifus*, *Laciburgium*, *Bunitium*, *Vi-
runum*, *Viridium*, *Rhugium*, *Scurgum*, *Ascaucalis*. No-
tum vero est, nauigantes olim, non secus ac nunc fie-
ri solet, certas ad exitus fluuiorum & finus litorales
stationes habuisse, ad quas appellerent. Incolae con-
tinentis ad has stationes confluebant, vt sua vel vende-
rent peregrinis, vel merces alienas sibi compararent.
Stationibus his vel a praeterfluente vel a regionibus,
in quibus erant, nomina data; quod & nunc quoque
consuevit, vbi nautae ad terras incultas atque ignotio-
res Asiae vel Americae deuehuntur. Iam vbi video,
PTOLEMAEI *Treuam* apprime conuenire cum nomi-
ne fluminis *Trauae*, coniicio antecedentia apud eun-
dem loca supra illam in eodem litore quaeri debere.
Statim autem supra *Trauam* est insula *Femeria*, ex qua
Romani *Fabiranum* facere potuere. PLINIVS (p)
Fabariam nominat & a fabis ita dictam falso putat.
Notanter idem addit, eam alio nomine *Burchanam*
dictam, quod, caue, de STRABONIS *Burchana* siue
insula *Borchum* ad Amisii ostium sita interpreteris.
Restat enim in *Femeria* princeps locus, *Borch* adhuc
dictus, & veteris appellationis indicium seruans. Su-
pra *Fabiranum* collocata *Tekelia* in *Kilonium* conue-
nit.

Ggg 2

nit.

(p) lib. I. c. 13.

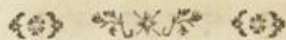

nit. Saxones enim adhuc *to Kiel* vel *tom Kiel* dicunt, unde a Romanis facillime Tekelia formari potuit. Pro *Siatutanda* forte *Sliamuanda* restituendum est. Sic habes Slimundam siue ostium Sliae, per quod Sleswicum itur. Supra Sliam est *Flea*, unde Flensburgo nomen, & hinc quoque *Fleum* siue *patria* vel *locus septus ad Fleam* commode dicitur. Quae supra Flensburgum sunt vsque ad extrema Chersonesi PTOLEMAEO non innotuerunt, quia ibi in sterili tunc regione Romani non commorati fuisse videntur. Omnia sic ordine procedunt, & nil coacti aut anxie quaesiti apparet. Nomina etiam vetera cum nouis conueniunt, quod magnum satis pro veritate rei argumentum. Pro *Lephana* legendum puto *Lephaua*, & hoc forte ex *Lechaua* corruptum. *Aua* denotat *amnem* & *Laca* vel *Lub* Anglo-Saxonibus *lacum*. Ita autem cum *Lubeca* hoc nomen conuenit, quod primo *amnem ex lacu Ratzeburgensi profluentem*, deinde locum ad illum situm significauit. E Traua si soluas, proxima ad Wismariam nauium statio est. Recentius nomen loci faciunt nuperi scriptores, sed absque probatione. Unde non haesito pro *Aegmæis* restituere *Ovitiæis* siue *Wisimiris*, vt Wismaria indicetur. Literarum ductus facili lapsu a descriptoribus PTOLEMAEI confundi potuerunt. *Mariones* geminae in *Warnemundam* & *Rostochium* congruunt. Vterque enim locus ad *Warnam* (vnde

&

& *Warni*
Ex *Warni*
ni mollius
Mariones
alias saepi
mutaretur
nomina v
ribus abol
ra. Interi
in historia
Sed *Alifis*
loco, vbi
fa enim e
veteri ling
est locus a
fuerudine
Chalusus,
recentiorib
quoque ap
mine *Iella*
Romani ill
procul a C
paulo esse
Bunitium
exponitur
vnum ver

& *Warini*, & Ptolomaei *Pbaradeni*, dicti) fitus est. Ex *Warnis*, quod *domum ad Warnam* notat, Romani mollius omnia enunciantes *Wariones* & tandem *Mariones* fecere, quia nostro *W* carerent, & illud alias saepius in vulgari pronuntiatione cum *M* commutaretur. *Coenoënum* & *Astua*, obscuriora sunt, quod nomina vetera a Slavis huius regionis olim occupatoribus abolita, & cum sui idiomatis vocibus commutata. Interim *Astingorum* gentis Vandalicae nomen mox in historia Romana celebre inde deriuatum videtur. Sed *Alifus* ad fretum Stralsundense, & quidem eo ipso loco, vbi iam est Stralsunda, iacuisse videtur. Diuersa enim est ab Alifo in Westphalia olim celebri: & *bals* veteri lingua *fretum* designat, vnde sponte *Alifus*, hoc est *locus ad fretum*, prodit. Literae H si veteri consuetudine C praeponas, sponte porro prouenit inde *Chalusus*, fluuius a PTOLEMAEO nominatus, & a recentioribus frustra in Traua quaesitus. Veteris quoque appellationis vestigia adhuc apparent in nomine *Iellae*, quo fretum insignitur Stralsundense. Romani illud pro fluuio habuere. *Laciburgium* non procul a Grypswaldia quaerendum est. Si audacior paulo essem, in *Ludwigsburgi* loco illud constituerem. *Bunitium* congrue de *Wineta*, celebri olim emporio, exponitur; & nomina ipsa inter se conueniunt. *Virunum* vero a PTOLEMAEO paulisper transpositum,

atque apud *Virunos* quaerendum videtur, quos PTOLEMAEVS inter Saxones & Sueuos & ante Pharaenos siue Warinos, Warnae accolae, collocauit; vt adeo necessario in Wagria habitauerint. Quid de *Viritio* statuam, dubius sum. An forte in *Vinitium* mutandum, vt eadem, quae modo Bunitium, ciuitas sit? An alius ad Suinam vel Diuenoniam locus? *Rbugium* est *sedes Rugorum*, ad Regam fluuium, vnde & populus Rugorum appellatus, qui deinde insulae *Rugiae* nomen dedit, vt ex eodem litore Burgundi *Burgundilandiae* siue, vt iam vocatur, *Bornholmiae* & *Guttones* vel *Gothi Gotlandiae* insulae. *Scurgum* non procul iacuit, & forte ad Colbergam. Vltimus locus ad Vistulae ostium situs fuisse debuit. Vistula enim Germaniam PTOLEMAEVS finit. *Ascus* autem in Lege Salica & aliis vetustissimis monumentis *nauem* denotat, & *hal* vel *hel*, angulum, portum, stationem, locum tutum. Occurrit autem statim sinum Dantiscanum intranti *Hela*, cui si *ascus* praeponas & H literae veteri more C praefigas, habes PTOLEMAEI *Ascocalin* siue *Ascocaulin*, hoc est, *nauium angulum* vel *stationem*. Prior compositi pars deinde in vulgari sermone ommissa est, vt solet. Sinus ipse *wic* audit, vnde idem locus postea *Wicshel* siue *sinus portus* dictus videtur, atque inde fluuius, qui sinum istum efficit, *Wicshelaha*.

ha, Wichfel, Weichfel & latine Vistula. Haec in specimen dedisse sufficiat. Ciuitates apud PTOLEMAEVM in climate sub Germania magis septentrionali positas, omnes inter inferiorem Rhenum, Amasum, Lupiamque fitas fuisse apparet. Quae sub his recensentur, a Lupia, ad Moenum Rhenumque & in Cattis vsque ad Visurgim quaerendae sunt. Interiora enim Germaniae Romani non nouerant. Quae ad Danubium porro collocat loca, ex historia Romana notiora sunt. Quod si autem vias Romanorum exercituum ad Amasum, Lupiam, Visurgim atque in Cattos studiose expendas, pleraque curatius collocari poterunt. Ad numeros PTOLEMAEI additos, vtpote corruptissimos, nec ab ipso PTOLEMAEO recte ordinatos, non est attendendum. Persuadebunt id plenius plurimorum eruditissimorum virorum obseruationes a doctissimo & celeberrimo Viro, IO. ALB. FABRITIO in *Bibliotheca Graeca* (q) citatae. Obseruationes certe graduum longitudinis & latitudinis locorum non aliunde habere potuit, quam a militibus & mercatoribus, qui Germaniam praesertim non nisi obiter viderunt, nec exactum quid dare potuerunt. Et quid promittas tibi certi in rebus nostris ab homine Aegyptio, qui ne quidem Alexandriae situm, vbi obseruationes suas astronomicas instituit, notantibus id CHAZELIO &

INSV-

(q) lib. IV. c. 17.

INSVLANO Astronomis & Geographis Galliae doctissimis, recte designauit? Hoc obiter adiicio, PTOLEMAEVM referre (r), se in descriptione Orbisterarum secutum esse opus Geographicum MARINI TYRII non diu ante editum, sed in plurimis id emendasse. Meminit praeterea HIPPARCHI, MAENIS TITIANI, TIMOSTHENIS, DIODORI SAMII, & quorum itinera MARINVS notauerat, SEPTIMII FLACCI, DIOGENIS cuiusdam, THEOPHILI, PHILEMONIS MERCATORIS ac DIOSCORI.

§. LXX.

Marci Imp. bella, praecipue Caticum & Marcomanno-Quadicum.

Post Antonini Pii obitum Marco Imperatori diuersa in Britannia & Germania imminebant bella. Vologesus Parthorum Rex etiam bellum sub Pio paratum indixit. Verus ad id conficiendum destinatus *Parthici* sibi & *Armeniaci* nomen peperit, licet ipse deliciis Orientis immerfus per Legatos solum pugnauisset. Aduersus *Britannos* Calphurnius Agricola missus est, & contra *Cattos*, qui in Germaniam & Rhaetiam irruerant, Aufidius Victorinus. Quid vterque egerit, silent authores vetusti. Aliquam tamen de Germanis victoriam obtinuisse Victorinum ex nummo concludo, quem in tabula subiecta cum aliis eiusdem Imperatoris nummis

(r) lib. I. c. 19.

liae do-
o, PTO-
rbister-
RINI
mis id
MAE-
FAMIL,
TIMII
PHI-

ori di-
a. Vo-
para-
inatus
et ipse
pugna-
millus
n irru-
silent
victo-
quem
snum-
mis

mis
exhib
piti
GERM
um, i
GERM
bique
est Ma
aderant
bis, tu
plerisq
Roman
noniae
gnus e
pore pe
retur.
cerdotes
omni g
lica pro
Roman
Marcus
in bello
xuriae

mis infra explicandis oculis Lectorum conspiciendum exhibemus, anno CLXVI. cuso, in quo Marci capiti laureato inscriptum: M. ANTONINVS AVG. GERM. SARM. TR. P. XX. & in auersa trophaeum, in cuius vtroque latere S. C. & infra: DE GERMANIS. Parum forte id fuit, & turbae vtrouque per aliquot annos continuatae. Interim natum est Marcomannicum bellum, quod diu eorum, qui aderant, arte suspensum est, vt finitis in oriente turbis, tutius agi posset. Marcomanni enim & Quadi plerisque Germaniae gentibus in foedus receptis in Romanorum fines irrupere & Danubio transmissis Pannoniae se infuderunt. Terror apud Romanos magnus erat, isque vel inde eo maior, quod eodem tempore pestilentia ingens per Italiam & exercitus grassaretur. Vt irata placaret numina Marcus, vndique sacerdotes aduocat, peregrinos ritus implet, Romam omni genere lustrat, retardatusque aliquantum a bellica profectioe lecti sternia quoque per septem dies Romano ritu celebrat (s). Lucium Imperatorem Marcus nec sine se mittere volebat, negligentiore in bello Parthico expertus, nec in Vrbe dimittere luxuriae causa. Vnde comitem ipse adsumsit expeditionis,

Tab. XX.

(s) CAPITOLIN. Marc. cap. 12.

nis, & secum Aquileiam duxit, vbi hibernatum (t). Galenus domus Augustae medicus eo quoque se vocatum scribit (u), vt pesti vndique grassanti remedia, si posset, opponeret. Acta haec sunt anno CLXVIII. Sequenti anno in hostes motum, inuito Lucio (x), *Victouali* interim, *Marcomanni*, *Quadi*, *Daci*, *Sarmataeque*, *Iazyges* praesertim, cuncta turbabant, aliis etiam *gentibus*, quae, vt CAPITOLINVS ait, *pulsae* a superioribus barbaris, fugerant, nisi reciperentur, bellum minitantibus. Qui fuerint *Victouali*, nemo veterum prodit. A Traiani temporibus inter inimicas Romanis gentes innotuere. Suspicio fere Sarmatici generis atque eosdem fuisse, qui postea priori syllaba abiecta *Taifali* a MAMERTINO & AMMIANO MARCELLINO nominantur, quae coniectura, vt video, etiam RHENANO iam olim placuit. Barbari tunc Pannoniam omnem inundasse videntur. *Costoboci* excursionibus in ipsam Graeciam factis Eleatean vsque penetrarunt, vterius perrupturi, nisi Mnesibulus iis, comparata voluntariorum cohorte, occurrisset. Magnam is barbarorum stragem edidisse dicitur: sed ipse

(t) CAPITOL. *Marc. cap. 13. Ver. c. 9.*

(u) GALEN. *lib. de Praecognit. c. 9. IDEM de libris propr. c. 21.*

(x) CAPITOL. *Ver. c. 9.*

ipse fortiter dimicans cecidit (y). In Pannonia Furius Victorinus praefectus Praetorio amissus est, & pars exercitus hostium armis interiit (z). Cum tamen Aquileiam venissent Imperatores, plerique Reges cum populis suis se retraxerunt, tumultus authoribus interemtis & defectionis veniam a Legatis postulantes. Quadi amisso Rege suo, non prius se confirmaturos eum, qui erat creatus, dicebant, quam id Romanis Imperatoribus placuisset. Regem hunc *Furtii* nomen habuisse conicio, de cuius eiectione postea mentio fiet. Lucius igitur redeundum esse censebat. Marcus autem barbaros & fugam & caetera, quae securitatem bellicam ostenderent, fingere existimans, ne tanti apparatus mole premerentur; instandum esse dicebat. Transcens itaque Alpibus longius processit Marcus composuitque in Pannonia omnia, quae ad munimen Italiae atque Illyrici pertinebant. Lucius tandem reditum in Urbem vrsit, obtinuitque, sed media hyeme eo pergens apoplexi correptus Altini periit. Corpus exanime a Marco Romam delatum & honorifice conditum (a).

Hhh 2

§. LXXI.

(y) PAVSANIAS lib. X.

(z) CAPITOL. Marc. c. 14.

(a) CAPITOL. c. 14. GALENVS lib. de Praecognit. c. 10.

§. LXXI.

Germani in
Italiam ir-
rumpunt.
Marcoman-
nici & Quadi-
ci belli ini-
tium. Populi
hostibus Ro-
manorum
confoede-
rati.

Eodem Anno CLXIX. vt nummi indicant, Germani, qui trans Rhenum incolunt, vsque in Italiam venere, Romanisque maxima atque grauissima damna intulerunt. Fuere hi forte Catti, quos in Rhaetiam irrupisse paulo ante commemorauimus, sociis Alemannis & Sueuis. Neque enim pro *Rbeno* apud XIPHILINVM, *Istrum* cum PADIO & aliis constituere & irruptionem hanc Germanorum Marcomannis tribuere velim. Marcus rei Romanae necessitati occurrit, Pompeiano atque Pertinace Legatis exercitus factis. Pertinax praecipue, qui postea Imperator euasit, hic egregie se gessit. Inter cadauera barbarorum & corpora mulierum armata reperta sunt. Nec tamen populi ad Istrum pactis steterunt; sed vbi vix Marcus Aquileia discesserat, irrupere Quadi & Marcomanni, & hi quidem Aquileiam obsederunt, Opitergium exciderunt, perruptis Alpibus Iuliis. Vix eis restitit Marcus (b), qui tamen hinc *Germanici* nomen adeptus est (c). Adductus est a MEDIOBARBO nummus huius anni, quem nos etiam in tabula XX. exhibuimus, in eo caput Marci laureatum & verba: M. ANTONINVS AVG. TR. P. XXIII. In postica Victoria tenet clypeum trunco arboris impositum,
in

(b) AMMIAN. MARCELL. lib. XXIX. c. 5.

(c) XIPHILINVS in *Marco*.

in quo VIC. GER. S. C. Ibidem in alio nummo circa caput Marci legitur: M. ANTONINVS AVG. TR. P. XXIII. & in postica, GERMANICO AVG. IMP. VI. COS. III. S. C. Medium posticae huius exhibet duos captiuos ad trophaeum, alterum quidem sedentem, alterum vero stantem. Repetiti sunt nummi huius generis plures annis sequentibus, in quibus victoria Germanica celebratur. Et poterunt videri apud HARDVINVM sub annis 171. & 173. Curato Lucii Imp. funere, & domestico quoque luctu vix defunctus, animum omnem ad expeditionem Marcomannicam intendit. Pestilentiam, quae per exercitum & Italiam grassabatur, cultu Deorum restituto abigi posse credebat. Ne milites deessent, seruos, quemadmodum Punico bello factum fuerat, inscribebat, quos *Voluntarios* exemplo Volonum appellauit. Armavit etiam Gladiatores sub *Obsequentium* nomine. Latrones insuper Dalmatiae & Dardaniae milites fecit. Armavit praeterea Diocmitas & Germanorum auxilia contra Germanos emit (*d*). Exhausto aerario, instrumenta regii cultus, vasa aurea, crySTALLINA, gemmas, vxoriam ac suam sericam & auream vestem publice vendidit, vt exercitum pecunia inde redacta sustentaret (*e*). Diuturnius enim bellum sustinendum re-

Hhh 3

batur,

(*d*) CAPITOL. c. 21.

(*e*) CAPITOLIN. l. c.

batur, cum gentes ab Illyrici limite in Galliam vsque conspirassent aduersus Romanos. Antesignanum & ducem earum EUTROPIVS Regem Marcomarum nominat, pro quo nomine forte restituendum est *Ballo-marus*: is enim Marcomanorum Rex fuit, vt paulo post ex DIONE intelligemus. Confoederati populi apud Capitolinum recensentur *Marcomanni, Narisci, Hermunduri, Quadi, Sueui, Sarmatae, Latringes, Buri, Victouali, Sosisbes, Sicobotes, Roxolani, Bastarnae, Alani, Peucini, Costoboci*. Ex his *Marcomanni* ad Morauum fluuium, *Narisci* ad Nabum, *Hermunduri* iis locis, vbi nunc est Bohemia, pars Franconiae, Lusatia, Misnia & Thuringia, habitabant. *Quadi* a Vistulae ortu vsque ad Danubium progressi erant. *Sueui* inter Albim & Vistulam inueniebantur. Ex iis hoc bello praecipue *Langobardi* & *Semnones* enituerunt. *Latringes* forte ante aliquot tempus a Wodano Saxonum Principe ex insula sua *Latri*, PLINIO memorata, quae deinde Selandia dicta, pulsus ad fines Romanos profugere, & prope Daciam hoc tempore coluerunt, vt ex DIONE (f) patet; qui *Dancringos* erronee eos vocat. *Buri* Daciae iam Traiani aetate vicini, TACITO *Burii* vocati & ad Vistulam in montibus Pomerelliae & Calisensis Palatinatus collocati sunt,

(f) lib. vii

sunt, vbi
Vidouali
tiores sunt
tes. Ofo
suimus, r
nibus nota
MAEVS C
colas facit
& hos a S
Rboxolani
tur & vsc
cus eos A
to Euxino
his addit
bi inter i
tas, Iazyg
arque inter
detur, vn

Cum
citu veni
vel terrar
auxilia p

(g) c

sunt, vbi & PTOLEMAEVUS sedem eorum fixit. De *Vitoulis* iam ante actum. *Sofibes* & *Sicobotes* ignotiores sunt. Mihi legendum videtur *Osi*, *Bessi*, *Cobotes*. *Oforum* iam supra, vbi TACITI Sueviam exposuimus, mentio facta. *Bessorum* gens in Thraciae finibus nota. *Cobotes* forte iidem sunt, quos PTOLEMAEVUS *Cobandos* vocat & Chersonesi Cimbricae incolas facit: quod si verum esset, suspicari quis posset, & hos a Saxonibus pulsos ad Daciae fines confugisse. *Rboxolani* a Rha fluuio orti ad Tyram iam palabantur & vsque ad sinum Finnicum protensi erant. Secus eos *Alani*. *Peucini* vero insulas, quas Ister, Ponto Euxino influens, efficit, incoluerunt. *Vandalos* his addit EVTROIPIVS, quos & CAPITOLINVS alibi inter inimicos Marci refert (g), quibus & *Sarmatas*, *Iazyges* nempe, adiungit. Plures alios populos atque inter hos Gothos, Lygiosque Gothis iam, vt videtur, vnitos a Scriptoribus omitti, non est dubium.

§. LXXII.

Cum Marcus Imperator in Pannoniam cum exercitu venisset, plures barbari spe obtinendi stipendii vel terrarum in partes eius transferunt. Multi statim auxilia pollicebantur, quorum *Dux Battarius* (verius forte

Bellum Marcomanno-Quadicum, Quibus annis id gestum, Memoria eius in nummis. Pluuia prodigiola.

(g) CAPITOL. Marc. c. 17.

forte *Bertarius* nominatus est) annorum duodecim puer; iique pecuniam accipiebant, cum Tarbum quendam, regulum sibi finitimum, Daciam ingressum, argentumque postulantem, ac bellum minantem, nisi acciperet, coercuissent (*b*). Sex quoque milia *Langobardorum* & *Obiorum*, quos *Albios* siue populos ab Albi venientes & *Langobardorum* vicinos fuisse puto, Istrum traiecerunt, in quos Marci Vindicis Praefecti equites & pedites, quorum Dux erat Candidus, irruerunt. Ab his in fugam versi Legatos ad Aelium Bassum, qui Pannoniae praerat, mittunt *Ballomarium* Regem Marcomannorum, vna cum aliis decem vno ex vnaquaque gente electo (*i*). Sic pace iureiurando firmata Legati domum redierunt. *Quadi* praeterea per Legatos a Marco pacem petierunt, & datis multis equis bobusque & tredecim mille captiuis eam consecuti sunt (*k*). Venerunt in auxilium & *Astingi*, Vandalica gens (*l*), quam ab Oceano ad limitem Romanum vix anni spatio peruenisse dicit DEXIPPVS apud IORNANDEM. Idem refert, illos in eo loco mansisse, quem postea Gepidae occuparint, iuxta flumina Marisia, Miliare, Gilpil & Griffia, hoc est,

(*b*) DIO *lib.* LXXI.

(*i*) PETRVS PATRICIVS *in Excerpt. Legat.*

(*k*) DIO *lib.* LXXI. PETRVS PATR. *l. c.*

(*l*) IORNAND. *de Vets. Getic.* p. 1.2.

est, in ea parte Daciae, quam nos Transylvaniam appellamus. *Latringes* ante eos hunc eundem locum occupasse videntur. Vnde cum *Astingi Ducibus Rhao Raptoque*, velut *Costobocorum* regionem occupaturi, accederent, hi, suae regioni metuentes, ipsos nihil mali suspicantes adorti sunt & superarunt. *Astingi* hac clade fracti *Marcum* supplices obtestati sunt, ut pecuniam & agrum ab eo acciperent, si nationibus, tunc bellum cum eo gerentibus, cladem intulissent. Aliqua huius promissi praestitisse certum est (m). *Latringi* pariter Romanis praesto fuere. Sed *Gothini*, quos *DIO Cotinos* vocat, similia promittentes Romanos male tractarunt (n). *Iazyges* tandem pacem postularunt, quae tamen iis denegata, quod infidum genus Imperator nosset & *Quadorum* socios, qui vna cum *Marcomannis* non steterant promissis. Et hi quidem, quo anno incertum, *M. Vindicem* praelio victum occiderunt, cuius & aliorum memoriam tribus statuis Imperator honoravit. In utrosque igitur motum. Cum *Iazygibus* in terra primum, deinde in ipso *Danubio* congelato pugnatum est. Victoria apud Romanos fuit (o). Cum postea transeundus tandem *Danubius* esset, *Alexander* quidam, rerum abditarum scientiam falso praefrens, oraculum divulgavit, quo iussum, ut duos viuos leones in *Danubium* mitterent

variis

(m) DIO lib. LXXI.

(n) DIO l. c. (o) XIPHILINVS ex Diono.

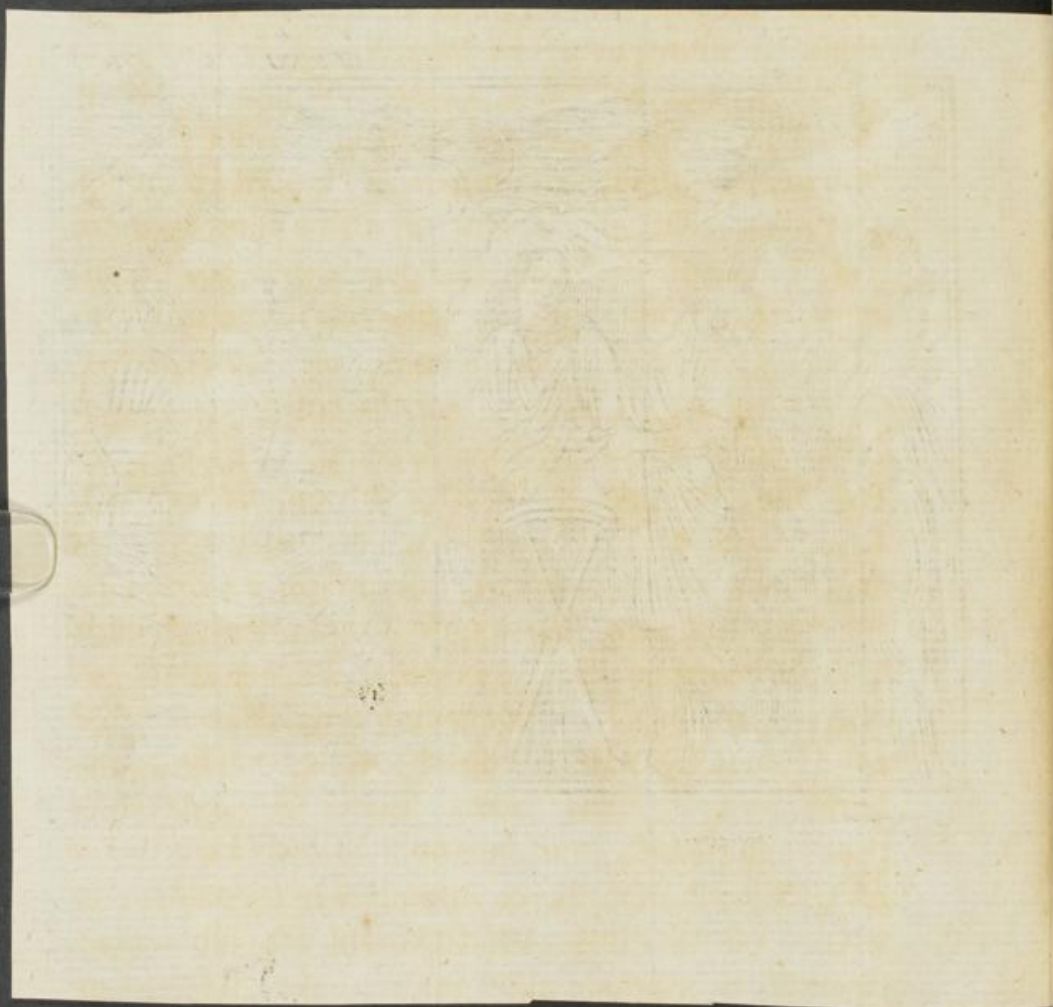
variis cum odoribus & sacris quibusdam ceremoniis, atque ita victoriam apud Romanos fore. Expletis oraculi mandatis, leones quidem in hostium regionem transnatarunt, sed hi canes aut lupos rati, fustibus eos arcuere, & protinus strages consecuta est maxima viginti ferme millibus Romanorum simul extinctis. Haec LUCIANVS in *Pseudomante* nobis conseruauit, sed huius facti memoriam in columna Antoniniana delineatam esse Clarissimus LA CROZE (p) primus annotauit. Tandem tamen lazyges & Marcomanni superati. Maior in Quadis labor. Licet autem Marcus bellicis continuo molestiis fatigaretur, horulas tamen aliquas habuit subsecuias, Philosophus Imperator quibus libros de vita sua componeret. Ipse certe librum primum in *Quadis ad Granuam* & alterum *Carnunti*, vbi hibernare solebat, se absoluisse fatetur. Per tres integros annos, quibus hiberna Carnunti egit, bellum extractum, & tandem, vbi minime rere, finitum est. Seduxerant Quadi exercitum Romanum in difficilia loca, quibus militibus aqua exclusis occumbendum erat. Magi, qui circa Imperatorem erant, quicquid poterant, Diis suis offerebant. Erat inter eos Arnuphis Aegyptius, qui Mercurio Deo, cuius ope alias Marcum confisum non vni nummi testantur, sacra faciebat, & cum subito plueret, hoc ab illo impetrasse dicebatur. Victoria hostium militum refectionem sequeba-

Tab. XXI.

(p) *Miscellan. Berolin, T. 1. pag. 31. sq.*

quebat
cum o
SVBA

quebatu
faciunt
thesauro
Marci la
XXVII.
pateram
IMP. V
eadem in
tem est t
cuius ad
ac in fut
la, Gall
scriptum
LIG. A
numifm
indicata
XXVIII.
& victor
eam an
burgici
ti ostend
AVG. T
VICT.
in antic
cum ca
SVBAC

quebatur. Hoc DIO refert & nummi eidem fidem faciunt aduersus XIPHILINI criminationem. Est in thesauro Brandenburgico (q) vnus, in quo caput Marci laureatum & M. ANTONINVS AVG. TR. P. XXVII. in postica vero Mercurius dextra protensa pateram, sinistra caduceum tenens, & RELIG. AVG. IMP. VI. COS. III. Ibidem asseruatur alius nummus eadem in antica figura & inscriptione; in postica autem est templum, quatuor columnis sustentatum, in cuius aditu Mercurius etiam cum patera & caduceo, ac in summo fornice, quantum discerni potest, aquila, Gallus Gallinaceus, lupa & equus. His circumscriptum: IMP. VI. COS. III. infra notatum: RELIG. AVG. Gaza Regis Galliae eiusdem generis duo numismata habet a MEDIOBARBO & HARDVINO indicata, sed in quibus annus Tribunitiae potestatis XXVIII. notatur. PAGIVS inde pluuiam salutarem & victoriam Quadicam in annum CLXXIV. refert: sed eam anno CLXXIII. contigisse, vt nummi Brandenburgici indicant, etiam alii ab HARDVINO recensiti ostendunt. Legitur in vno: M. ANTONINVS AVG. TR. P. XXVII. & in postica in corona laurea: VICT. GERM. IMP. VI. COS. III. SC. sub eadem in antica inscriptione alius postica habet trophaeum cum captiuo ad pedes sedente & verba: GERMANIA SVBACTA IMP. VI. COS. III. SC. Rursus eadem

(q) BEGERVS *Thef. Brandenb. Continuat.* p. g. 673.

anticae forma in postica ostendit trophaeum; cui captivus alligatus stat, & ex aduerso Germania sedens luget sub inscriptione: GERMANICO AVG. IMP. VI. COS. III. Sub iisdem characteribus chronicis signati nummi praeferunt etiam RESTITVTORI SARMATIAE & RESTITVTORI ITALIAE nec non ADVENTVS AVG. Ex quibus, vt dixi, concludo, anno CLXXIII. accidisse pluuiam Romano exercitui salutarem, eodem Quados & Sarmatas fuisse victos, & Marcum Imp. rediisse. In hoc enim tempus annus Tribunitiae potestatis XXVII. omnium confessione incidit. Et cum etiam ex nummo a M E D I O B A R B O producto pateat, *profectionem Augusti* aduersus Marcomannos & Quados anno Tribunitiae potestatis XXIV. hoc est Christi CLXX. contigisse, & E V T R O P I V S eae expeditioni triennium insumptum dicat, clarum & hinc est, eam anno CLXXIII. finitam. Quas hic de pluuiam a Christianis miraculose impetrata, de legione fulminatrice & caeteris Christiani scriptores habent, satis excussa sunt ab HERMANNO WITSIO diatribe peculiari & a P A G I O in Critica Annalium Baronii. Pluuiam a Deo propriis precibus impetratam Marcum credidisse praeterea T H E M I S T I V S asserit (r). C L A V D I A N V S poetico more rem sic describit (s):

Clemens, Marce, redis, cum gentibus undique cincta
Exiit

(r) Orat. 15. de Regia virtute ad Theodos. Imp.

(s) de Honorii Consulatu VI. v. 340. sq.

Exiit Hesperiam paribus fortuna periclis.
 Laus ibi nulla Ducum: nam flammeus imber in hostem
 Decidit: hunc dorso trepidum flammante ferebat
 Ambustus sonipes: hic tabescente solutus
 Subsidit galea, liquefactaque fulgure cuspis
 Canduit, & subitis fluxere vaporibus enses.
 Tunc contenta polo mortalis nescia teli
 Pugna fuit: Chaldaea mago seu carmina ritu
 Armare deos: seu, quod reor, omne Tonantis
 Obsequium Marci mores potuere mereri.

§. LXXIII.

Quae victoriam infecuta sunt, DIO THEODOSIA-
 NVS patefacit. *Quadi* (t) legibus pacis non stetero,
 nec captiuos omnes reddidere, sed paucos tantum &
 illos quidem, quibus nec distrahendis nec ad operas
 aliquas vsus vllus esse poterat. Quod si vegetae quos-
 dam aetatis restituissent, saltem propinquos eorum
 domi retinebant, vt & ipsi ad eos vltro transfugerent.
 Eiecto quoque rege suo Furtio *Ariogefum* propria au-
 ctoritate Regem sibi constituerant, quem Imperator
 neque confirmare voluit, neque foedera cum iis reno-
 uauit, licet quinquaginta captiuorum millia se reddi-
 tuos pollicerentur. Ariogeso adeo infensus fuit, vt
 per praeconem edici iusserit, si quis illum vitium ad-
 duceret, mille aureos, sin occisi caput attulisset, quin-

Pacificatio
 cum Quadis,
 Marcomannis
 & Iazygibus.

lii 3

gentos

(t) DIO lib. LXXI.

gentos accepturum. Captum tamen postea, ut mitissimi ingenii fuit, nullo supplicio affecit, sed Alexandriam solum misit (u). *Marcomanni* per Legatos se imperata eius fecisse significarunt. Unde dimidia finitimae regionis & agri pars ipsis concessa, ut scilicet ad trigesimum & octauum vsque stadium ab Istro sedes eorum ac domicilia distarent. Loca etiam quaedam ac dies commerciorum adsignata; facta praeterea obfides permutandi potestate. Quosdam in Italiam traductos CAPITOLINVS memorat (x). Sociis hoc modo priuati *Iazyges* ad ineundas pacis leges venerunt. Zanticus ipse Antonino supplex factus est, licet antea Banadaspum alterum Regem suum in vincula coniecierant, quod de pace ad ipsum legatos misisset. Iisdem nunc conditionibus, quibus *Marcomanni* & *Quadi*, pacti sunt. Hoc solummodo intererat, quod Imperator partem eorum duplam ab Istro veluti in alias colonias remoueri vellet. Gentem hoc modo sensim penitus excindere mens erat. Formidabiles enim & victi erant, qui centum millia captiuorum reddiderant, cum tamen antea complures iam distracti, alii mortui fuissent, aut aufugissent. Concesserant etiam societatis nomine octo equitum millia, ex quibus ad quinque millia quingentos in Britanniam misit.

§. LXXIV.

(u) DIO in Excerpt. Peiresc.

(x) CAPITOL. Cap. 22.

§. LXXIV.

Pacandis ita gentibus annus, & quod superat, insumptus est. Sed nec dum omnia affecta erant eo in negotio, cum nuntius de Auidii Cassii in Oriente, cui praefectus erat, rebellione omnia turbaret. Is se Imperatorem nominari fecerat. Ea re Marcus vehementer perterritus filium Commodum anno CLXXV. ex Vrbe ad limitem arcessiri iubet, & toga virili donat, consulatu, Tribunitia potestate & Imperio mox ornandum. *Iazygibus*, ne alienarentur, e pactis conuentis pleraque remissa, praeter ea, quae ad conuentus eorum & commercia spectarent, utque nauibus propriis non vterentur, & ab insulis, quae in Danubio sunt, abstinerent. Concessit etiam ipsis, ut per Daciam commerciorum causa *Roxolanos* adirent, quoties id princeps horum eis permetteret. Neque tamen hi vel *Buri* societatem cum Romanis prius nunc inire voluerunt, quam Marcus eis sancte cauisset, perpetuo se bellum cum hostibus gesturum. Metuebant enim, ne *Quadis* Marco reconciliatis, uti prius quoque factum fuerat, finitimum ipsis bellum relinqueretur. Singulis quoque populis caeteris conditiones separatae concessae. Quidam ius ciuitatis Romanae vel immunitatem, alii perpetuam aut temporalem remissionem tributi vel annonas perennes consecuti sunt (γ). Limite itaque utcumque ordinato in Orientem abiit, sed Cassius iam a Centurione interfectus

Auidii Cassii rebellio. *Iazyges* & caeterae gentes placatae. Commodus fit Imperator. Triumphus Imperatorum de Sarmatis & Germanis. Iterati *Quadorum* motus. Eos componit Marcus & obit. *Narisei* translati.

(γ) D10 lib. LXXI.

etus erat, caputque eius ad Marcum allatum, qui scelus
 in se commissum in liberos & amicos Cassii *clementia*
 vindicauit, quae etiam in nummis hoc ipso tempore ce-
 lebrata est (2). Oriente Graeciaque peragrata anno
 CLXXVI. in Italiam rediit & Romam venit, vbi Com-
 modus filius Imperator nominatus & die 22 Decembris
 cum patre triumphauit. Antequam Commodus Im-
 perator designaretur, iam nummus cusus est in expe-
 ditionem eius Germanicam. Est in eo caput Iuuenis &
 inscriptio: COMMODO CAES. AVG. FIL. GERM.
 SARM. In postica trophaeum, ad quod captiuus ma-
 nibus post terga reuinctis & foemina lugens sedent, ei-
 que additum: DE GERMANIS. Sed hoc anno factus
 est alius, in quo caput Commodi laureatum & IMP.
 L. AVREL. COMMODVS AVG. GERM. SARM. In
 auersa congeries armorum & TR. P. II. COS. P. P. &
 infra DE GERMANIS. Vtrumque BEGERVS. in *Thesauro*
Brandenburgico delineauit. MEDIOBARBUS alium pro-
 fert, in quo IMP. CAES. COMMODVS GERM.
 SARM; in auersa vero parte TR. POT. COS. cernun-
 turque Marcus Aurelius & Commodus in quadriga,
 quam trahit miles dextra labarum tenens; in aëre
 victoria spolia gerens volitat. Qui nummus optimus est
 testis triumpho de Germanis a patre & filio acti. Mar-
 cus Imperator Tribunitia potestate XXX. hoc est eo-
 dem CLXXVI. anno, cudi fecit alium nummum, qui

iii

(2) Vid. HARDVINI *Hist. Aug.* pag. 785

in Mauroceni Thefauro est (a); in huius postica Imperator face comburit spolia, leua cornucopiae gerit, eique inscriptum: PAX AETERNA. Commodus Imperator sub finem anni huius vel sequentis adhuc de Sarmatis & Germanis in nummis gloriatus est. HARDVINVS duos citat, in quorum antica capiti laureato inscriptum: L. AVRELIVS COMMODVS AVG. GERM. SARM. In postica vtriusque trophaeum cum duobus captiuis infra sedentibus, & infra in vno: DE SARM. in altero: DE GERM. Sed statim recrudere turbae in Germania non satis sopitae. Venit nuncius a Quadis & Marcomannis, viginti militum millia, quae in castellis degerent, nec secure pascendi, nec agros colendi, nec alterius rei agendae copiam incolis regionis facere: transfugasque eorum & captiuos complures suscipere, cum ipsi interim secure & dissolutius etiam viuant: factum hinc esse, vt Quadi, castellorum structuras minime ferentes, ad *Semnones* cum omni gente sua mutatis sedibus migrare conatiferint. Postquam igitur res Germanicas, quas *DIO Scythicas*, vulgari istis temporibus loquendi more, vocat, praesentiam suam postulare animaduerneret Marcus, Commodo filio celerius, quam alias vellet, Crispinam Brutii Praesentis filiam matrimonio iunxit, & nuptiis exemplo priuatorum celebratis ad componendos motus Quadorum conuersus est, filio secum sumto (b). Paterno magnae copiae datae, cum quibus itinera, quibus

eis

(a) HARDVIN. *Hist. Aug. pag. 785.* (b) CAPITOLIN. c. 27. DIO *lib. LXXI.* Kkk

eis transeundum erat, obstructa. Ventum ibi ad praelium. Restitere barbari totam diem, tandem vero omnes a Romanis caesi sunt. Marcus decimum Imperator appellatus est (c). *Narisci* etiam vexati, atque ad tria millia hominum ad Romanos transfierunt, qui agros in ditioe ipsorum consecuti (d). Si paulo diutius vixisset Marcus, omnes Marcomannos, Hermunduros, Sarmatas & Quados in suam potestatem redegisset, & ex regionibus ipsorum prouincias fecisset. Sed decessit (e) optimus Imperator XVI. Kalend. Aprilis anno CLXXX. Sirmii secundum TERTULLIANVM (f), Vindobonae vero secundum vtrumque Victorem.

§. LXXV.

Commodi subita pacificatio cum Marcomannis, Commodi triumphus, & reliqua eius & sequentium Imp. acta. Seueri expeditio Britannica & mors.

Omnem is curam educationi Commodi filii impenderat, cui tamen hic neutiquam respondit, in delicias & crudelitatem pronus. Vnde & Urbis appetentior, vix tamdiu in limite Romano retineri potuit, vt ei aliquatenus prouideretur (g). Marcomanni, per continua praelia & agrorum vastationem, nec virorum amplius copiam, nec alimenta habebant. Vnde facile ad internecionem deleri potuissent. Sed Commodus laboris fugiens atque ad vrbanam tranquillitatem properans, Legatis pro pace venientibus, eam ipsis concessit. Condiciones fuere, vt transfugas & captiuos, quos a temporibus patris accepissent, Commodus restituerent, frumentumque certum

(c) DIO lib. LXXI. (d) DIO lib. LXXI.

(e) CAPITOL. c. 27. sq. DIO l. c. & c. (f) Apolog. c. 25.

(g) HERODIANVS lib. I.

tum singulis annis penderent, quod tamen postea eis remisit. Etiam arma quaedam ab ipsis exegit & tredecim millia militum a Quadis, pauciores a Marcomannis: pro quibus tamen permittit, ut singulis annis aliquos darent. Mandavit porro, ut neque saepius, neque pluribus in locis, regionis suae congregarentur: Sed semel duntaxat mense quolibet, ac in vnum locum, centurione quodam Romano praesente: praeter haec prohibuit, ne vel Iazygas vel Buros vel Vandalos bello peterent. His legibus pacem dedit & omnia castella, quae erant in regione ultra limites eis adempta, deseruit. *Buris* quoque pax antea denegata, nunc concessa, quod iam penitus eneruati crederentur. Obsides recepti & plurimi tam ab iis, quam ab aliis, captiui redditi. Omnes alii coacti, ut sacramento promitterent, nunquam se nec sedes, nec pascula quaesituros in regione sua, Daciae limitibus vicina, ad quintum miliarium. Pars quoque Dacorum, agro suo, dum aliis auxilium ferrent, expulsa a Sabiniano in potestatem redacta est, iisque terrae portio in Dacia promissa. Haec ex *DIONE* scimus. *AVRELIVS VICTOR* & *EVTROPIVS* dicunt, Commodum contra Germanos feliciter pugnasse. Sed ab ipso nihil, omnia per legatos acta *HERODIANVS*, maioris fidei author, affirmat. Quid Romae porro perpetraverit homo luxuria & obscenitate totus deprauatus, nostra nihil attinet. Sufficit monuisse, eum anno *CLXXXI*. ibi de Germanis triumphasse, ut testantur *EVSEBIVS* & eum secuti, nec non &

ipſius Commodi nummus apud PATINVM, in cuius auerſa parte Quadriga triumphalis & circum' verba: TR. P. VI. IMP. III. COS. III. P. P. & infra S. C. Occiſus eſt deperditae vitae homo anno CXCII. eique ſuſſectus P. Heluius Pertinax octoginta ſeptem dierum, & huic Didius Iulianus, cuius fraude Pertinax periit, ſexaginta dierum Imperatores. Hoc extincto L. Septimius Seuerus ab exercitu Germanico & Illyrico apud Carnuntum, Clodius Albinus in Gallia, & Peſcennius Niger in Oriente, Imperatores appellati ſunt. Cum in Nigrum expeditionem ſuſciperet Seuerus, in qua is victus & interfectus eſt, Albinum Caefarem declarauit, quem tamen, quod ſe Imperatorem ferre videretur, poſtea apud Lugdunum debellauit & occidi fecit anno CXCVIII. Ex praeclare in Oriente geſtis nomina *Parthici, Arabici & Adiabeni* ipſi delata, quae tamen reſpiſſe dicitur (*b*). Extant nihilominus ea cum in aliis monumentis, tum in inſcriptione arcus triumphalis Seueri, qui Romae adhuc reſtat & a IOSEPHO MARIA SVARESIO, Epifcopo Vaſionenſi, eleganter delineatus & deſcriptus eſt. Tandem curas ſuas in Britanniam conuertit, vbi barbari tranſito Vallo Romanis fuerant inſeſti. Tranſiit ergo mare & reiectis in montes ſuos hoſtibus, atque ad pacem adactis, Britanniam ſuam muro per tranſuerſam inſulam ducto vtrimque ad finem Oceani muniuit (*i*). Expeditionem hanc Britannicam
fuſius

(*b*) SPARTIAN. HERODIAN. lib. II. & III. DIO lib. LXXIV. ſq.
 VICTOR & EVTROP. (*i*) SPARTIAN. c. 18.

fufius describit DIO (k); Seuerus tamen in eadem Eboraci periit anno CCX.

§. LXXVI.

Iam vero seculum intrauimus, quod, si Imperium Romanum respicias, ferreum appellare possis. Quod enim tanto temporis spatio concreuerat, subito principum suorum negligentia simul atque imprudentia mole ruit sua. Imperatorum pene omnium breue regnum & plerumque scelere proprio quaesitum, aut alieno amissum. Mores tantum non omnium deprauati subiectisque funesti. Senatus nulla autoritas: omnia ex militum voluntate acta. Barbari hanc temporis infelicitatem prudenter in commoda sua vertunt, & limitibus superatis in ipsa tandem viscera dominationis Romanae penetrant. *Saxones* ante alios virtute & potentia in septentrione enituerunt. Ipsorum dominatum *Latringos*, *Astingos* aliosque *Vandalos* atque ipsos *Langobardos* fugisse, aut itinere versus meliores terras Romanumque limitem suscepto declinasse, verosimile est. Circa haec enim tempora e Chersoneso & insulis suis eos in Caucos & quidem *Hatheloam*, vt vetus apud WITECHINDVM historicum fert traditio, appulisse credas. Et de accolis maris Germanici hisce intelligenda sunt, quae idem WITECHINDVS refert, de Thuringis ibi a Saxone deceptis. Mari Saxones in nostram hanc regionem venisse eo probabilius est, quod Langobardi adhuc litus Albis tenerent, nec dum omnes patria exierant. Sensim exinde Cauci, Auiones, Reudingi, Fosi, Cherufci, Angriuariique aut victi aut focii in nomen Saxonicum transiere. Tandem gens eadem in Ostphalos, Angriuarios & Westphalos distincta atque ab Albi ad Rhenum extensa, Romanis maritima potentia formidabilis facta est. *Gothi* iam Da-

Infelicitas & ruina Imperii Romani a seculo tertio incipit. Irruptio Saxo- num, Gothorum, Burgundionum, Vandalorum, Langobardorum, Francorum &c. in Imperium.

(k) Lib. LXXVI.

ciae Moesiaequae vicini in eam irruerunt: inde in Italiam, Galliam & Hispaniam perrecturi. *Burii* siue, qui iidem, *Burgundi* (illo enim nomine TACITO, PTOLEMAEO & DIONI venere, hoc vero PLINIO & sibi ipsis) Marcomanniae, hoc est Moraviae & Bohemiae, veteribus incolis ex diuturno bello priuatae primum se infuderunt, hinc per Sueuos in Gallia sibi sedem quaesuerunt. AMMIANVS MARCELLINVS scribit, *scire Burgundos, se Romanam sobolem esse*; quae opinio a foedere, quo in socios Romanorum asciti a Commodo fuere, deriuanda est. DIO hinc Albim in *Vandalicis montibus* oriri suo tempore recte dicere potuit. Caeteri *Vandali* & *Astingi* per Germaniam, Italiam & Galliam vagati in Hispaniam & tandem in Africam cum detrimento nominis Romani penetrarunt. Insecuti postea *Scyri*, *Turcilingi*, *Heruli*, *Rugii* & quicquid mare Balthicum accolit, atque sub Odoacro Rege Italiam occuparunt, potentissimae etiam Guelficae familiae in Rhaetia Originem daturi. Hos in Italia excepere *Langobardi*, qui a longo iam tempore, vt videmus, limites Romanos nouerant. Reliquere ii patrii Albis litus siue meliorum sedium spe inducti, siue a *Francis*, Cimbrorum veterum reliquiis, ingruentibus coacti: & per Vandalorum, Venedorum siue Antaram, Gepidarum, Burgundionum, Rugorumque olim terras in Italiam penetrarunt, regnumque condiderunt, non nisi a Carolo M. Francorum Rege ipsis eripiendum. Ipsi *Franci* huius, de quo tractauimus seculi medio, Romanis innotuere, dum Albi transmissio & terris ad Bodam, Vnstrutam, Werram, Salamque Franconicum occupatis, iam Rheno vicini facti, omne illius litus sibi subiecere & Gallias incursionibus primum vastarunt, mox sibi integras occuparunt, bona Imperatorum tandem voluntate

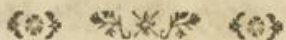
luntate, qui in tanta rerum suarum confusione gaudebant, si modo consensus ipsorum ad diripiendas & occupandas prouincias requireretur. Mouere ultimo a Sturia sua etiam *Thuringi* & in vacuefactas a Francis prouincias venere, supraque eos reliquas quoque Hermundurorum terras ad Danubium usque insedere: a Francis tamen, quorum reliquias male tractauerant, postea mulctati & subacti. *Saxones* Francorum socii tunc partem regionis ipsorum stipendii loco virtute sibi sua acquisierunt. De Sarmatis, Iazygibus, Hunnis, Auaris, Alanis & populis extra Europam Romanis infestis aut perniciosis, iam filio, ea dixisse contentus, quae maiores nostros proprie respiciunt.

§. LXXVII.

Antequam vero tractationi huic finem imponamus, lubet mentionem facere scriptorum quorundam, qui a Marco Imp. ad mortem vsque Seueri inclaruerunt & nobis in euoluendis nostris rebus vsui fuerunt. LVCIANVM Samosatensem superuixisse Marco Aurelio, concludimus ex Pseudomante eius, siue vita Alexandri impostoris, cuius paulo ante meminimus. Scripta Luciani elegantissimo stylo exarata, posteritatis eruditae admirationem meruere. Satyrico sale condita sunt; nihilominus tamen in iis latent quaedam historica, quae alibi frustra quaeras. Auidio Cassio Syriacis legionibus Praefecto, cuius aduersus Marcum rebellionem tetigimus, familiarem fuisse LACROZIVS erudite ostendit (1), qui & *Pantbeam* ipsi celebratam verum esse nomen vxoris Cassii putat. In Toxari plura de rebus Scytharum circa Tanaim habitantium scitu digna recenset. Meminit Leucanoris & Eubioti fratrum Regum Bosporanorum, nec non Eupatoris in eadem regione regnantis. Christiano-
rum

Scriptores
quidam re-
censiti. Lucia-
nus. Pausa-
nias. Athe-
nacus. Soli-
nus.

(1) *Miscell. Berolin. T. I. p. 28.*

rum dogmatum notitiam eum habuisse non obscure apparet. Sed Christianum aliquando fuisse vix crediderim. A canibus dilaceratum *SVIDAS*, sed sine teste, refert. Maledica scribendi ratio forte impulit maleuolos eius, vt hoc eum infortunio periisse fingerent. *PAVSANIAS* decem libris nobis Graeciae descriptionem reliquit. Eodem illum modo res Phoenicias & Syriacas literis mandasse ex *STEPHANO GEOGRAPHO* colligimus. Marci Imperatoris honorificam mentionem facit (*m*), vt & bellorum, quae huic cum Germanis, Sarmatis & caeteris barbaris erant, vnde hoc tempore ipsum vixisse concludas. *ATHENAEI* Deipnosophistarum libris plurimarum antiquitatum Graecarum memoria conseruata est. Commemorantur & quaedam in iis de Scythis & Celtis. Commodi temporibus vixisse, eique superfuiffe, ex eo loco (*n*) apparet, vbi Imperatorem hunc perfringit, quod in curru appositam habuerit clauam Herculeam, substrata sibi pelle Leonis, & Herculem se vocari voluerit. Apud *DIONEM* (*o*) nominatur *IULIVS SOLON*, qui a Cleandro Commodi ministro dignitatem Senatoriam iactura omnium bonorum suorum redemit, & postea Seueri iussu interemtus est. Hunc *VALESIVS* eundem esse existimat cum *C. IVLIO SOLINO*, cuius descriptionem Orbis sub titulo Polyhistoris habemus. *VOSSIUS* (*p*) hoc solum affirmari posse statuit, vixisse *SOLINVM* post *PLINIVM*, quem excerpfit, atque ante *HIERONYVM*, qui omnium primus eum citat. *DOBWELLVS* (*q*) coniicit, posteriorem esse Antonino Pio Imp. & forte ipsi *CENSORINO*.

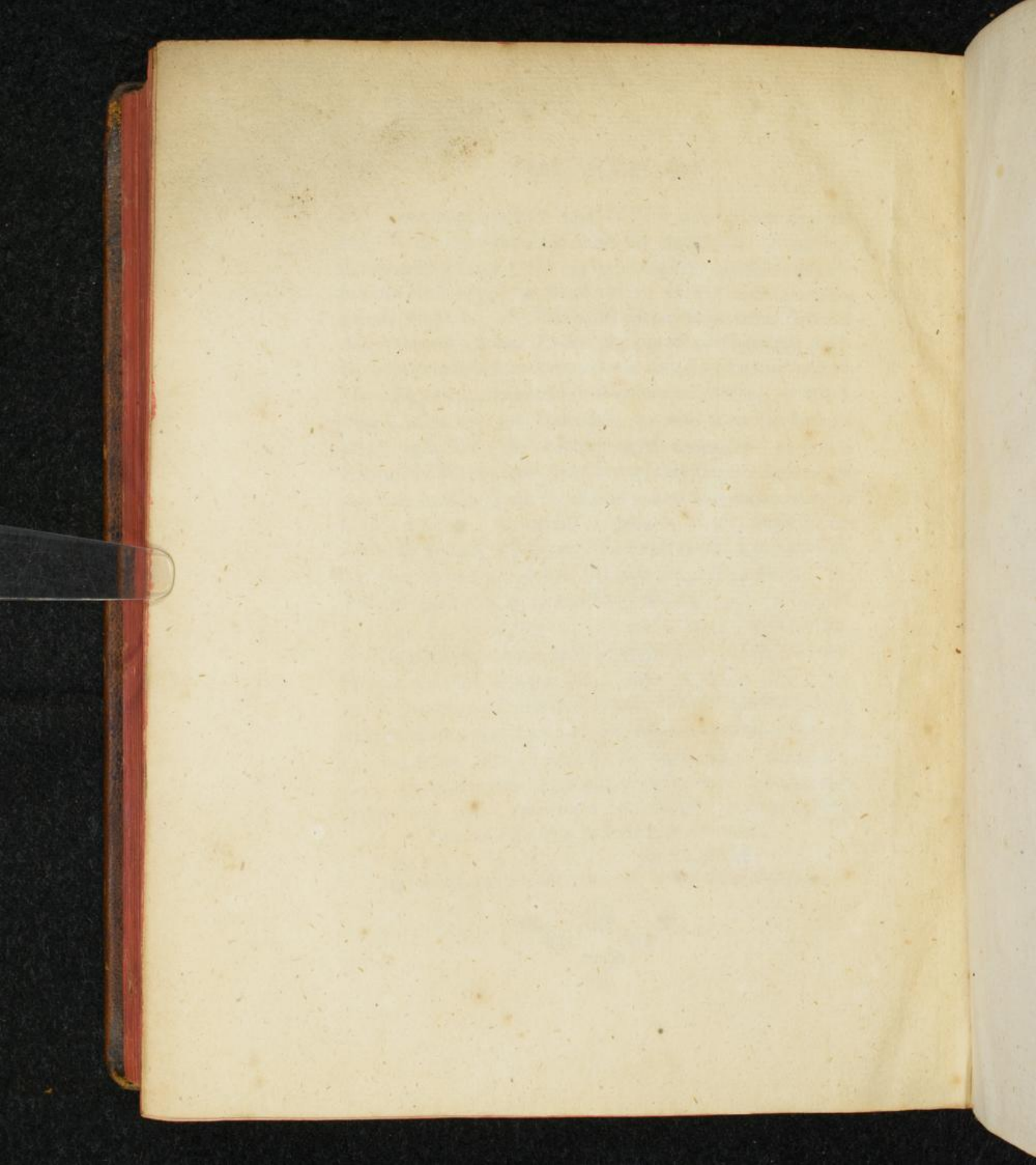
(*m*) lib. VIII. (*n*) lib. XII. p. 537. (*o*) lib. LXXII.

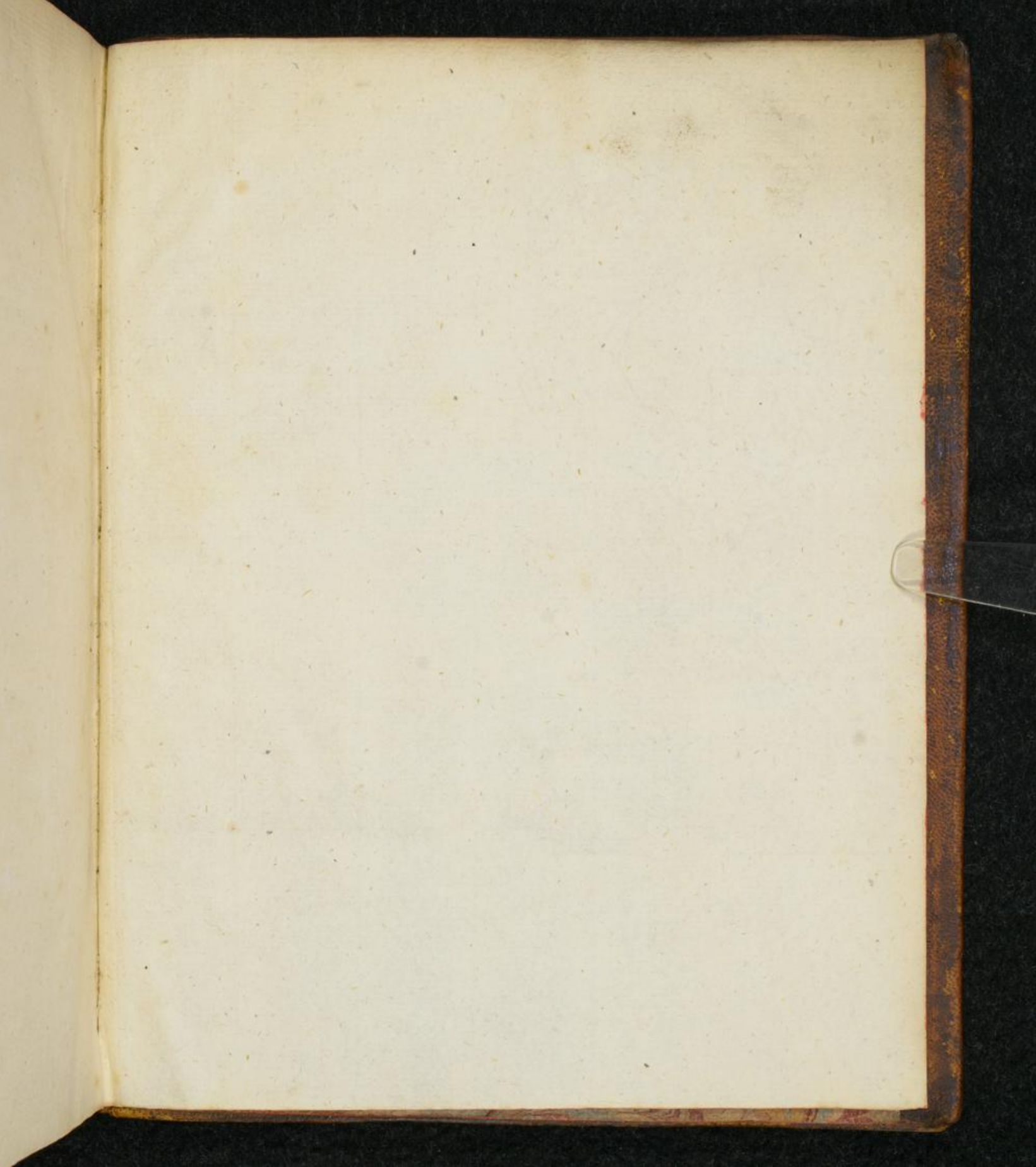
(*p*) de Illust. Lat. lib. III. p. 720. sq. (*q*) Cyp. diss. ap. c. 15. p. 24.

obscure appa-
n. A cibus
medica scriben-
rum infortunio
nobis Graeciae
oenicias & Sy-
a o colligimus
m), vt & bel-
eteris barbaris

ATHENAEI
a Graecorum
dam in iis de
eisque super-
tunc perfrin-
coleam, sub-
it. Apud
candro Com-
m bonorum
est. Hunc
INO, cuius
s. vosses
m post per-
ni omnium
riorum esse

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
Light Blue	Light Cyan	Light Green	Light Yellow	Light Red	Light Magenta	White	Light Skin	Light Gray
Dark Blue	Dark Cyan	Dark Green	Dark Yellow	Dark Red	Dark Magenta	White	Dark Skin	Dark Gray

A	1	2	3	4	5	6	M	8	9	10	11	12	13	14	15	B	17	18	19
	R		G		B		W		G		K			C		Y		M	
White	Red		Green		Blue		White		Gray		Black			Cyan		Yellow		Magenta	

TIFFEN® Gray Scale

© The Tiffen Company, 2007